

Frivillighet og Integrasjon

En kvalitativ studie om møter mellom innvandrere og nordmenn i regi av frivillige organisasjoner i Tromsø

SOA- 3900

Sandra Milena Iden

Masteroppgave i Sosialantropologi

Institutt for arkeologi og sosialantropologi

*Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning
Universitetet i Tromsø*

Våren 2011

Forord

Først og fremst vil jeg takke Gud for å ha gitt meg styrken og motet til å gjøre ferdig denne oppgaven.

Videre vil jeg takke de utrolige menneskene som jeg traff under feltarbeide, som åpnet seg opp for meg, og som stilte seg disponible. Jeg vil også i denne sammenheng takke de ulike organisasjonene jeg gjorde feltarbeid innenfor, Redd Barna, Røde Kors og Kirkens Bymisjon, tusen takk for tillatelse til utføre feltarbeidet mitt der.

Takk til den daværende Instituttet for Sosialantropologi for den økonomiske støtte under feltarbeidet.

Til Jorun Bræck Ramstad min tålmodige og snille veileder, som støttet meg under hele prosessen. Takk for de mange innspill, koselige og spennende samtaler vi har hatt sammen over kaffe og te kopper, jeg kunne ikke hatt en bedre veileder.

Takk til mine medstudenter, Kai, Cecilie, og Liv for de mange interessante samtaler og koselige lunsjpauser vi har hatt sammen. Jeg vil gi en spesiell takk til Jonas som så over oppgaven og gav meg tilbakemelding i sluttspurten. Jeg vil også takke mine venner som heiet meg gjennom hele prosessen, ikke minst Millicent som holdt motet mitt oppe i siste innspurt og leste gjennom oppgaven sammen med meg, og takk til Michael for teknisk hjelp i innspurten. Til slutt, men ikke minst vil jeg takke min mor for å ha korrekturlest for meg, tusen takk.

Tromsø, mai 2011

Sandra Milena Iden

Sammendrag

Denne oppgaven tar for seg frivillighet og integrasjon. Oppgaven retter søkelyset frivillige organisasjoners tiltak for å innlemme innvandrere i det norske samfunnet, mer spesifikt Tromsø. studiet tar opp faktorer som hemmer og fremme et mer gjensidig og likeverdig forhold mellom ”frivillige” og ”brukere” i organisasjoners aktiviteter. Lokale prosesser for innlemmelse i Tromsø er også influert av nasjonale debatter om integrasjon og norskhet, et faktum som også regulerer samhandlingen mellom majoritet .og minoritet befolkningen i Tromsø.

Innholdsfortegnelse

FORORD	2
SAMMENDRAG.....	4
INNHOLDSFORTEGNELSE	5
1.0 INNLEDNING	1
1.2 BAKGRUNN FOR OPPGAVEN	2
1.3 PROBLEMSTILLING	2
1.4 TIDLIGERE FORSKNING OG LITTERATUR PÅ FRIVILLIG OG INTEGRASJONSFELTET	3
1.6 BEGREPSAVKLARINGER	5
1.7 OPPGAVENS OPPBYGGING	7
2.0 TEORETISKE BETRAKTNINGER	8
2.1 INNLEDNING	8
2.2 INTEGRASJON.....	8
2.2.1 INKLUDERING DEN NYE INTEGRERING	12
2.2.2 KORT OM ASSIMILERING.....	13
2.2.3 AVSLUTTENDE ORD	14
2.3 INNLEMMELSER I SOSIALE FELLESKAP	14
2.3.1 INNLEMMELSE I SAMHANDLING OG RELASJONER.....	16
2.3.2 INNLEMMELSE SOM BEKREFTELSE.....	16
2.3.3 INNLEMMELSES AGENTER.....	17
2.3.4 INNLEMMELSE SOM LÆRING, MOTIVASJON OG IDENTITET	18
2.3.5 TRE GRUNNLEGGENDE “SYSTEMER” FOR SOSIAL ORGANISASJON	19
2.3.6 AVSLUTTENDE BEMERKNINGER.....	20
2.4 SOSIAL KAPITAL	21
3.0 METODISKE BETRAKTNINGER	24
3.1 ADGANG OG INNPASS TIL AKTIVITETENE	25
3.1 POSISJONERING I FELTEN	27
3.4 INFORMANTER OG NØKKELINFORMANTER	31
3.5 SPRÅK SOM UTFORDRING	33
3.6 FELTSAMTALER OG INTERVJU.....	33
3.7 ANDRE FORMER FOR INFORMASJON	35
3.8 ETISKE BETRAKTNINGER.....	36
4.0 FRIVILLIGE SEKTOR I NORGE OG DENS BETYDNING FOR INTEGRERING AV INNVANDRERE	38
4.1 KORT OM FRIVILLIGE ORGANISASJONER BETYDNING I NORGE.....	38
4.2 FRIVILLIGE ORGANISASJONER SOM ARENA FOR INTEGRERING AV INNVANDRERE.....	40
4.3 KORT OM INNVANDRERORGANISASJONER	45
4.4 INNVANDRERE SOM MEDLEMMER I TRADISJONELLE FRIVILLIGE ORGANISASJONER	46
4.4.2 INNVANDRERE SOM MOTTAKERE AV INTEGRERINGSTILTAK I REGI AV FRIVILLIGE ORGANISASJONER .	47
4.5 OPPSUMMERING.....	50

5.0 TROMSØ NORDENS PARIS.....	52
5.1 KORT OM TROMSØ HISTORIE.....	52
5.2 TROMSØ I DAG	53
5.3 TROMSØ SOM BY	56
5.4 OPPSUMMERING.....	57
6.0 GLIMT AV INNLEMMELSESPROSESS I TROMSØ.....	59
6.1 KORT OM DE FRIVILLIGE ORGANISASJONENE.....	59
6.2 REDD BARN - RKTIVITET FOR ASYL- OG FLYKTNINGFAMILIER	60
6.3 DE FRIVILLIGE	64
6.3.1 ROLLE SOM FRIVILLIG, Å HJELPE NOEN SOM TRENGER HJELP OG SKAPE NETTVERK.....	66
6.4 BRUKERNE	67
6.4.1 ROLLE SOM BRUKER, Å MOTTA HJELP OG LÆRE SEG NORSK	68
6.4.2 RELASJON MELLOM BRUKERNE	73
6.4.3 RELASJONEN MELLOM FRIVILLIG OG BRUKERE	74
6.6 SPRÅK OG KULTURELLE UTFORDRINGER.....	75
6.7 FRIVILLIGE MED ETNISK MINORITETSBAGGRUNN	77
6.8 RØDE KORS LEKSEHJELPEN.....	78
6.8.1 DE FRIVILLIGE.....	79
6.8.2 ROLLE SOM FRIVILLIG, Å ØNSKE OM Å BIDRA OG UTFIKLE SEG SELV	79
6.9 BRUKERNE	83
6.9.1 ROLLE SOM BRUKER, KAN JEG HJELPE?	83
6.9.2 RELASJON MELLOM BRUKERNE	85
6.9.3 RELASJON MELLOM FRIVILLIGE OG BRUKERE	85
6.11 SPRÅK OG KULTURELLE UTFORDRINGER.....	87
6.12 FRIVILLIGE MED ETNISK MINORITETSBAGGRUNN	88
6.13 KIRKENS BYMISJON - MVINNELOFTET	89
6.13.1 DE FRIVILLIGE.....	90
6.13. 2 ROLLE SOM FRIVILLIG, Å HJELPE NOEN SOM TRENGER HJELP, Å MØTE ANDRE FRIVILLIGE.....	91
6.14 BRUKERNE.....	94
6.14.1 STATUS SOM BRUKER, HVA SYNES DU OM OSS, KAN VI VÆRE MED Å BIDRA?.....	95
6.14. 2 RELASJON MELLOM BRUKERNE	96
6.14.3 RELASJON MELLOM FRIVILLIGE OG BRUKERE	97
6.16 SPRÅK OG KULTURELLE UTFORDRINGER	100
6.17 FRIVILLIGE MED ETNISK MINORITETSBAGGRUNN	104
6.18 OPPSUMMERING.....	104
7.0 KONKLUSJON	109
8.0 EPILOG.....	112
8.1 ANVENDT FORSKNING.....	112
LITTERATURLISTE	113

What is the Sound of the Single Hand? When you clap together both hands a sharp sound is heard; when you raise the one hand there is neither sound nor smell.

The Zen Master Hakuin 1971

1.0 Innledning

Innvandring og spørsmål knyttet til integrasjon og inkludering av nye samfunnsmedlemmer fremstår i samtidens offentlige og politiske debatter som en av de viktigste utfordringene vi står overfor i det norske samfunnet fremover. Opp gjennom årene har temaet integrasjon blitt ett av de mest debatterte temaene i mediene av alt fra politikere til forskere. Dagens debatt synes å omhandle mye om frivillige organisasjoner som alternative arena for ”integrering” av innvandrere (Haugelund og Loga 2009). Noen av årsakene til dette er at frivillige organisasjoner spiller en veldig sentral rolle i de nordiske velferdsstatene, økonomisk, politisk og sosialt (Sivesind m.fl. 2002).

Det antas at innvandreres deltakelse i frivillige organisasjoner og frivillig arbeid vil bidra til samhandling mellom innvandrere og den resterende befolkningen, sikre innvandreres samfunnsdeltakelse og selvhjelpenhet og garantere at demokrati også omfatter minoritetsgrupper (Lidén 2001). Det som det ikke stilles noe særlig spørsmål ved, er kvaliteten av det arbeidet som utføres, i hvilke type frivillige aktiviteter innvandrerne deltar i og om deltagelsen i disse aktivitetene har dette har betydning for ”innvandrere” og ”nordmenns” relasjoner. Og til sist men ikke minst hva som legges i begrepet ”integrasjon”.

Jeg synes det er viktig å reflektere over disse spørsmålene ettersom for mange innvandrere, særlig nyankomne asylsøkere i Norge, blir ofte aktiviteter i regi av frivillige organisasjoner deres første møte med det norske samfunn. Videre blir de frivillige i organisasjonene ofte deres eneste stabile link til det norske samfunnet. Denne oppgaven handler om innvandreres deltakelse i tradisjonelle frivillige organisasjoner, nærmere bestemt i tiltak rettet mot innvandrere.

Jeg har valgt å bruke begrepet ”innlemmelse” som analytisk begrep og erstatning for begrepet ”integrasjon”. Dette fordi det første for begrepet ”innlemmelse” er et begrep som ikke brukes mye i hverdagen, men også fordi begrepet retter fokuset mot mellommenneskelige relasjonene, mellom menneskelig samhandling og mellommenneskelige prosesser (Wadel 2008). Wadel (2008) skriver i artikkel om innlemmelse i sosiale felleskap at: ”innlemmelsesprosesser er med på å forme innlemmelsesrelasjoner og at innlemmelsesrelasjoner er med på å forme innlemmelsesprosesser. Man kan også si det på en annen måte, det som skjer i hverdagen, relasjonene som oppstår mellom folk har betydning for hvordan samfunnet utvikler seg. Det er dette Høgmo (1998) gjør et poeng ut av i boken *Fremmed i det norske hus*, hvor han viser til ulike hverdagslige hendelser i tre typer lokal samfunn som innvandrere blir møtt med fikk betydning for

innvandreres tilhørighetsfølelse til det norske samfunnet. Et annet begrep som er tilsvarende ”innlemmelse”, men som allikevel ikke har helt samme betydning er begrepet ”inkludering”. ”Inklusjon” er et positivt ladet begrep og brukes ofte som likehet og verdighet og å åpne opp. Begrepet ”inkludering” brukes noen ganger delvis som erstatning for ”integrering”, delvis som motsatt til ekskludering (St.meld. nr. 49). I statsmelding nr. 49 ”påpekes det at den som oppfordrer til inkludering, sier indirekte at noen har et ansvar for å få det til. Noen må åpne opp og invitere inn” (ibid:30).

1.2 Bakgrunn for oppgaven

Mye av inspirasjon til denne oppgaven har først og fremst kommet fra egen bakgrunn og oppvekst. Jeg er adoptert fra Sør-Amerika og ser dermed ikke ”typisk norsk” ut. Av den grunn har jeg måtte tilpasse meg et liv som ”annerledes” norsk. Jeg har vært så heldig å vokse opp med venner av ulike nasjonaliteter, språk, religion og bakgrunn og som har gitt meg støtte og inspirasjon til å vokse opp som annerledes.

Den andre årsaken til denne oppgaven har kommet fra mye offentlig oppmerksomhet om innvandreres deltakelse i samfunnet, spørsmål om hvor dårlig eller godt integrert innvandrerne er. En del av den politiske debatten om integrering av innvandrere har etter hvert rettet oppmerksomhet mot frivillige organisasjoners potensial som integreringsagenter for innvandrere. Dette pga de positive egenskapene som tillegges frivillige organisasjoner, som inkluderendes, sosialiseringens arena, skoler for demokrati osv. Etter at jeg selv hadde jobbet som frivillig i en organisasjon i over ett år og fikk kjennskap til feltet ble jeg interessert i å finne ut hva frivillige organisasjoner bidro med i integrasjonsprosessen mellom innvandrere og nordmenn. Det var slik problemstillingen begynte å ta form.

1.3 Problemstilling

Spørsmålene som jeg ønsker å besvar i denne oppgaven er, hva er frivillige organisasjoners rolle i innvandreres integrasjonsprosess? Hvilken faktor hemmer og fremmer for samhandlingsløpet mellom innvandrere og etnisk norske og til slutt men ikke minst hvordan legger nasjonal integrasjonspolitikken føringer for hva som karakteriserer de tiltak som fremmer integrasjon, og lykkes ”integrering” i lys av disse tiltakene

1.4 Tidligere forskning og litteratur på frivillig og integrasjonsfeltet

Frivillig sektor ble ansett som viktig for demokratisk funksjon, kanal for og politisk innflytelse og som sosialiseringsarena for tilhørighet og sosiale felleskap. Forskning om frivillig sektor i Norden startet rundt 90 årene (Henriksen og Ibsen 2001). Noe av årsakene til dette var pga. de positive egenskapene som ble tillagt frivillig sektor. Forskerne Sivesind (2001) og Wollebæk, Selle og Strømsnes (2008) tar for seg endringsprosessene i den frivillige sektor i Norge. de har vært interessert i ulike endringsprosesser i den frivillige sektor, alt fra organisasjonens oppbygging, til det frivillige engasjement.

I Skandinavia har frivillig forskning gjennom de siste årene økt, f.eks. har Sverige, Finland og Norge tatt del i et stort internasjonalt forskningsprosjekt The John Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project, som sammenlignet over 30 ulike lands frivillige sektor med hensyn til størrelse, sammensetting og karakter (Henriksen og Ibsen 2001).

Senere har alle de fem nordiske landene vært involvert i et sammenlignende studie av frivillige motiver for deltakelse i frivillig arbeid (Henriksen og Ibsen 2001). Det har i de siste årene blitt lagt særlig vekt på enkelte prosjekter i de ulike landene, hvor nye typer spørsmål blir tatt opp. Det gjelder f.eks. oversette problemstillinger om kommersialisering av frivillig sektor, ledelse av frivillige organisasjoner samt frivillige organisasjoners betydning for integrasjon av etniske minoriteter i et kulturelt homogent samfunn (Henriksen og Ibsen 2001).

Lorentzen og Opdalshei (2007) ser på frivillige organisasjoners rolle til integrasjon i Norge. Mye av forskningen på frivillige organisasjoners betydning for integrasjon av etnisk minoriteter har blitt rettet mot innvandrers organisasjoner (Hilde Lidén 2001, Haugelund og Loga 2009). Men opp gjennom årene har forskning på innvandreres deltakelse i tradisjonelle frivillige organisasjoner¹ økt (Ødegård 2010, Eimhjellen og Seggaard 2010, Friberg og Gautun 2007). Det finnes det rapporter og prosjektplan gjort av Frivillighet i Norge november 2008 og i tillegg til rapport fra barne-, og likestillings- og inkluderingsdepartementet våren 2008 og konferanse om *den frivillig sektors bidrag til integration af flygtninger og indvandrere i Norden* i regi av nordisk ministerråd 2003. *St.meld.*

¹ Begrepet allmenn frivillige organisasjoner brukes også. Jeg velger å bruke tradisjonelle frivillige organisasjoner ettersom hva som ansees som allmenn ikke lenger trenger å være allmenn.

39(2003-2004)) *Frivillighet for alle* og noen master avhandlinger om betydningen av den frivillig virksomhet (Høegh 2009, Kvaal 2009, Meling 2008).

Henriksen og Ibsen (2001) forsøker å avspeile utviklingen i forskningen i frivillig sektor og ønsker slik å åpne opp for diskusjoner om frivillig sektors rolle i fremtiden.

Forskningen på frivillig organisasjoners betydning for integrasjon av etnisk minoriteter har fokusert lite på innvandreres deltakelse som mottakere av integreringstiltak, og hvilken betydning dette vil ha i fremtiden for samhandlingen og relasjonen mellom innvandrere og majoritetsbefolkningen. Det finnes enkelte masteravhandlinger som fokuserer på frivillige organisasjoner som produsenter og leverandører av integrerings tiltak (Kjørmo 2007, Manger 2008). Linn Kjørmos (2007) master avhandling tar opp spørsmålet om integreringsarbeid i regi av frivillige organisasjoner er en forlengelse av statens nasjonaliseringsprosjekt. Kjørmos prosjektet er interessant fordi jeg har selv funnet en del av de samme trekkene i prosjektet mitt, om blant annet brukernes medvirkning. Noe jeg vil komme tilbake til senere.

Manger (2008) sitt prosjekt om ”frivillig organisert integreringsarbeid” ser på hvilken betydningen frivillige organisasjoners har for integrering av flyktninger og hva som hadde skjedd dersom frivillige organisasjonene slutte gi disse tilbudene.

Disse to sistnevnte forskningsarbeidene skiller seg noe fra min egen, for det første fordi det er en ensidig forståelsen av ”integrasjon”, hvor det er ”innvandrere” som skal integreres. For det andre retter disse arbeidene søkelyset først og fremst mot de frivillige organisasjonene og forholdet mellom staten og de frivillige organisasjonene. Min forståelse av integrasjon eller innlemmelse er basert på en forståelse om gjensidighet hvor individene innlemmer og lar seg innlemme. Av den grunn retter fokuset mitt seg mot de mellommenneskelige relasjonene. Med andre ord hva som foregår innenfor denne konteksten, typer relasjoner, hvem som samhandler med hvem og hvordan.

Mitt analytiske nivå ligger på mikro nivå, der jeg har vært inspirert av teoretikere som Goffman(1967) og Wadel (2008). Dette vil ikke si at jeg ikke har tatt hensyn til eller sett på betydninger av sosiale prosesser på mellom og makro nivå (Barth1994) , men at jeg har konsentrert meg om samhandlingskontekst som betydningsfull for integrasjon eller innlemmelse.

En forskning som er relevant å nevne, er av to danske forskerne Christensen og Christensen (2006) som har studert etniske minoriteter, frivillig sosialt arbeid og integrasjon. Deres fokus har vært på innvandrere som medlemmer i tradisjonelle frivillige organisasjoner, innvandrersorganisasjoner og tiltak rettet mot innvandrere. Dette er noe av den samme tematikken som også jeg forsøker å belyse,

blant annet forståelse av integrasjon eller innlemmelse som gjensidighet og kontekstens betydning for samhandling. Forskningsprosjektet gir også tips og veiledning for videre arbeid med asyl -og flyktninger (Christensen 2006).

Boken *det norske sett med nye øyner*(2001) retter Marianne Gullestad oppmerksomheten mot majoritetsbefolkningens ansvar og rolle i integreringsprosesser. Hun hevder at debatten om integrasjon nesten bare handler om ”innvandrere”. Og at forskning og samfunnsdebatter setter søkelyset på dem som blir diskriminert og , ikke på livsverdener og tanke mønstre hos flertallet. Mye av mitt prosjekt retter også søkelyset mot majoritetens tankemønstre ettersom det er de som har makten til å legger rammen for samhandlingen mellom ”innvandrere” og nordmenn.

1.6 Begrepsavklaringer

I oppgaven blir det brukt mange begreper som er flertydig, og kan gi tvetydige assosiasjoner og konnotasjoner. Noen av disse begrepene kan føles stigmatiserende og stereotypiserende for grupper og individer. De kan sette begrensninger for noen av informantenes handlingsmuligheter og kan ha stor betydning for deres selvforståelse (Haugelund og Loga 2009). Samtidig er det behov for å bruke begreper som skiller ut bestemte kategorier individer for å kunne belyse disse.

Bruker: En som mottar eller bruker tjenester², men begrepet ”bruker” assosieres som oftest med de svakeste og vanskeligstilte i samfunnet. Det er et veldig belastet ord som ofte gir negative assosiasjoner, som hjelpeløshet og passivitet. Bruker og klient er nært relaterte begreper, men hvor bruker er en mildere form av begrepet klient. Ofte omtales også bruker som ”mottaker rollen”. Til tross for at dette er et belastet begrep velger jeg å bruke begreper ”bruker” for å kategorisere en bestemt aktørene type i feltet.

Innvandrere: personer som er født i utlandet av to utenlandsfødte foreldre og som på et tidspunkt har innvandret til Norge³. Dette begrepet brukes også ofte som en sekkebetegnelse på både asyl-og flyktninger og til noen grad om folk fra den ikke-vestlige verden (Gullestad

² <http://www.bruckererfaring.no/>

³ Statistisk sentralbyrå (SSB): <http://www.ssb.no/emner/00/00/10/innvandring/>

2002). I min oppgave vil begrepet brukes om personer født i utlandet og om både asyl og flyktninger.

Ikke- vestlige innvandrere: brukes om innvandrere med bakgrunn fra Øst-Europa, Asia, Afrika, Mellom- og Sør-Amerika eller Tyrkia⁴. Brukes for å gjøre skille mellom vestlige og ikke-vestlige innvandrere.

Etnisk minoritet: en gruppe som ansees for å være forskjellig i forhold til andre grupper i samfunnet⁵ og særlig i kontrast til kategorien etnisk majoritet.

Flyktning: er de som ifølge Utlendingsdirektoratets flyktningregister har flyktningstatus og har fått oppholdstillatelse i Norge⁶.

Asylsøker: en personer som søker om beskyttelse⁷

Frivillig organisasjon: I norsk juridisk språk bruk eksisterer ikke begrepet frivillige organisasjon. I praksis blir frivillig virksomhet i all hovedsak organisert som foreninger eller stiftelser(St.Meld. nr. 39 *Frivillighet for alle*). Det foreligger ikke en entydig definisjon av begrepet verken i samfunnsvitenskapen eller i jussen eller i dagligtalen, institusjonene har vært kjent under mange navn som f.eks. ikkefortjenestebær (non-profit), det frivillige(voluntary), det sivile samfunn(civil society), tredje(third), sosial økonomisk (social economy), NGO (non governmental) og veldedighet(charitable)(Salamon m. Fl.. 2004). Definisjonen frivillighet sentrert rundt om aktiviteten som er ikke fortjenestebasert(non-profit), dette samsvarer med sentrale elementer i frivillighetsdefinisjonen i norsk og internasjonal samfunnsforskning(St.Meld. nr. 39 *Frivillighet for alle*). Personer som jobber ulønnet, bruker av sin fritid, blir ofte assosiert med altruistiske verdier, kalles for frivillige.

Frivillige organisasjoner deler ofte inn i tradisjonelle frivillige organisasjoner og innvandrer organisasjon/minoritetsorganisasjon som organiserer personer med innvandrerbakgrunn(St.meld.nr. 39). Medlemmene i frivillig organisasjon deles gjerne inn i to typer medlemskap, aktivt og passivt medlemskap. Som aktivt medlem deltar personen i organisasjonene, mens passivt medlemskap derimot kun er medlem ved å betale medlemskontingent uten å utføre frivillige arbeid(Eimhjellen og Seggaard 2010:22). Det er aktivt medlemskap denne oppgaven tar for seg.

⁴ statistisk sentralbyråd (SSB): Rapport 2008 økonomi og levekår for ulike grupper, 2006

⁵ Samfunnsvitenskapelige ordbok(1999). Pål Veiden og Sollaug Burkeland.

⁶ <http://www.udi.no/Sentrale-tema/beskyttelse/>

⁷ <http://www.udi.no/Sentrale-tema/beskyttelse/>

1.7 Oppgavens oppbygging

I neste kapittel vil jeg redegjøre for de teoretiske perspektivene brukt i denne oppgaven.

Kapittel 3 vil ta for seg metodiske betraktningene tatt i bruk under feltarbeidet.

I kapittel 4 vil jeg gjøre rede for betydningen frivillig sektor har hatt i Norge, og se på hvilken relevans den har for integrering av innvandrere.

Kapittel 5 tar for seg hvilken betydning Tromsø som periferi og internasjonal by har for samhandling mellom innvandrere og nordmenn.

I kapittel 6 tar jeg for meg de empiriske funnene, hvor jeg systematisk gjennomgår tre ulike aktiviteter fra tre ulike organisasjoner og hvilken betydning disse har for innlemmelse av innvandrere. Kapittel 7 tar for seg konklusjon. Kapittel 8 avslutter med en epilog om hvordan det er å være en del av forskningsprosjektet og bruk av anvendt forskning.

2.0 Teoretiske betraktninger

2.1 Innledning

I dette kapitlet tar jeg for meg de teoretiske perspektiver som jeg har benyttet meg av i analysen av denne oppgaven. Innledningsvis starter jeg med å drøfter utfordringen rundt bruken av begrepet integrasjon. Jeg går deretter over til å forklare begrepet ”innlemmelsen”. Dette begrepet bruker jeg som et analytisk perspektiv på å forstå integrasjon. Jeg avslutter med å ta for meg betydningen av sosial kapital og nettverk kan ha for innvandrernes integrering i det norske samfunnet.

2.2 Integrasjon

Begrep integrasjon er et begrep som brukes mye i dagligtalen av folk flest, i media, av staten og eksperter⁸. Men, hvordan forstås det og brukes det, og ikke minst hvem brukes det om?

Mye av debatten rundt integrering startet da arbeidsinnvandringen økte i Norge, og da særlig da det viste seg at arbeidsmigrantene ikke skulle hjem, men var kommet for å bli, at integrering ble et tema i norsk offentlighet. Noen av årsakene til dette var at migrasjonen ble sett på som forstyrrelser og uorden i den norske samfunnet, og dermed oppstod det motstand mot samfunnsendringene (Tjelmeland og Brochmann 2003, Brochmann m.fl. 2002, Gullestad 2002, Døving 2009, Kjeldstadli 2003). Debatt om innvandrere og integrasjon synes å handle om hvilken type samfunn vi ønsker å leve i Norge og hvordan vi skal få dette til.

I de fleste vesteuropeiske land har begrepet integrering fått et politisk innhold som skiller det fra både assimilasjon og segregering. Det blir ofte betegnet som en mellom posisjon mellom assimilering på den ene siden og segregering på den andre; mellom det å bli lik majoriteten og det å tviholde på en forskjellighet, gjerne gjennom fysisk adskillelse (Engebriksen og Fuglerud 2009, Kjeldstadli 2008).

I Norge synes debatten om integrasjon særlig å handle om motsetning til assimilering (Kjeldstadli 2008). Jeg kommer nærmere tilbake til assimilasjon lengre nedenfor.

⁸ <http://www.dagbladet.no/kultur/2005/05/09/431220.html>

Men først, hvorfor er det så viktig å være ”integrert”? Sosiologiske teoretiker som Emil Durkheim og Talcott Parson mente i all hovedsak at sosial integrasjon var det avgjørende for at samfunnet skulle fungere på en hensiktsmessig måte for alle individene i samfunnet. I deres funksjonalistiske perspektiv hersket det en forstilling om at de sosiale prosessene i samfunnet og samfunnets organisering var preget av en overordnet moral og at dysfunksjonalitet og konflikter i samfunnet skyldtes manglende integrasjon i samfunnet (Kjørmo 2007). Med andre ord, gjennom integrasjon skaper man orden.

Problematikken rundt bruken av begrepet integrasjon kommer av at det ikke finnes en enhetlig oppfatning eller definisjon av begrepet. Begrepet gir forskjellige assosiasjoner, og brukes i ulike mening(St.meld. nr49 (2003-2004), Kjeldstadli2008, Døving 2009). For eksempel kan begrepet integrasjon forstås som en tilstand eller en prosess i retningen av tilstanden. Det kan beskrive en tilstand der personer med bakgrunn i minoriteter skal fungere på lik fot med flertallet i samfunnet, men samtidig beholder sine kulturelle særegenheter, samtidig som integrering blir sett på som en prosess, som veien frem til denne tilstanden (Kjeldstadli 2008:107).

I statens forståelse om integrering prosess skal enkeltmennesker innlemmes i samfunnsfellesskapet. Mens andre ganger viser prosessen til samspillet og dynamikken mellom nyinnvandrere og etablerte befolkningsgrupper, mellom samfunnets flertall og mindretall. Tanken om gjensidighet blir gjerne trukket fram innenfor denne forståelsen, men brukes om to litt forskjellige fenomener. Den første forståelsen tar utgangspunkt i det faktum at alle parter farges av hverandre når de møtes og lever sammen. I den andre sammenhenger er gjensidighetsprinsippet mer normativ. Det er et selvstendig mål at samfunnspartene tilpasser seg hverandre. Hvilken ramme det skal legges for tilpasningen har i liten grad blitt konkretisert. Og diffuse mål om tilpasning underslår f.eks. at makten ikke er likt fordelt i møtet mellom nyinnvandrede grupper, mindretallsgrupper og samfunnsflertall(St.Meld.Nr.49:29).

Man kan også snakke om integrasjon ut i fra ulike forståelser, som f.eks. differansieringsforståelsen eller tilhørighetsforståelsen. Begrepene differansiering og tilhørighet peker mot ulike samfunnsmessige prosesser. Tilhørighetsforståelsen retter oppmerksomheten mot båndene som knytter individet til sosiale systemer som f.eks.

lokalsamfunn, familie, kirke- og storsamfunn. Slike systemer er bærere av moralske normer og gir individet anvisning om hvilken plikter det har og hva slags adferd som forventes. Dersom man forstår integrasjon ut ifra dette perspektivet vil nøkkelen til all integrasjon da ligge i deltakerens evne til å oppføre seg i samsvar med gruppenormene. I denne tradisjonen brukes integrasjon ensbetydende med assimilasjon.

Integrasjon skjer da gjennom prosesser som vever individet inn i et monolittisk felleskap, og den er fullført når individet går i ett med dette fellesskapet, og selv er blitt bærer av systemets normer (Lorentzen og Opdalshei 1997). Denne forståelsen skiller seg radikalt fra differansieringsforståelsen, den går ut på at integrasjon på makro nivå skjer ved at nye grupper eller verdier gis en sideordnet posisjon i forhold til eksisterende. Grupper med tilsynelatende uforenlige verdier blir innlemmet i samfunnsstrukturen ved at de oppnår like vilkår for sin utfoldelse og eksistens. Den horisontale integrasjonen mellom mangfold av grupper skjer sosialt gjennom utvikling av gjensidig avhengighetsbånd, og økonomisk gjennom etablering av kontraktmessige rettigheter og plikter (Lorentzen og Opdalshei 1997).

De ulike forståelsene snakker om ulike nivåer, hvor tilhørighetsforståelsen retter oppmerksomheten mot mikro nivå, mot båndene som knytter individet til lokalsamfunnet, familie, kirke osv. Differansieringsforståelsen retter oppmerksomheten mot makro nivå, hvor nye grupper eller verdier side ordnes. Videre så retter de ulike perspektivene fokus ulike enheter, hvor tilhørighets forståelsen retter fokus mot individet, mens differansieringsforståelsen på gruppe som enhet(Lorentzen og Opdalshei 1997).

Tilslutt kan man også snakke om å være integrert i noen sfærer, men ikke i andre. Eksempelvis kan en gruppe være godt ”integrert” i arbeidslivet, slik at en ikke kan registrere forskjeller mellom gruppen og flertallet når det gjelder andel som er yrkesaktive. Og samtidig gifter medlemmer i gruppen seg stort sett med hverandre(Kjeldstadli 2008). Også Valenta (2008) påpeker at man kan være godt ”integrert” i arbeidsmarkedet uten at dette automatisk betyr at man er godt ”integrert” sosialt eller politisk. I sin artikkel om ”hindringer for sosial integrering av innvandrere i arbeidslivet ” viser Valenta (2008) at mange innvandrere sjelden utviklet tette vennsksrelasjoner til norske arbeidskolleger, og at en av årsakene til dette var at de sjelden omgikk hverandre i fritiden. Noen som han mente kunne være et resultat av at nordmenns lave interesse av å bli kjent med innvandrerne og av den grunn ikke gav respons

til innvandrere, og/eller at innvandrerne ikke anså relasjon til nordmenn som viktig og dermed ikke tok kontakt eller initiativ.

I dagligtalen har integrering blitt betegnelse på en sosial prosess som, på et eller annet nivå, føyer sammen ulike minoriteter og majoriteter til ”det norske samfunnet”(Døving2009). Begrepet brukes hovedsakelig når man snakker om ”innvandrere”. Det brukes i denne forbindelse om vellykket eller mislykket integrering(Engebrigtsen og Fuglerud 2009, Døving2009, Høgmo1998, Kjeldstadli 2008).

Integrering av etniske minoriteter har vært en offentlig politisk målsetting i Norge i minst 20 år(Djuve1999). I St.meld. nr 17 (1996-97) gis den offisielle presisering av integreringsbegrepet: «... likestilling gjennom like muligheter, rettigheter og plikter til deltagelse for alle, uansett opprinnelse». Deltakelse i inntektsbringende arbeid er sentralt, men det enkes også på sosial deltagelse og deltagelse i norsk samfunnsliv. Samtidig pekes det på at integreringsbegrepet «signaliserer at innvandrere innen visse rammer kan føre videre kulturell eller religiøs egenart».

En annen utfordring ved bruken av begrepet integrering er at parallelt med de offisielle og gjennomtenkte oppfatningene om hvordan ting bør være, lever den uoffisielle, folkelige og delvis uuttalte forventningen om hvordan folk bør oppføre seg og hva ”integrering” består i (Engebrigtsen og Fuglerud2009). For eksempel blir mange innvandrere møtt med en forventning i flertallsbefolkningen om at de bør bli ”like”, i betydningen ”å bli maken som”(St.Meld. nr. 49 (2003-2004)), dette til tross for at det i dagens er Norge enighet om at immigranter skal ”integreres” i en stat som skal gjenspeile et flerkulturelt samfunn. Og at ”Tiltak med sikte på å presse innvandrere eller andre minoriteter til å gi opp særpreg for å bli mest mulig lik majoriteten, er eksempler på assimileringpolitikk” (St.Meld. nr 49 (2003-2004)). Knut Kjeldstadli (2008) påpeker at innholdet i integreringen har kommet til å bety et krav om assimilasjon. Han påpeker videre at de forskjellene som flertallssamfunnet har vært rede til å akseptere, angår mindre viktige spørsmål, navneskikker, eller matlaging, og at tanke om integrering har vært ensidig. Forandringen skal bare gå én vei; flertallet ventes ikke å endre seg på noe punkt.

2.2.1 Inkludering den nye integrering

Begrepet inkludering brukes stadig oftere som erstatning for integrering. I stortingsmeldingen 49 (2003-2004) påpekes det at begrepet ”inkludering” noen ganger brukes delvis som erstatning for ”integrering”, delvis som motsats til ekskludering. Og det heter seg at regjeringen skiller mellom integreringspolitikk og en politikk for mangfold gjennom inkludering og deltakelse. Regjeringen mener at det ikke er riktig å omtale barn og unge som har tilbrakt sin oppvekst i Norge, som integrert eller ikke, ”som om de er utlendinger som nettopp har innvandret og skal innlemmes i det nye samfunnet”. De påpeker at ”integreringspolitikken gjelder personer som har innvandret, og at innvandrere skal kunne ”introdueres og inkluderes i det nye samfunnet og forsørge seg selv i størst mulig grad”. Det påpekes at den som oppfordrer til inkludering, sier indirekte at noen har et ansvar for å få det til. Noen må åpne opp og invitere inn. Regjeringen mener at ansvaret normalt hviler på majoriteten, eller dem som har makt til å ”lukke” folk ute, eller ta dem ”inn”.

Det kan her synes som regjeringen forsøker å finne et nytt ord til å erstatte begreper integrering, samtidig som de bruker begrepet inkludering som motsats til ekskludering. Det forsøkes å skilles mellom integrerings politikk på den ene siden og en politikk for mangfold og inkludering på den andre siden, hvor integreringspolitikken handler om dem som nettopp er ankommet, mens politikken for mangfold gjennom inkludering og deltakelse handler om personer som er født og oppvokst i Norge. Og at begrepet inkludering handler om å ”inviterer inn” i motsetning til å pålegge innvandrere plikter og rettigheter. Og videre kommer det frem at som målsetting er det å være inkluderende nær beslektet med målet om deltakelse, i arbeidslivet, nabolag, forningsliv og politikk etc.

Det interessante er at det skrivers at: ”når man stiller krav og forventninger må man også legge til rette for inkludering”. Aktiv inkludering kan være supplement til formelt like rettigheter, ut fra erkjennelse om at like rettigheter ikke alltid gir ønsket resultat(St.meld.nr. 49(2003-2004)). Det kan synes som inkludering handler om praksis, mens integrasjon handler om formelle rettigheter og plikter og at inkludering som handling når formelle rettigheter ikke gir ønsket resultat. Det som da synes å være problematisk, er at begrepet inkludering som skal omhandle dem som er født og oppvokst i Norge også brukes som erstatning på integrering, og dermed synes ikke å være noe særlig skille mellom bruken av begrepet integrering og inkludering.

2.2.2 Kort om Assimilering

Jeg var tidligere inne på at begrepet assimilering blir sett på som en motsetning til dagens ideale integrasjon. ”Ordet *assimilasjon* betyr å smelte sammen, å gjøre lik. Når et individ har tilegnet seg flertallets normer, verdier og livsstil, er det assimilert”(Døving2009:9). Begrepet assimilasjon blir ofte negativt assosiert ettersom assimilasjonspolitikken omtales som noe nasjonalstatene en gang utsatte sine nasjonale minoriteter for at de skulle bli ”lik” majoritetsbefolkningen. Her brukes ofte fornorskningspolitikken og overgrepene som samene og nasjonale minoriteter ble utsatt for som skrekkeksempel(St.meld. nr. 49. 40-50).

Det er viktig å påpeke at assimilasjon ikke nødvendigvis trenger å være negativt, det kan være selvvalgt. For eksempel kan assimilasjon være et resultat av kontakt mellom majoritet og minoritet. Og det kan rett og slett komme av at den etniske gruppen smelter sammen med majoriteten. Her viser Eriksen (1998) et eksempel fra England hvor den normanniske overklassen etter noen hundre år ble etterkommere assimilert til Engelskmenn. Men i noen tilfeller vil assimilasjon være umulig, spesielt der etnisitet bygger på utseende og det er radikale forskjeller i utseende mellom gruppene. Han viser her til USA hvor etterkommerne av neger-slavene aldri kunne bli amerikansk på samme måte som en annengenerasjons tyskamerikaner ettersom hudfarge er en viktig kriterium for sosial klassifisering (Eriksen1998). Dette kan også se ut til å være tilfelle i Norge ettersom til tross for at innvandrere er godt integrert, det vil si snakker perfekt norsk har jobb, deltar i fritidsaktiviteter og har norske venner allikevel ikke akseptert som norske(Høgmo1998, Døving 2009).

Engebrigtsen og Fuglerud (2009) argumenterer for at *assimileringsperspektivet* styrer den offentlige debatten om integrering i Norge. Assimilerings modellen går hovedsakelig ut på at innvandrere antas på ankomstpunktet å inneha en underprivilegert økonomisk og sosial situasjon som følge av kulturelle særtrekk gjør det vanskelig å konkurrere på arbeids- og bolig markedet. Den medbrakte kulturen fungerer som en funksjonshemning. Ved ankomsten til et nytt land settes imidlertid i gang en prosess av tilpasning til de nye sosiale omgivelsene. Denne prosessen innebærer at de blir del av majoritetssamfunnet, og gjennom dette får samme muligheter som andre. I assimileringssmodellen utgjør altså kulturelle kjennetegn, minoritetsidentitet og særegne etniske sosiale relasjoner ikke bare hinder for integrering i kulturell forstand, men også årsaken til økonomisk marginalisering. Og det er gjennom å

legge av seg disse blir man et konkurransedyktig individ på lik linje med andre(Engebrigtsen og Fuglerud 2009). Forskerne Engebrigtsen og Fuglerud (2009) mener at det råder en forståelse blant folk at, det er gjennom brudd man blir norsk, og at det er ved å bryte med gamle levesett at man løser alle problemer. Og det kan se ut som man er vellykket integrert når man er blitt ”norsk”.

2.2.3 Avsluttende ord

Ut ifra det som er nevnt ovenfor kan det synes som det ikke er helt enkelt å bruke begrepet ”integrasjon”, og det fremdeles er begreper som må skilles mer klart fra hverandre og andre som det må drøftes og komme til en felles enighet om.

Min forståelse av ”integrasjon” er ”deltagelse i samfunnets felles institusjoner, kombinert med opprettholdelsen av gruppe identitet og kulturelt særpreg”(Eriksen 1998:389). Samtidig innehar min forståelse av ”integrasjon” et innlemmelses perspektiv, dvs. at gjensidighet og noe som foregår mellom mennesker. Dette kommer jeg til nedenfor.

Videre ser jeg ser også på integrering som prosess, og at det å tilegne seg en levemåte, og enda viktigere en subjektivitet, som integrert del av det norske samfunnet er en prosess som tar tid, i de fleste tilfeller minst én generasjon (Engebrigtsen og Fuglerud 2009, Kjeldstadli 2008).

Til slutt vil jeg påpeker at vi ikke må glemme at finnes ulike måter å være integrert på, at ulike innvandrere grupper på et gitt tidspunkt kan ha ulike forutsetninger for å kunne møte den herskende norske forventningen om hva det vil si å være veltilpasset.

2.3 Innlemmelser i sosiale felleskap

Ettersom det kan være problematisk å bruke begrepet integrering, har jeg valgt å bruke begrepet, ”innlemmelse” som alternativt analytisk begrep.

I artikkelen ”Innlemmelser i sosiale felleskap” (2008) tar Cato Wadel for seg begrepet innlemmelse. Han argumenterer med at hensikten med å utvikle innlemmelse som et generelt relasjonelt og prosessuelt begrep er at ”innlemmelse” setter oss i stand til å fange sentrale elementer i mellommenneskelig samhandling, mellommenneskelig relasjoner og mellommenneskelige prosesser.

Han skriver videre at innlemmelse ikke er et begrep som brukes mye i dagligtalen, men det finnes Det finnes mange andre begrep som indikerer innlemmelse som f.eks. å vise omtanke, vise omsorg, være oppmerksom, lytte når noen forteller, lære fra seg og lære til seg, oppmuntre, anerkjenne, påskjønne, berømme, holde orientert, identifisere seg med og samarbeide. Mye av vår samhandling med andre mennesker har med ulike typer innlemmelse å gjøre. Alle begrepene nevnt ovenfor har å gjøre med mellommenneskelig inkludering.

Innlemmelse er i følge Wadel antagelig den mest grunnleggende samhandlingsformen vi har for å skape relasjoner, grupper, samfunn og kultur på. Og at hver gang vi etablerer og vedlikeholder en mellommenneskelig relasjon til en annen person, kan vi si at vi foretar en innlemmelse. Det som blant annet skjer er at vi blir enige om hvem vi skal være overfor hverandre.

Vi innlemmes ellers i ulike typer felleskap fra fødsel til død. Når vi blir født innlemmes vi i en familie, og samtidig som borger i et stort felleskap (Norge), som små barn i barnehage og som elever i skolen osv. En annen form for innlemmelse skjer når en skifter bosted, disse innlemmelses prosessene vil ofte innebære innlemmelse i lokalsamfunnet. Innlemmelses prosessene vil da variere fra typer lokal samfunn, om det er bygd, småby, gammel bydel osv. Det vil i prosjektet være interessant å se på om Tromsø, som småby har betydning for innlemmelsesprosessen til brukerne i de frivillige aktivitetene. Wadel påpeker at vil innlemmelsesprosessene vil være ulike for kvinner, menn og "familier". Et fellestrekk vil allikevel være at innlemmelse skjer ved etablering av sosiale nettverk. Det blir interessant å se på hvordan innlemmelse skjer ved etablering av nettverk.

En tredje type innlemmelse kalle Wadel for "bekreftelse" på innlemmelse. Selv om vi er innlemmet i et felleskap, trenger vi ofte stadig bekreftelse på at vi faktisk er innlemmelse. Bekreftelse blir nødvendig dersom den ene eller begge parter er i tvil om hvilken relasjon som gjelder. Innlemmelse som samhandlingsform fremtrer i følge Wadel som tre ulike typer prosesser: som mobilisering i enhver relasjon, som bekreftelse på en relasjon og som en vedvarende endring i status gjennom livsløp.

2.3.1 Innlemmelse i samhandling og relasjoner

Wadel påpeker at et fellestrekk ved mellommenneskelig relasjoner er at partene knytter visse rettigheter og plikter til det å opprettholde relasjonen, slik at den ene parts rettigheter er den andre parts plikter og vice versa. Et annet fellestrekk ved mellommenneskelig relasjoner er samhandling. Samhandling har vi å gjøre med hver gang vi i en gitt situasjon tar hensyn til en annen person. Han skriver videre at fenomenet mellommenneskelig relasjon fremstår da som noe som blir dannet og formet av gjensidige rettigheter og plikter på den ene side, og samhandling på den andre side.

Når en kommer sammen med et annet menneske, vil man forsøke å skaffe seg opplysninger om den andre personen eller ta i bruk opplysninger en allerede sitter inne med. Slike opplysninger bidrar til å kartlegge den situasjonen en har med å gjøre. Og at denne kartleggingen har form av et "enighetssamarbeid", hvor en i felleskap og i forkant kommer frem til, hvorfor en gikk inn i samhandlingen, hvem en skal være ovenfor hverandre, hva samhandlingen skal gå ut på, og hvilken ferdigheter en skal ta i bruk. Og at den enigheten vi etablerer ved innlemmelse, vil ha stor innvirkning på den videre samhandling.

I noen tilfeller vil den elementære innlemmelses prosessen ta lengre tid. Vi har da med "forhandlinger" å gjøre hvem vi skal være overfor hverandre. Wadel skriver at det er lettere å observere at innlemmelse krever "enighetssamarbeid, men i de aller fleste situasjoner vil enighetsarbeidet ikke bli snakket om. Konteksten vil kunne "fortelle" hvem vi skal være ovenfor hverandre, f.eks. når en går inn i en butikk, forelesning eller i dette prosjektets tilfellet en spesiell aktivitet. Denne teorien viser at aktørene enten må kjenne til hverandres kulturelle koder eller ha like kulturelle koder og ha samme situasjonsdefinisjon for å foreta enighets arbeid. Ellers vil det oppstå mange misforståelser som igjen vil føre til frustrasjon.

2.3.2 innlemmelse som bekreftelse

Begrepet innlemmelse kan også omfatte bekreftende handling og samhandling overfor personer som allerede føler seg innlemmet. Bekreftende handlinger og samhandlinger synes å være viktige for oss i mange sammenhenger. Noen av årsakene til at vi trenger bekreftelse på at man er innlemmet kan komme av at vi aldri kan være helt sikre i noen av våre mellommenneskelige relasjoner, fordi de stadig er i forandring. Wadel påpeker at bekreftelse på at en er innlemmet kan være spesielt viktig hvor ulike typer handlinger eller mangel på

Samhandling lett kan oppleves som ”utstøting”. Wadel skriver at bekreftelse på at man stadig er innlemmet i et felleskap, kan man i mange tilfeller bekrefte ved en enkel gest eller setning. Men at i mange tilfeller må det mer til. For eksempel vil det å bli vist tillit også være en viktig bekreftelse på at en tilhører og er innlemmet i et felleskap. Og at kommunikasjon av tillit vil variere etter hva slags felleskap en har med å gjøre, men at tillitskommunikasjon vil generelt skje gjennom ikke-verbale kanaler. Bekreftelse på innlemmelse kan også komme til uttrykk i de følelser vi viser overfor hverandre. Hvilken følelser vi har vil være avhengig av hvilke følelser vi forestiller oss at våre samhandlingspartnere har. Mange av våre følelser kan ikke forstås uten å trekke inn våre forhold til andre mennesker. Denne mellommenneskelige forankringen av våre følelser begrepsfester han som følelsesforhold. Og at følelser er knyttet til hvem vi er sammen med andre mennesker, hva vi gjør sammen med andre mennesker, hvorfor vi gjør det vi gjør sammen med andre mennesker og hvordan vi gjør det vi gjør sammen med andre mennesker. Og i med at følelsesforhold er gjennomgripende i våre liv, må innlemmelse stadig bli bekreftet i form av hvordan vi klarer å uttrykke våre følelser ovenfor hverandre og hvordan vi håndtere hverandres følelser. Og som oftest vil det å vise aktelse, tillit og positive følelser skape aktelsesforhold, tillitsforhold og følelsesforhold, være nok til å bekrefte en fortsatt innlemmelse i et felleskap. Dersom innlemmelse ikke regelmessig blir bekreftet på denne måten vil dette lett kunne oppleves av deltakere som at de ikke er ”inne i” relasjonen.

Det som er interessante å legge merke til er at bekreftelse på innlemmelse vil innebærer at partene ”leser” hverandres tegn, som intenderte i kommunikasjonen. Det betyr at bekreftelse forutsetter en grad av gjensidighet kulturell involvering i hverandres livsverden og forståelse noe som kan bli en utfordring dersom partene har ulike kulturelle bakgrunn.

2.3.3 innlemmelses agenter

Wadel tar for seg to måter å bli innlemmet på, begge er komplementær som også kan betegnes som symmetriske, det vil si de innlemmede imellom, og asymmetrisk, ved hjelp av foresatte eller ”innlemmelses agenter”. Wadel påpeker at vanligvis blir ikke sosiale relasjoner sett på som arbeid, ettersom det er noe en gjør sammen med medarbeidere eller medstudenter, altså noen man føler seg lik eller en form for gjensidighet til. Men dersom innlemmelses arbeidet blir ”asymmetrisk” utført, som f.eks. med hjelp av en foresatte eller ”innlemmelsesagent” blir innlemmelse sett på som arbeid.

I forskningsprosjekt kan frivillige bli sett på som ”innlemmelses agenter”, det er dem brukerne f.eks. bruke til å få kunnskap og kjennskap til nærmiljøet. Og dette kan kanskje være en av årsakene til at frivillig ser på innlemmelse av brukere inn i nærmiljø og det norske samfunn som en type arbeid dette tiltross for at de gjerne utfører samme type arbeid med frivillige som var nye i byen.

2.3.4 innlemmelse som læring, motivasjon og identitet

I de aller fleste typer innlemmelser krever ervervelse av visse ferdigheter for å kunne delta. Ferdighetene kan deles inn to slag, personlige ferdigheter og relasjonelle ferdigheter. Personlige ferdigheter er ferdigheter som ikke umiddelbart krever komplementære ferdigheter hos andre mennesker. Relasjonelle ferdigheter er komplementære ferdigheter som en besitter sammen med andre mennesker.

Ervervelse av ferdigheter krever læring. Det vi foretar oss for å lære, betegne Wadel for læringsadferd. Han skriver at vi har to grunnleggende lærings former: den lærings adferden som kun involverer oss selv, og den som involverer oss selv innlemmet med andre mennesker. Når vi har å gjøre med to komplementære typer læringsadferd som er koblet sammen, kan vi si at vi har å gjøre med et læringsforhold. Wadel skriver at læringsforhold er alltid del av en sosial relasjon, og at vi har til enhver tid læringsforhold til flere personer. Disse læringsforholdene kan være asymmetriske (lærer- elev) eller symmetriske (student-student). Men læringsforholdet krever at begge parter er motivert til å lære. Wadel påpeker at flere typer innlemmelse krever motivasjon for innlemmelse. I og med at innlemmelse har med felleskap og tilhørighet å gjøre, blir mellommenneskelig motivasjon spesielt viktig. Man vil finne ut svaret på spørsmålet ”Hva som motivere meg” ved å gjennomgå våre relasjoner til andre mennesker.

Wadel påpeker at vår identitet er nært knyttet til innlemmelse i ulike typer felleskap med andre mennesker. Begrepet identitet kan sies å ha i det minste to betydninger. Det unike identifiserende karakteristika som ingen andre har, vi betegner dette som personlig identitet. Individets forståelse av seg selv som en særegen person. Og de karakteristika ved hvilken vi er kjent av andre mennesker, hva vi betegner som vår sosiale identitet. Vår sosial identitet er nært knyttet til de felleskap vi er innlemmet i. Hvem vi ”er” er nært knyttet til hvem vi er noe sammen med og med vår identifiserbarhet i samhandlingsfeltet. Altså hvem ”jeg”, er nært knyttet til fellesskapet jeg er en del av og min identifiserbarhet i samhandlingsfeltet. Også

sosiologen Richard Jenkins (2004) påpeker at det ikke er nok å hevde seg en identiteten. Identiteten må også bli bekreftet eller avkreftet av dem som vi samhandler med.

En av de mest åpenlyste former for identitet, som vi kanskje tar for gitt er menneske kroppen. Menneske kroppen er på en og samme tid en referent for individualitet og et tegn på kollektive likheter og forskjeller. I noen tilfeller kan kroppen brukes som tegn på tilhørighet, særlig hvis tilhørigheten tar utgangspunkt i utseende (Eriksen 1998).

Wadel påpeker at innlemmelse generelt har med å gjøre å bevege seg fra en sosial (posisjon) status med visse rettigheter og plikter til en annen sosial (posisjon) med andre rettigheter og plikter. Samhandlingen har da å gjøre med å klarlegge og bekrefte hvilke rettigheter og plikter en anerkjenner overfor hverandre som tilhørere av samme fellesskap. Disse grunnleggende rettigheter og plikter blir det sjeldent snakket om direkte verbalt om når man først er innlemmet. Det er ikke-verbale ”utsagn” i form av hva man ”gjør” sammen som virker mest bekreftende på rettigheter og plikter som en har innad i fellesskapet.

2.3.5 Tre grunnleggende “systemer” for sosial organisasjon

Innlemmelse er alltid en samhandlingsform som ligger i forkant av en bytterelasjon i og med at vi må bli enige om at her vil vi mobilisere statussettet bytte mellom oss selv og en annen person, gruppe eller institusjon. Innlemmelse er også alltid en samhandlingsform som ligger i forkant av en makt- /avhengighetsrelasjon i og med at vi går inn i et avhengighetsforhold til en annen person, en gruppe personer eller en institusjon. Men vi kan også innlemmes i vedvarende bytte- og makt- /avhengighetsrelasjoner som danner organisatoriske «systemer».

Wadel påpeker at det er tre grunnleggende typer “systemer” som skaper sosial organisasjon. Han betegner disse tre systemer som henholdsvis “trusselsystemer” (makt-/avhengighetsrelasjoner), “byttesystemer” og “integrerende (innlemmende) systemer”. Relasjonene i trusselsystemer har formen “hvis du ikke gjør som jeg vil, så skal jeg gjøre noe mot deg du ikke setter pris på”. Relasjonene i byttesystemer har formen “hvis du gjør noe/gir meg noe, skal jeg gjøre/gi deg noe tilsvarende”. Relasjonene i innlemmelsessystemer har formen “du gjør noe for meg fordi jeg er den jeg er og du er den du er”.

Innlemmelse innebærer å etablere samhandling til medmennesker som på et eller annet felt er

i samme situasjon som en selv. Og det er forståelsen av «samme situasjon» som preger samhandlingen og de sosiale relasjoner som utvikles ut fra samhandling i form av innlemmelse. Innlemmelse gir dermed samhandlingen en annen form for komplementaritet enn den som kjennetegner bytterelasjoner og makt-/avhengighetsrelasjoner.

Komplementariteten i bytterelasjoner kan sies å bestå i byttets transaksjonelle karakter, i den resiprositet som vi pålegger oss selv og andre. Bare relasjoner hvor man finner sammenlignbare ytelser, er relevante samhandlingspartnere (Barth, 1994).

Komplementariteten i makt-/avhengighetsrelasjoner kan sies å bestå i et avhengighetsforhold som en part står i til en annen part. Slike avhengighetsforhold kan oppstå i de aller fleste relasjoner. Premissene for samhandling innen makt- /avhengighets-samhandling, byttesamhandling og innlemmelsessamhandling er forskjellige. Utgangspunktet for makt-/avhengighetssamhandling mellom folk er at en person (eller gruppe personer) er avhengig av hva en annen person (eller gruppe personer) besitter av materielle eller immaterielle ressurser.

Utgangspunktet for byttesamhandling mellom folk er at en person/gruppe har et underskudd på ressurser, mens en annen person/gruppe har et overskudd på vedkommende ressurs, men kan yte tilsvarende ressurser av et annet slag.

Utgangspunktet for innlemmelsessamhandling mellom folk er at folk på et eller annet felt har tilsvarende ressurser eller verdier som de har til felles med andre folk. Wadel påpeker at selv om han har forsøkt å sette hver samhandlingsform opp mot hverandre, for å få frem sentrale kjennetegn ved hver samhandlingstype, er det ikke slik at vi ikke “beveger” oss fra én samhandlingstype til en annen. Det gjør vi rett ofte innen ett og samme samhandlingsforløp.

2.3.6 Avsluttende bemerkninger

Wadels teori om innlemmelse kan synes å være fruktbart for å belyse inkluderings -og integrasjonsprosesser. Begrepet innlemmelse gjør oss i stand til å fange sentrale elementer i mellommenneskelig samhandling, mellommenneskelige relasjoner og mellommenneskelige prosesser. En annen viktig punkt er at innlemmelse er antagelig den mest grunnleggende samhandlingsformen vi har å skape relasjoner, grupper, samfunn og kultur på. Innlemmelse krever en form for enighetsarbeid, og gjensidighet hvor folk vekselvis innlemmer og lar seg innlemme. Dette krever at begge parter må være med i innlemmelsesprosessen. Dette viser

også at innlemmelse er noe en gjør sammen med andre, noe en samarbeider om. At det er tidskrevende og hardt arbeid, mer enn vi antageligvis er klar over. Det teorien blant annet har vist er at innlemmelse er at samarbeid og enighetsarbeid krever for det første like forståelse av rettigheter og plikter, dersom en av partene ikke ansees som mulige samhandlingspartner, vil man aldri komme til det stadiet av å kunne ”forhandle” om innlemmelse. dermed tar teorien om innlemmelse utgangspunkt i at aktørene kjenner til de kulturelle kodene.

Nedenfor skal vi se på hvilken betydning sosial kapital og nettverk har for individer og gruppers innlemmelse i samfunnet.

2.4 Sosial kapital

Begrepet sosial kapital har fått stor gjennomslag både i akademia og i offentligheten de siste tiårene. Det var særlig gjennom den amerikanske statsviteren Robert Putnam at begrepet sosial kapital ble allmennkjent. I boken ”Bowling Alone” (2000) uttrykket han sin bekymring for nedgangen i amerikanernes deltakelse i ulike frivillige aktiviteter. Sosial kapital som sentralt for å begripe betydningen nettverk har for enkelt individets kobling til samfunnslivet og grunnlaget for et vitalt samfunn med engasjerte og integrerte samfunnsborgere (Putnam 2000, Ødegård 2010). Putnams hovedtese er at så lenge enkeltindivider deltar i formelle og/eller uformelle nettverk bidrar dette til å øke den sosiale kapitalen for enkeltindivider og samfunnet som sådan (Ødegård 2010). Putnam så på frivillige organisasjoner og frivillig arbeid som hjørnesteinen i samfunnets produksjon av tillit, gjensidighet og medborgelig engasjement. Det var da særlig organisasjoner som var preget av ansikt – til ansikt relasjoner mellom individer, han var opptatt av (Haugelund og Loga 2009).

Putnam (2000) definerer sosial kapital som, ”sosiale nettverk og de normer om gjensidighet og pålitelighet som er med på å opprettholde disse” (min oversettelse ibid:21). Sosial kapital handler med andre ord om mer enn nettverk eller koblinger, det handler også om normer om gjensidighet og pålitelighet.

I et nøtteskall kan vi si at teorien om sosial kapital handler om at nettverk er en verdifull eiendel. Ideen med sosial kapital er å rette oppmerksomheten mot koblingene av individers erfaring på mikro nivå og de hverdagslige hendelsene og mellom nivå av institusjoner, assosiasjoner og felleskap (Field 2003).

Sosial kapital har både en individuell og en kollektiv side. For den enkelte kan nettverksressursene brukes til, for eksempel til å skaffe seg en interessant og godt betalt jobb gjennom velplasserte kontakter. Sosial kapital har også eksterne effekter som kommer samfunnet til gode, f.eks. dersom man bor i et nabolag der naboene kjenner hverandre og holder øye med hverandres hus når noen er bortreist, vil også de naboene som ikke selv deltar i dugnader eller snakker med naboene nyte godt av en lav kriminalitetsrate (Haugelund og Loga 2009, Putnam 2000, Field 2003). Field (2003) påpeker at det ikke er nok å kjenne folk, man må også føle en form for obligasjon ovenfor hverandre eller at de har noe felles for å hjelpe hverandre. Dersom personene ikke føler dette, vil de heller ikke bry seg om å hjelpe hverandre. Han påpeker videre at personene som deler verdier, har større sjanse for å samarbeide om felles mål (Field 2003).

I sin forståelse av sosial kapital gjør Putnam en distinksjon mellom to ulike typer for sosial kapital, overbyggende og sammenbindende. Overbyggende sosial kapital knytter bånd på tvers av sosiale skillelinjer mellom folk som er forskjellige fra hverandre. Denne typen sosial kapital likner på det sosiologen Mark Granovetter (1973) betegner som svake bånd: relasjoner til individer som er ulike en selv og som beveger seg i andre kretser. Disse kan være nyttig til å komme seg "opp og frem" enn de sterke relasjonene en har til folk likner mer på en selv og som en omgås hyppigere (Granovetter 1973, Valent 2008).

Sammenbindende sosial kapital er sosiale bånd mellom mennesker som er like langs viktige dimensjoner; slik kapital virker til å forsterke eksklusiv identiteter og homogene grupper. De fyller viktige funksjoner i at de skaper et tett samhold og gir viktig sosial og psykologisk støtte til marginaliserte grupper. Etnisk baserte foreninger kan være et eksempel på denne type sosial kapital. Putnam (2000) påpeker at forholdet mellom *overbyggende* og *sammenbindende* er ikke enten- eller, han viser til gjennom en menighet kan det for eksempel knyttes bånd mellom mennesker med samme religion og bygge bro over klasseforskjeller (Haugelund og Loga 2009:19, Ødegård 2010). Under feltarbeidet så det ut til å være en kombinasjon av sammenbindende og overbyggende sosial kapital. Blant mange av mine informanter som deltok i de frivillige aktivitetene dannet grupperinger basert på etnisitet under frivillige aktiviteten. Personer fra samme land eller med samme etniske bakgrunn satt og snakket som regel samme, de fortalte at de kom ofte til aktivitetene for oppdatere

hverandre om hendelser som hadde skjedd i løpet av uken, eller diskuterte om situasjonen i hjemlandet.

Putnams forståelse på sosial kapital skiller seg noe fra en annen teoretiker, nemlig Pierre Bourdieu. Bourdieu så på sosial kapital som en måte å reprodusere ulikheter i samfunnet. Han så på sosial kapital som forbeholdt eliten. Laget for å sikre de rikes posisjon. Og hans modell på sosial kapital var basert i en sosial hierarkisk modell. I hans teori var han mest opptatt med hvordan enkelte grupper manipulerte forbindelser til sin fordel. Hans fokus var rettet mot urettferdighet og makt. Og hvordan individer utviklet forbindelser for å beholde sin overlegenhet. Sosial kapital var noe som tilhørte for de privilegerte som en måte å vedlikeholde sin superioritet(Field 2003).

I debatten om innvandreres sosial integrasjon viser studier at sosial kapital og nettverk har en betydning og forutsening for innvandreres reetablering i samfunnet(Valenta 2008, Field 2003). Gjennom at innvandrere deltar i tradisjonelle frivillige organisasjonene sammen med nordmenn antas det at innvandrere vil ha mulighet til å skape vennskap og bekjentskap med nordmenn(Haugelund og Loga 2009, Ødegård 2010, Friberg og Gautun 2007). Og at tilgang til ulike sosiale relasjoner er ofte en forutsetning for aktiv deltakelse i ulike segmenter av det norske samfunnet(Valenta 2008). Gjennom bekjentskap og vennskap med nordmenn kan innvandrere lære seg det norske språket og de lokale og kulturelle kodene samt få informasjon om norsk hverdagsliv (Valenta 2008, Høgmo1998, Ødegård 2010).

3.0 Metodiske betraktninger

I dette kapitlet skal jeg ta for meg den metodiske tilnærmingen jeg benyttet meg av under forskningsprosjektet for nødvendig empiri til problemstillingen. Ettersom jeg skulle gjøre et sosial antropologisk feltarbeid var det en selvfølgelighet at jeg skulle ta i bruk kvalitativ forskningsmetode og dermed ble deltakende observasjon ble en selvsagt del av forskningsmetoden min. Jeg har også tatt i bruk andre forskningsmetoder som ustrukturerte samtaler, formelle intervju og andre former for informasjon.

Forskningsprosjektet kan på mange måter sies å ha blitt gjort både hjemme og borte. Hjemme i den forstand at den ble gjennomført innen egen kulturkrets. Blant annet fordi jeg har studert en del av min egen virkelighet (Wadel 1991). Jeg har blant annet benyttet meg av mitt morsmål, jeg hadde kjennskap til generelle kulturelle koder, og til slutt men ikke minst hadde jeg bodd i byen som jeg gjorde feltarbeidet i, og deltatt som frivillig i en av organisasjonene jeg gjorde feltarbeid i.

Feltarbeidet kan sies å være borte i den forstand at jeg er fra den sørlige delen av Norge, nærmere bestemt Bergen, noe som både jeg og aktørene jeg samhandlet med, oppfattet meg som tilhørighet til et annet geografisk sted. For eksempel var det en del emiske begrep jeg ikke hadde kjennskap til som indikerte at jeg ikke hadde tilhørighet til stedet. For det andre ble min hudfarger sett på som indikasjon på at jeg ikke tilhørte Norge. Nesten alltid når jeg presenterte meg som norsk eller bergenser, ble jeg møtt med skepsis, tvil og nysgjerrighet. Folk forsøkte ofte å finne ut hvor jeg ”opprinnelig” kom fra. Og de argumenterte med at hudfargen min ikke samsvarte med etnisk norsk, at håret mitt var for mørkt og krøllete.

Jeg kan allikevel sies å ha gjort feltarbeid hjemme. Wadel (1991) påpeker at faren ved å gjøre feltarbeid i egen kultur er at man kan bli ”kulturblind”. Dette kommer av at forskernes forutforståelse vil kunne representere en feilkilde som hindrer egentlig innsikt og at en som kommer innenfra vil ha problemer med å oppnå analytisk distanse (Paulgaard 1997). Wadel (1991) anbefaler at for å oppdage det opplagte i vår kultur kan det være lurt å se på oss selv som litt ”rare” og nærme seg feltet som en fremmede. En annen metode er å skrive feltnotater på et så lavt abstraksjonsnivå som mulig, det som Clifford Geertz kaller for ”tykke beskrivelse”.

Før jeg startet feltarbeidet foretok jeg en del forberedelser. En del av forberedelsen av metoder for innhenting av empiri, har vært en kombinasjon av forkunnskap, gjennom faglitteratur og egne erfaringer om forskningsfeltet. Til tross for at jeg metodisk var forberedt og gjorde feltarbeid i egen kultur, har jeg måtte justere underveis og endre noen av mine metodiske fremgangsmåter. Dette pga uforutsette hendelser, egen kapasitet og ytre begrensninger. Eksempelvis hadde jeg ikke forutsett at de frivillige aktivitetene skulle avsluttet tidlig på våren og at det i løpet sommerferien var få frivillige aktiviteter og at aktivitetene startet senere enn antatt i sesongen, til min frustrasjon. Jeg har også måtte redusere antall intervjuer/samtaler pga prosjektets omfang. Andre årsaker har vært språklige utfordringer fra brukerne, hvor pga brukernes dårlige norsk og engelsk kunnskaper førte til at jeg ble tvunget til å velge informanter ut ifra norsk kunnskaper. Jeg var noe heldig og fikk tak i en bekjent som snakket samme språk som noen av brukerne og det gjorde det mulig å intervju dem. Dessverre var det vanskelig å få tak i en tolk som snakket språkene til alle brukerne, noe som satte begrensninger på hvem jeg kunne intervju. Dette kommer jeg tilbake til 3.5 språk som utfordring.

Det at jeg hadde kjennskap til feltet og aktørene gjorde at jeg lettere kunne ta avgjørelser, vurderinger, planlegging og kartlegging før feltarbeidet startet, men også under feltarbeidet. Jeg visste på forhånd hvilken utfordringer jeg måtte ta hensikt til. For eksempel forsøke å finne ut hvilken intervjuform som egnet seg best til de ulike aktørene. Jeg hadde kjennskap til at majoriteten av brukerne ikke kunne norsk eller engelsk og jeg visste at det her kom til å bli en utfordring å finne en måte få samhandlet og intervjuet med dem. Jeg ønsket å intervju aktører som hadde ulike bakgrunn, alder, kjønn osv for å slik håpe på å få et variert og bredt spekter av empiri. Gjennom mitt kjennskap til feltet kunne jeg lettere og fortere velge ut de informantene som jeg anså som relevante til oppgaven.

3.1 Adgang og innpass til aktivitetene

Jeg har gjort feltarbeid i tre ulike frivillige organisasjoner i Tromsø, Redd Barna, Kirkens Bymisjon og Røde Kors. I hver organisasjon valgte jeg å gjøre feltarbeid i kun ett av organisasjonenes aktivitetstilbud, og aktivitetstilbudet var rettet mot innvandrere. Årsaken til at jeg valgte å gjøre feltarbeid i kun ett av aktivitetstilbudene var for å få muligheten til å

fordype meg i aktivitetstilbudene, bli bedre kjent med aktørene i feltet, og pga egen kapasitet til å være tilstedet under alle aktivitetene.

I Redd Barna deltok jeg i aktivitet for asyl -og flyktning familier, i Kirkens Bymisjon deltok jeg på kvinneloftet, og i Røde Kors deltok jeg i Leksehjelpen. Informantene har vært frivillige, brukere og ansatte i de ulike frivillige aktivitetene. I 3.4 går jeg nærmere inn på dette.

Årsaken til at valget falt på akkurat de aktivitetstilbudene var ulike. Ett av de kanskje mest avgjørende årsakene til at valget falt på Redd Barna og dens aktivitetstilbud var at jeg før feltarbeidet startet hadde vært frivillig i Redd Barna. Jeg hadde kjennskap og kunnskap om aktivitetstilbudene og hadde slik opparbeidet meg en del kontakter. Å velge ut aktivitetstilbudet i Redd Barna var ikke vanskelig ettersom de bare hadde ett aktivitetstilbud. I Røde Kors var det noe vanskeligere ettersom de hadde en rekke aktivitetstilbud for innvandrere å velge mellom. Det var en kombinasjon av informasjon fra en tidligere bruker i Redd Barna og at aktiviteten var lett tilgjengelig, blant annet ved at aktivitetstilbudet tok sted ved det offentlige bibliotek, at valget falt på leksehjelpen.

Den tredje aktivitetstilbudet jeg gjorde feltarbeid i var kvinneverkstedet. Dette var en tidligere bruker i Redd Barna som informert meg om aktivitetstilbudet og jeg ble personlig invitert til å delta.

Redd Barna aktiviteten ble et viktig utgangspunkt for prosjektet. Det var gjennom allerede etablerte relasjonene til en del av brukere der at jeg ble inviterte og ble informert om leksehjelpen og invitert til kvinneverkstedet. Jeg hadde ingen kjennskap til kvinneverkstedet før den kvinnelige brukeren informerte meg om det.

Ettersom det var i Redd Barna jeg hadde jobbet tidligere og allerede hadde kontakter og bekjente valgte jeg av den grunn å starte forskningsprosjektet der. Ettersom jeg hadde god kjennskap til feltet i Redd Barna hadde jeg muligheten til å informere aktørene om forskningsprosjektet, dette gjaldt da særlig frivillige. Dette tror jeg bidrog til at aktørene fikk mulighet til å forberede seg og tenke seg om. Jeg antok at aktørene som kjente meg ville ønske å samarbeide og hjelpe meg med forskningsprosjektet, og de ville ha større tillit til meg enn det de ville hatt til en fremmed person, noe som ville gjøre det lettere for meg å utføre forskningsprosjektet. Antagelse var riktig, de fleste var positivt innstilt til forskningsprosjektet,

nysgjerrige og ønsket å hjelpe meg, jeg trengte ikke å overtale aktørene om å bli intervjuet. Mange holdt seg også oppdatert om hvordan det gikk med forskningsprosjektet og om det var noe de kunne bidra med.

Jeg håpet videre på at ved å ta i bruk status som frivillig ville kanskje dette gi meg lettere adgang til andre frivillige organisasjoner. Disse antagelsen basert på kjennskapen til felten og aktørene, men også fra en del forhåndslest faglitteratur(Wadel 1991).Wadel (1991) påpeker at det er lettere å være ens egen informant når en studere egen kultur enn fremmede, fordi en selv tidligere har innehatt en rekke roller i kulturens rollerepertoar(ibid:66).

Jeg fikk som tidligere nevnt kjennskap til leksehjelpen gjennom en av Redd Barnas tidligere brukere, men han deltok ikke selv på denne aktiviteten, og av den grunn måtte jeg finne en annen adgangsmåte til felten. Jeg hadde fortrukket å komme sammen med en frivillig og bli introdusert som frivillig, men jeg hadde ingen bekjente som var frivillige på det tidspunktet eller som jobbet i Røde Kors. Pga dette måtte jeg gå frem på en annen måte, jeg forsøkte å komme til møte med ansatte, men pga at det var rett før sommerferien var det vanskelig å sette opp et møte. Det ble av den grunn utvekslet flere e-post med ansvarlige for leksehjelpen hvor jeg opplyste om prosjektet, og det var slik jeg fikk tillatelse til å starte feltarbeidet. Jeg presenterte meg av den grunn for de frivillige i leksehjelpen i kraft av å ha fått tillatelse fra ansatte og til å utføre feltarbeid. Og av den grunn ble jeg kjent blant noen frivillig som ”master studenten som skulle utføre feltarbeid”.

Adgangen til kvinneverkstedet skjedde, noe annerledes. En tidligere kvinnelige brukerne i Redd Barna opplyste meg om aktiviteten og invitert meg til å delta. Første gangen jeg ankom stedet presenterte hun meg for frivillige og brukere som hennes venn, og det var slik jeg først ble kjent og fikk innpass, det at jeg var kvinne var selvsagt også avgjørende. Strakts etter at jeg var kommet dit informerte jeg daglig leder om prosjektet og mitt ønske om å gjøre feltarbeid der, og slik fikk jeg tillatelse til å utføre feltarbeid.

3.1 Posisjonering i felten

En vellykket deltagende observasjon er for det første betinget av at forskeren lykkes i å etablere relasjoner til informantene, og for det andre at hun har et reflektert forhold til den statusen hun blir tildelt og til sin egen rolleutforming skriver Aase (1997).

Her anbefaler Cato Wadel (1991) forskere å være sosiolog på seg selv når man foretar feltarbeid. Å være sosiolog på seg selv innebærer å at en er bevisst på eget rollerepertoar, at en er i stand til å utnytte seg selv som informant og at en er oppmerksom på ens egne kulturelle kategorier som dirigerer hva en observerer og at dette gjelder i større grad i studier av egne samfunn.

Jeg antok at det ville være fordeler og ulemper ved å ta i bruk min allerede eksisterende status. Fordelene ville blant annet innebære at jeg kunne ta i bruk egen kunnskap, og at en del av aktørene kjente meg fra før. Ulempen antok jeg ville være å balansere mellom forsker og frivillig status, og forholde seg objektiv til feltet og aktørene. Dette ville kanskje bli vanskelig ettersom aktørene i feltet ville ha forventninger til meg, og de ville se på meg først og fremst som venn og frivillig som holdt på med et forskningsprosjekt, Og av den grunn forventet at jeg skulle bidra og hjelpe og gjøre de samme oppgavene som jeg tidligere hadde gjort. Jeg kom ofte i rolledilemma og rollekonflikt, da særlig med meg selv, det var vanskelig å distansere og objektifisere personer jeg tidligere hadde et godt forhold til og jeg hadde ofte dårlig samvittighet for at jeg ikke bidro like mye som andre frivillige. Det er ikke enkelt å ta på seg en ny hatt, når personen i hatten er den samme. Jeg kom også i rolledilemma med noen av aktørene i feltet ettersom de forventet at jeg skulle være den samme selv om jeg utførte feltarbeid.

Jeg hadde også antatt at jeg ville kunne ta i bruk min tidligere status som frivillige i andre frivillige organisasjoner, dette viste seg å være helt feil antatt. Å forsøke å innta status som frivillig i de to andre frivillige aktiviteter var vanskelig enn jeg hadde antatt, jeg så til å bryte med rolle forventninger for hva det ville si å være frivillig. Både frivillige og brukernes antok at jeg var bruker fremfor frivillig. En dag jeg deltok i aktivitet spurte en av de frivillige meg hvor jeg kom fra, og da jeg svarte Bergen beklaget hun seg og fortalte at jeg ”gikk i ett” med de andre og nikket mot brukerne.

Jeg hadde ikke regnet med at min opprinnelse fra Sør-Amerika skulle spille en så betydningsfull rolle i samhandlingen med aktørene. Når jeg presenterte meg som norsk, så både frivillige og brukere skeptiske på meg og svarte med at jeg ikke så norsk ut. Brukere kunne peke på håret mitt, vise stryke sitt eget arm for å vise meg hudfargen osv. Det kan se ut som jeg brøt med rolleforventningen av hva det ville si å være norsk, og at utseende mitt

spilte en rolle for etablering, vedlikehold og brudd av relasjoner enn jeg tidligere hadde antatt. I noen sammenhenger kunne det virke som døråpner til samhandling da særlig blant brukerne. Mange av brukerne antok jeg var en av ”dem”, og av den grunn trodde at jeg var letter å snakke med og at jeg forstod dem bedre. Av den grunn trengte jeg ikke å oppsøke dem, de oppsøkte meg. Det kan selvsagt også ha med min personlighet å gjøre, jeg stilte meg disponibel og åpen til å hjelpe dem og tok meg alltid tid til å lytte til hva de hadde å si. Fra brukernes side så det også ut til å være andre kriterier som spilte en betydningsfull rolle som argumentasjon mot at jeg ikke var norsk. Kommentarer som: ”du oppfører deg ikke som norsk”, hvor de argumenterte med at det var fordi jeg tok meg tid til å snakke med dem, noe som mange norske ikke gjorde. De fortalte også at jeg virket mer åpen enn de fleste norske som de hadde møtt, jeg virket mer interesse i å snakke med dem og de syntes ikke det var vanskelig å snakke med meg.

Etnisk norske henviste aldri til min personlighet som norsk eller ikke-norsk. De gav uttrykk for at det var å kunne flytende norsk og dialekt som hadde betydning for samhandling. Blant annet gjennom kommentarer som: ”du snakker jo godt norsk”, ”du snakker skikkelig bergens dialekt”, ”jeg hører du har dialekt”.

Til tider kunne det være vanskelig å vite hvilken status som ble utspilt. Jeg kunne sitte i en dyp samtale med noen og snakket om prosjektet også plutselig kunne personen avbryte med å si at jeg var veldig flink i norsk. Og jeg som trodde at her satt vi to norske personer å snakket norsk sammen om et tema, også viste det seg at det gjordet det ikke, her satt en norsk og en utlending å snakket. Og de statusene jeg trodde var aktive under samtalen viste seg å ikke være tilstedet i det hele tatt.

Blant de kvinnelige brukerne så det også ut til at status som kvinne har hatt en stor betydning. Jeg la også merke til at samtale emnene med meg ofte dreide seg om familieliv, og spørsmål om jeg hadde familie, eller om jeg var gift eller hadde kjæreste, de fortalte også om sine egne familieliv. Enkelte ganger fikk jeg inntrykk av at de forsøkte å gi meg tips og råd som ung jente, eksempelvis fikk jeg råd om å vente med å gifte meg så lenge som mulig, jeg var fortsatt ung og hadde et langt liv foran meg. Og de syntes det var veldig bra at jeg hadde fokusert på høyere utdanning.

På leksehjelpen var det flere brukere som var skeptiske til å la meg hjelpe dem med norsk. På leksehjelpen derimot ble jeg etter hvert akseptert som frivillig leksehjelper av både frivillige og brukere. Dette kan ha å gjøre med at det var ikke så mange andre alternative status å tre inn i. Og at både frivillige og brukere så etter hvert at jeg snakket flytende norsk og kunne hjelpe. De frivillige leksehjelperne satt langs en vegg og snakket sammen og ventet på å bli påkalt. Denne settingen minnet meg om min egen tidligere skole erfaring hvor ekstra vikarer ofte satt langs en vegg og ventet på at eleven skulle påkalle dem. Denne forhåndskunnskapen til feltet gjorde at jeg visste hvordan jeg skulle forholde meg til dette feltet, noe som gjorde at jeg følte meg trygg og jeg fikk fortere oversikt over feltet. Jeg ble spurt om jeg kunne hjelpe på lik linje med de andre leksehjelperne så lenge jeg satt langs veggen. Jeg ble ikke spurt om å hjelpe til når jeg satt alene blant brukerne.

Blant de frivillige som var studenter kunne det se ut som om status som student hadde større betydning enn f.eks. status som frivillig. Samtale temaet var ofte om studiet, prosjektet og utdanning. Enkelte ganger ble status som bergenser brakt inn som komplementær til tromsøværing. Hvor det i samtalene ofte ble lagt vekt på lokalitet og dialekt.

På kvinneverkstedet var det derimot vanskeligere å innta status som frivillig. For det første pga frivillige antok meg for å være bruker, og pga alderen min. De frivillige var eldre etniske norske damer og jeg skilte meg ut. Aase (1997) beskriver også lignende hendelser i sitt feltarbeid i Pakistan, hvor han som høy hvit europeer hadde vanskeligheter for å finne en status som passet for ham, ettersom hvit europeer ofte ble forbundet med de britiske koloniherrne gav ikke dette ham innpass. Han lærte seg etter hvert at det var slik alle så på ham, og gjennom å bryte med rolle forventninger ble han tilskrevet en ny status fra landsbyboerne.

En stund var det vanskelig å finne en status som passet for meg i kvinneverkstedet. Jeg var verken frivillig eller bruker. Jeg passet ikke inn noe steder, jeg tror også at aktørene hadde vanskeligheter for å plassere meg, jeg ble ”matter out of place”. Jeg ønsket ikke å insistere på å være forsker ettersom dette var en ukjent status for majoriteten av brukerne. Også Wadel (1991) argumenterer for at å insistere på å være forsker ikke nødvendigvis fører til at forskeren får innhentet mer informasjon, og det er bedre å gå inn i en status som er relevant i det sosiale systemet som skal studeres(Aase1997). For Aase (1997) som for meg var det

gjennom å bryte med rolle forventninger at jeg fikk ny status. For brukerne på kvinneverkstedet var det gjennom å være tilgjengelig, lytte til dem å og hjelpe dem med det de ønsket hjelp med at de tilskrev meg en ny status, som ”hjelper og lærer”. De spurte meg ofte om å hjelp med norsk og ulike råd om hvor de kunne gå får å få kjøpt ulike ting og hva de het på norsk. Flere av dem tiltalte meg som ”vår lærer”. Det interessante med denne statusen var at det var noe som flere av brukerne påpekte de kunne ønske de frivillige kunne hjelpe dem mer med, men som det ikke var blitt gjort noe med (j.f. 6.16). Fra de frivilliges side, kan det synes som status som forsker og student som syntes å være det viktigste. Samtalene handlet ofte om prosjektet og hvordan det gikk.

Alder har jeg også følt har spilt en betydelig rolle ettersom jeg har vært en del år yngre enn de aller fleste informantene dette gjeldt spesielt på kvinneverkstedet. På leksehjelpen fungerte den unge alderen min som døråpner ettersom det var mange unge personer som deltok i aktiviteten spesielt nyankommende innvandrere. Det som kanskje overrasket meg mest var at min status som student ikke var ble lagt særlig veldig vekt på, kanskje mest fra de frivillige, men selv for de var det bare gjeldende sporadisk til tider.

3.4 Informanter og nøkkelinformanter

Jeg anser alle aktørene som deltok i de ulike aktivitetene for informanter. Gjennom dem fikk jeg informasjon og en generell forståelse av felten og feltet. Jeg inkluderer her også meg selv som informant, dette er pga min tidligere kunnskap og erfaringer som jeg allerede hadde gjort meg gjennom tidligere frivillig arbeid, men også den kunnskapen som jeg opparbeidet meg under feltarbeidet.

Jeg har valgt å gjøre et skille mellom informanter og nøkkelinformanter. Som jeg tidligere påpekte er informanter aktører som har gitt meg en generell informasjon om feltet. Nøkkelinformanter derimot er informanter som enten har delt meg informasjon med meg som har vært viktig eller avgjørende for forståelse av feltet og felten, og/eller personer som jeg i feltarbeidet opparbeidet meg et personlig forholdt til og som jeg tilbrakte en del tid med (Wadel 1991). Blant noen informanter var jeg heldig å bli invitert var hjemme hos vedkommende ved flere anledninger. Dette gjorde at jeg har fikk god kontakt, kommet bak scenene og fikk ta del i deres privatliv. Det er her særlig to bruker familier som har vært

avgjørende for den kunnskapen jeg har fått tilgang til. Det er også flere frivillige som jeg har hatt gjentatte samtaler og intervju med som har bidratt til å gi en forståelse av feltet.

Under feltarbeidet tok jeg i bruk tolk, tolkens rolle har vært avgjørende både for kommunikasjon og kulturell forståelse. Tolken forklarte og oversatt mer enn bare det rent språklig. Ved hjelp av tolken fikk jeg kjennskap og kunnskap til kulturelle ritualer og rutiner som jeg ikke ellers hadde hatt kjennskap til. Det var en prosess i seg selv å finne en tolk og velge den tolken som jeg antok ville egne seg best både for brukerne og meg. En av årsakene til at jeg brukte tid på finne den rette tolken var at jeg var bevisst på at tolkens rollen kunne ha betydning for type informasjon jeg fikk innhentet. I sitt feltarbeid i Himalaya, erfarte Berreman (1962) at tolken hadde gitt betydelige feilkilde, ikke fordi tolken løy eller oversatte galt, men pga av tolkens spesielle posisjon i hierarkiet, som var en del av dens religiøse bakgrunn, dette satte begrensninger på den informasjonen som han fikk, noe som han ikke ble klar over før i ettertid.

Jeg hadde observert tolken i aktivitetene sammen med brukerne, og observert hvordan brukerne forholdt seg til tolken. Tolken jeg valgte hadde selv kommet som asylsøker til Norge for flere år siden(dette fikk jeg ikke vite før en stund etterpå), tolken snakket morsmålet sitt, norsk og engelsk flytende. Tolken kjente til både brukernes og de norske kulturelle koder godt noe som gjorde at hun kunne oversette lett mellom de ulike kulturene. Den kanskje mest avgjørende kriterier for meg, var tolkens holdning til brukerne. Ettersom tolken hadde høyere utdannelse kunne dette føre at tolken kunne bli sett på som i overposisjon ovenfor brukerne og dette var noe som tolken selv kunne bruke mot brukerne, noe som jeg ikke ønsket. Tolken forholdt seg positiv til brukerne, og jeg observert at tolken hadde god kontakt med brukerne, og at det virket som om brukerne var komfortable med tolken, gjennom blant annet at brukerne delte private informasjon med tolken.

Tolken studerte selv sosialantropologi noe som gjorde det lettere for meg. Vi kunne sitte og diskutere og planlegge, hvordan jeg skulle gå frem for å få den informasjonen jeg var ute etter. Selv om vi til tider diskuterte og planla sammen var begge enige om at det var mitt prosjekt. Og under feltsamtalene med brukerne la tolken inn pauser slik at jeg skulle får sjanse til å spørre eller få svar på det jeg måtte ønsket å få svar på. Jeg antar at tolkens bakgrunn og at brukerne kjente tolken bidro til at brukerne slappet mer av. Dette kom til uttrykk blant annet

gjennom spøk, når tolken stilte dem spørsmål. Av den grunn anser jeg også tolken som nøkkelinformant.

Av hensyn til informantene har jeg valgt å ikke beskrive informantene ettersom Tromsø er en relativt liten by og informantene kan bli lett gjenkjennelige innefor disse miljøene. Jeg kommer nærmere tilbake til etiske betraktninger i 3.8.

3.5 Språk som utfordring

Feltarbeidet mitt har vært preget av språklige utfordringer, da særlig fra brukernes side. Majoriteten av brukerne i de ulike frivillige aktivitetene hadde dårlige eller nesten ikke norsk språkkunnskaper. Dette ble ett av de avgjørende kriteriene for hvilken av brukerne som ble intervjuet og dette la også begrensinger for hvilke av brukerne jeg kunne intervju, men også hvem jeg kunne samtale med under aktiviteten. Jeg valgte av den grunn bevisst å intervju brukere som jeg hadde observert og samtalt med, og hadde kjennskap til hadde gode norsk eller engelsk kunnskaper. Jeg valgte å bruke tolk på de brukerne jeg ønsket å samtale, men som ikke snakket norsk eller engelsk.

Pga ytre begrensinger hadde jeg ikke mulighet til å finne tolk til brukere med andre språk. Dermed la dette begrensinger på hvem jeg kunne intervju, jeg måtte velge informanter ut i fra nasjonalitet, etnisitet, eller som snakket samme språk som tolken.

3.6 Feltsamtaler og intervju

Før feltarbeidet startet var jeg bevisst på at jeg skulle foreta både feltsamtale og intervju som metode for innhenting av empiri. Feltsamtale bærer preg av å være mer dagligdagse prat mellom folk. I slike samtaler forteller kanskje forskeren like mye som hun lytter. Og inni den hverdagspraten kan det ligge informasjon som er meget relevant for undersøkelsen. Slik kan feltsamtaler gi svar på spørsmål som forskeren ikke hadde tenkt på forhånd som hun ikke hadde forutsetning for å spørre om (Fossåskaret 1997, Spradley 1979). Jeg valgte å bruke feltsamtale med alle informantene var fordi samtale eller det å konversere er et grunnleggende menneskelig kommunikasjonsmåte. Mennesker snakker med hverandre, de stiller spørsmål og besvarer spørsmål, og gjennom konversasjon lærer vi andre å kjenne (Kvale 2001). Fossåskaret (1997) skriver at i mange tilfeller styrer forskeren feltsamtalen i noe grad.

Feltsamtalene fant som regel sted under aktivitetene noe som gjorde at det føltes naturlig, men også hjemme hos informantene, og på kafe. Fordelen med å foreta feltsamtaler på hjemmebane er at du får observert aktørene ”bak scenen” (Goffman 1979). Dette var en arena som de kjente godt til og hvor de kunne slappe av og de viste bilder og fortalte historier. Det var de som stod for programmet, og de var ofte ivrige etter å vise meg noen fra dem. Dette var noe som de gav uttrykk for gjennom uttrykket som: ” nå skal du få smake god mat” eller ” nå skal vi servere for deg, du trenger ikke å gjøre noe” og ”slik gjør vi det”. De fikk også mulighet til å spørre meg om ting som de lurte på eller som de ellers ikke ville spurt om.

Feltsamtalene var ofte mer aktør styrt, enn forskerstyrt, men dersom samtalen drev helt vekk fra det som jeg ønsket å få svar på stilte jeg informantene spørsmål som gjorde at jeg fikk samtalen tilbake til der jeg ønsket at den skulle være. Jeg brukte feltsamtale som intervju metode konsekvent ovenfor brukerne. Jeg var usikker på hvordan de kom til å reagere dersom de skulle bli intervjuet i en mer strukturert form og om dette ville vekke assosiasjoner til de intervjuene som mange av dem måtte gjennom med f.eks. politiet eller myndighet ved ankomsten til landet.

Til tross for at feltsamtale er en veldig grei måte å innhente informasjon på, tok det mye tid og ofte gikk det mye tid på å snakke rundt temaet enn å gå rett på sak. Her påpeker Spardley(1979) at dersom man har klart hva man ønsker å spørre om egner kanskje semistrukturerte intervju seg bedre. Semistrukturerte intervju skiller seg noe fra rent strukturerte intervju, ved at forskeren har med seg en del ferdigstilte spørsmålene, men legger samtidig opp for at informantene skal kunne også stille spørsmål(Spradley1979). Jeg valgte å bruke semistrukturert intevju ovenfor frivillige. Jeg antok at frivillige ville være kjent med denne formen for intervju ettersom den lå nærmere den strukturerte formen for intervju.

Videre antok jeg at denne formen for intervju ikke ville påvirke de frivillige på samme måte som brukerne. Uansett intervjumetode hadde jeg med ferdigstrukturerte spørsmål som jeg stilte både brukere, frivillige og ansatte. Forskjellen var at med brukerne forsøkte jeg å flette inn spørsmål i feltsamtalen. Mens i den semistrukturerte intervju metode stilte jeg spørsmålene direkte.

Jeg valgte å lage to ulike intervju spørre skjema, en for frivillige og ansatte, og en for brukerne. Årsaken til at jeg valgte å lage to ulike skjema var fordi jeg ønsket å hente ulike

type informasjon. Skjemaet var ikke noe som informantene fikk, men som jeg brukte som en påminnelse på de spørsmålene jeg ønsket å stille.

Jeg la opp både feltsamtalene og intervjuene opp slik at informantene fikk selv velge hvor og når de ønsket å la seg intervjuet. Slik håpet jeg på at flere ville la seg intervjuet, men også for å vise min takknemlighet ovenfor dem som lot seg intervjuet og tok seg tid til å la seg intervjuet, at jeg ønsket å tilpasse meg deres tidsskjema.

Hver person fikk utdelt et skriv hvor det stod forklart om prosjektet, rettighetene de hadde til å trekke seg når som helst de måtte ønske det, at personene ble anonymisert og at prosjektet var meldt fra til NSD.

Jeg startet alltid intervjuet med å forklare informanten om prosjektet, der etter spurte jeg om lov til bruk av båndopptaker. Etter å ha stilt spørsmålene, gav jeg informanten mulighet til å stille meg spørsmål dersom de ønsket det. Slik håpet jeg på å få et mer balansert maktforhold mellom den som ble intervjuet og den som intervjuet.

Jeg intervjuet tre frivillige og brukere fra hver aktivitet pluss en ansatt i hver av de ulike organisasjonene, totalt intervjuet jeg 21 personer.

3.7 Andre former for informasjon

For å få en bedre forståelse av feltet har også deltatt på ulike seminarer, konferanser og arrangementer i regi av frivillige organisasjoner som har gitt meg en bedre forståelse på hvordan frivillige organisasjoner jobber og tenker rundt temaet integrering. Jeg har deltatt på seminar i krafttak for mottak i regi av Redd Barna hvor lokale Redd Barna lag fra hele landet kommer sammen for å utveksle erfaring og drøfte rundt tematikken, innvandring, mottak, integrasjon og barns rettigheter.

Jeg har i tillegg benyttet meg av sekundære kilder. Dette er kilder som er andre forskere/forfattere sin mening av et materiale (Fossåskaret1997). Disse kildene har bestått av andre forsker prosjekter om temaet, ulike skriv og blad utgitt av de frivillige organisasjoner jeg har fokusert på i forskningsprosjektet. Jeg har også og fulgte med i avis, internett og TV.

3.8 Etiske betraktninger

Jeg har hatt noen etiske utfordringer ovenfor meg selv og ovenfor informantene under feltarbeidet. Dette har da særlig vært i forhold til presentasjon av informantene. Jeg følte meg som Ada Engebrigtsen(2002) i sitt feltarbeid i Romania, mellom barken og veden. Ada bodde en stund hos en sigøynerfamilie og gikk deretter for å bo hos en rumenske familie, noe som skapte ambivalens mellom partene. Ada kaller deltakelse i begge gruppers liv for flersituert feltarbeid. Hun påpekte at det å situere seg i forskjellige slags terreng som kanskje er konfliktfylte, gjør etnografen til en aktivist ved at hun kan bruke seg selv som et redskap direkte i felten som ledd i dataproduksjonen. Ved å tre inn i konfliktfylt eller flertydig terreng involverer man seg personlig og kroppslig i de identitetskonstruksjonene som det forhandles om i sosiale felt generelt. Ada påpeker videre at slike intervensjoner betyr man aktiv er med å påvirke de prosessene man studerer og at man temporært fraskriver seg troen på en nøytral og avhengig forskerrolle, men at dette ikke nødvendig vis fører til at forskeren gjør én gruppes interesser til sine egne.

I mitt feltarbeid var det på den ene siden brukere i en underposisjon og frivillige i en overposisjon, det var utfordrenes å balansere mellom de to ”leirene” og forsøke å se ting fra begge side. På den ene siden var det mange brukere som ønsket at jeg skulle snakke på deres vegne, på den andre siden var mange frivillige redde for hva jeg kom til å skrive om dem og om jeg hadde tatt ”de andres” parti. Jeg følte meg mellom barken og veden.

Av hensyn til informantene mine har jeg under hele feltarbeidet har jeg vært bevisst på at informantene skulle kjenne til prosjektet. Jeg snakket åpenlyst om prosjektet, svarte på spørsmål og spurt om lov til å intervju eller samtale med dem. Jeg hadde dessverre ikke mulighet til å spørre hvert enkelt individ om tillatelse til å observere dem. Dette er også en av årsakene til at jeg ikke bruker beskrivelse som gjør at personene lett kan bli gjenkjent. Jeg skal også fortsette å bo i byen og relasjonene slutter ikke fordi om feltarbeidet gjør, dette er personer som jeg fortsatt treffer i hverdagen min og som jeg ønsker å fortsette å være venner med.

Jeg kjente en del av informantene før feltarbeidet startet og av den grunn hadde tillit til meg som venn. Det de fortalte meg ting i kraft av vennskap, ting som de ønsker at jeg skal

videreføre, men som de ikke nødvendigvis ønsker å bli gjenkjent for av mange ulike årsaker. Av hensyn til informantene velger jeg å anonymisere ”sensitive” opplysninger som f.eks. ”rasemessige eller etnisk bakgrunn, politisk, filosofisk eller religiøs oppfatning, at en person har vært mistenkt, siktet eller dømt for en straffbar handling, helseforhold, seksuelle forhold, og medlemskap i fagforeninger, eller personlige opplysninger som kan identifisere enkelt individer direkte eller indirekte”. (NSD URL 24.09.2008).

4.0 Frivillige sektor i Norge og dens betydning for integrering av innvandrere

I dette kapitlet skal jeg først kort gjennomgå frivillige sektor historie og betydning i Norge, dette å se på noen av frivillig sektor tidligere rolle, men også på hvordan den frivillig sektor har utviklet seg. Jeg skal videre se på to alternative ulike måter innvandrere å delta i frivillige organisasjoner. Dette kapitlet tar ikke for seg organisatoriske utfordringer til endringer

4.1 Kort om frivillige organisasjoner betydning i Norge

Frivillige organisasjoner og ulike former for frivillig arbeid har lange tradisjoner i Norge. Frivillig organisasjoner er en fellesbetegnelse på mange ulike organisasjoner, som f.eks. humanitære, sosiale, religiøse og idrettsorganisasjoner, og regnes som en del av grunnstammen i det organiserte sivile samfunnet (Lorentzen og Opdalshei 1997). Opprinnelsen til frivillige organisasjoner springer ut fra avholds-, misjons- og arbeiderbevegelsen i første rekke, men også fattigdomsbekjempelse, folkeopplysning, kulturminnevern og friluftsliv. Organisasjonene var karakterisert ved et stort engasjement på grasrota, lokalt foreningsarbeid og relativt lav grad av formalisering. Medlemskap i disse organisasjonene har vært nært knyttet til kulturell identitet og verdifelleskap blant dem som deltok. De var kollektive i sine uttrykk og ideologiske i sine målsetninger, og de bidro til at brede lag av befolkningen i utkant og sentrum ble knyttet sammen gjennom demokratisk meningsdannelsesprosess (Friberg og Gautun 2007, Selle og Øymyr 1995). Økonomisk var organisasjoner uavhengige av staten. Inntektskildene var hovedsakelige innsamlinger gaver og medlemsbidrag (St.meld.nr. 39(2003-2004), Sivesind m.fl.2002).

Frivillige organisasjoner ble ikke bare sett på som bidragsyttere til å fremme demokratiet, men virket også sosial integrerende og dermed hindrer sosiale problemer. Idealet er at den aktive og medvirkende borger som lærer seg demokrati tar også ansvar. Frivillige organisasjoner ble også sett på som en viktig motkraft til økende kommersialisering og moralsk forfall i sin alminnelighet (Selle og Øymyr 1995).

Organisasjonene i fremgang er mer uformelt organisert og deltakerne og medlemmene har mindre forpliktende forhold til dem. Organisasjonene har gått over til å drive mer uforpliktete

og uformelle aktiviteter rettet mot nærmiljø, kultur og fritid. I tillegg er de blitt mindre konfliktorientert og samfunnsrettet, og mer konsensusorientert og rettet oppmerksomheten innover mot egne medlemmer og aktiviteter(Sivesind2007).

Sivesind (2007) skriver at den fremvoksende organisasjonstypen er serviceorganisasjoner, særlig innen kultur- og fritidsfeltet. Nye organisasjoner er mest opptatt av å tilrettelegge for medlemmenes deltakelse i aktiviteter, de har mer spesialiserte mål, svak ideologisk forankring. Det kan se ut til at folk er mindre interessert i å bruke tid på møter og arbeid for langsiktig samfunnsmessig forandring og av den grunn presenterer organisasjoner aktiviteter som medlemmene enten ønsker å ta del i ellers forlater de organisasjonen. Dette fører til at deltakere blir mindre lojale og organisasjonene får kortere liv(Sivesind1997).

Frivillige sektor blir fortsatt ansett for å fylle vesentlige funksjoner i det nordiske velferdssamfunnet. De ulike frivillige organisasjonene blir ansett for å utgjøre en viktig kanal for politisk innflytelse, viktig arena for inkludering og fylle økonomiske funksjoner (Haugelund og Loga 2009, Selle og Øymyr 1995, *St.meld. nr. 49 (2003-2004)*).

I løpet av 1990 årene har det vært en økende politisk interesse for den frivillige sektor (Kjørmo2007). Et eksempel er kartlegging av frivillig sektor gjennom den flernasjonale John Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project. En omfattende spørre undersøkelse om frivillig arbeid i Norge, som for første gang gav en fullstendig oversikt over frivillig sektor i Norge. En tilsvarende kartlegging av frivillig sektor ble gjennomført i mer enn 40 andre land(Sivesind 2007, Wollebæk m.fl. 2008).

Statsviteren Robert Putnam bidro til å rette fokuset mot frivillige organisasjoner han tillegger frivillige organisasjoner og frivillig arbeid en nøkkel posisjon i hans forståelse av sosial kapital. Det er organisasjoner særlig de som preges av ansikt til ansikt relasjoner som er hjørnesteinen i samfunnets produksjon av tillit, gjensidighet og medborger engasjement. Deltakelse i organisasjoner og i frivillig arbeid forstås gjerne som en hovedkilde til sosial kapital, som ofte igjen knyttes til tillit.

Frivillige organisasjoner blir ansett for å gi identitet, tilhørighet og selvtillit(Selle og Øymyr 1995). Lag og foreninger blir sett på som drivkrefter for sosial integrasjon ved at medlemmene deltar i meningsfulle aktiviteter og utvikler på denne måten felleskap og

samhørighet. Frivillig sektor blir også sett på som forutsetningen for pluralisme, nestekjærlighet og solidaritet som igjen blir sett på som avgjørende betydning for livskvalitet, felleskap og utvikling. (Selle og Øymyr 1995, Haugelund og Loga 2009, Friberg og Gautun 2007, Ødegård 2010, St.Meld. nr. 39, Lidén 2001, Lorentzen og Opdalshei 1997). Frivillige organisasjoner blir ansett som viktige møteplasser, der samvær og deltakelse har en egenverdi ut over organisasjonens primære formål.

Statlig virkesomhet er ofte sammenvevd i mindre eller større grad med frivillige organisasjoner, både økonomisk og organisatorisk. Frivillige organisasjoner iverksetter ofte frivillige velferdstjenester, som i likhet med organisasjonene, skal kunne avvikle og etableres uavhengig av staten. Slike velferdstjenester har som formål å avhjelpe problemer i sosial- og helsesektoren, og kan være organisatorisk atskilt fra hovedorganisasjonen, med eget styre og økonomi, og kan motta øremerket offentlig støtte. Ettersom frivillige organisasjoner og tjenester kan motta offentlig støtte, er ikke skillet mellom disse sfærene entydige. Et vanlig skille er likevel at frivillighet ofte tillegges ideelle motiver (Kjørmo 2007).

I Norge er det politisk innflytelse og arena for inkludering som har stått sterkest, og det er særlig i lys av disse to perspektivene at spørsmålet knyttet til innvandring og integrasjon av innvandrere og etniske minoriteter har blitt reist (Haugelund og Loga 2009). Dette skal vi se litt nærmere på nedenfor.

4.2 Frivillige organisasjoner som arena for integrering av innvandrere

Det er et gjennomgående mønsteret at personer med bakgrunn fra ikke-vestlig land i mindre grad deltar i organisasjoner enn majoritetsbefolkningen (Haugelund og Loga 2009, Friberg og Gautun 2007, Ødegård 2010, Eimhjellen og Seggaard 2010). Lignende tendenser finnes også i de andre nordiske landene (Christensen og Christensen 2006). Det blir sett på med bekymringer at innvandrere som en del av det norske samfunn deltar i mindre grad i organisasjoner enn majoritetsbefolkningen. Og at underrepresentasjon i slike felleskap sees ikke bare som en indikasjon på svak sosial integrasjon, men også som svak politisk integrasjon (Eimhjellen og Seggaard 2010, Haugelund og Loga 2009, Ødegård 2010). Og at den økende innvandrers befolkning gjør at det blir viktig å inkludere innvandrere i

organisasjonssamfunnet i Norge (Haugelund og Loga 2009). Deltakelse i frivillige organisasjoner kan sikre innvandreres samfunnsdeltakelse og selvhjulpenhet og garantere at demokratiet også omfatter minoritetsgrupper (Haugelund og Loga 2009, Lidén 2001, Ødegård 2010, Friberg og Gautun 2007).

For det andre tenker myndigheten seg at ved å delta i allmenne ”vanlige”, organisasjoner blir innvandrere en del av sosialiseringprosessen inn i det norske samfunnet der de lærer og tilpasser seg til samfunnets grunnverdier og etablerer en følelse av tilhørighet og lojalitet (Haugelund og Loga 2009). Noen forskere argumenterer med at det er en forlengelse av statens assimileringpolitikk (Lidén 2001, Kjølmo 2007). Noe som jeg kommer nærmere til nedenfor.

Til tross for stor interesse for innvandrere deltakelse i tradisjonelle frivillige organisasjoner er forskning på innvandrernes deltakelse i det tradisjonelle organisasjonsliv er dette relativt svakt belyst i Norge og det er også betydningen av innvandreres deltakelse i tradisjonelle frivillige organisasjoner, dette til tross for at det er langt flere innvandrere som er medlemmer i tradisjonelle frivillige organisasjoner enn i innvandrersorganisasjoner. Dette mønster finner man også i andre skandinaviske land (Lidén 2001, Haugelund og Loga 2009).

Det finnes noen levekårsstatistikk, og en rekke større og mindre studier av ulike deler av organisasjons livet, hvor idrettsforskningen utgjør hovedtyngden av arbeidet, men det er også gjort enkelte studier av innvandreres deltakelse i barn- og ungdomsorganisasjoner og fagbevegelser (Haugelund og Loga 2009, Friberg og Gautun 2007, Ødegård 2010).

Haugelund og Loga (2009) skriver at noen av årsakene til at innvandreres deltakelse i tradisjonelle frivillige organisasjoner er svakt belyst i Norge handler trolig om mangel på gode data, det finnes ikke registerdata om innvandreres organisasjonsdeltakelse. En annen årsak har også å gjøre med at organisasjonene registrerer ikke selv informasjon om medlemmenes etnisitet eller innvandringsbakgrunn.

Nyere forskning har vist at er forskjeller i deltakelse mellom innvandrere gruppene, men også innen samme innvandrere gruppen, f.eks. av årsaker som for eksempel bakgrunn og utdanning (Haugelund og Loga 2009, Friberg og Gautun 2007). Og at forskjellene innvandrere og etnisk norske krymper over tid (Haugelund og Loga 2009). De frivillige tradisjonelle organisasjonene som viser prosentvis flest innvandrere som er medlemmer er,

Religions- og livssynsforeninger, fagbevegelser og idrett (Friberg og Gautun 2007, Ødegård 2010, Eimhjellen og Seggaard 2010).

Idrett blir ansett som et av de viktigste arena for integrering av innvandrere (Friberg og Gautun 2007, Ødegård 2010, Eimhjellen og Seggaard 2010). Noen av årsakene til dette kan komme av at idretten er internasjonal, reglene er enkle og det muliggjør samvær med folk man ikke kjenner godt, og den krever ikke særlige sterke språklige ferdigheter (Haugelund og Loga 2009). En annen forklaring kan være at det er langt større mulighet for at minoritet og majoritet skal kunne samarbeide i felles aktiviteter, enn i felles tilhørighet til gitte grupper. (Friberg og Gautun 2007). En rapport lagt frem av Eimhjellen og Seggaard (2010) om etniske minoriteter og frivillige organisasjoner viser at når det gjelder antall timer som deltager i organisasjonsaktiviteter har de med ikke-vestlig bakgrunn flest timer i gjennomsnitt innen idrett og sport.

Flere forskere (Haugelund og Loga 2009, Friberg og Gautun 2007, Eimhjellen og Seggaard 2010, Ødegård 2010) påpeker at noen av årsakene til at innvandrere deltar mindre i frivillige aktiviteter kan komme av ulike barrierer som hindrer dem i å delta i organisert fritidsaktiviteter. For eksempel viser Friberg og Gautun (2007) i rapporten om *inkludering av etniske minoriteter i frivillige organisasjoner og fotballag for barn og ungdom i Oslo* at innvandrere i gjennomsnittet har både lavere inntekt og lavere utdanning enn den øvrige befolkningen. Men de påpeker videre at selv om foreldrenes utdanning og økonomiske situasjon kan ha betydning for barnas deltakelse i organisert fritidsaktiviteter kan allikevel ikke ulik fordeling av ressursene alene forklare fullt ut hvorfor noen grupper av minoritetsungdommer deltar lite i både idrettslagene og i andre typer foreninger. De argumenterer med at for noen innvandrere kan det være økonomiske faktorer som spiller en rolle for deltakelsen, mens for andre kan det være kort botid og en generelt vanskelig økonomisk situasjon.

Andre årsaker kan være knyttet til mer særegne kulturelle betingelser, som foreldrenes holdninger til barns bruk av fritid, forpliktelser etter skole tid eller negative holdninger til at barna deltar i typisk ”norske” fritidsaktiviteter. Foreldrenes negative holdninger til barnas deltakelse i organisert fritidsaktiviteter kan komme av forskjellige kulturelle tradisjoner, men også et spørsmål om kunnskap og trygghet. Mangelen på kunnskap om innholdet i ulike fritidstilbud og verdiene i skole, i tillegg til manglende trygghet fører til at foreldrene velger å

ikke la barna delta i aktiviteter(Friberg og Gautun 2007). Friberg og Gautun (2007) påpeker at kanskje en løsning på dette er økt dialog og informasjon. Andre tiltak kan kanskje gi foreldrene større trygghet om barnas aktiviteter på fritiden, noe som igjen kan ha positiv effekt på deres deltakelse.

En annen forklaring på lav deltakelse av innvandrere i organisert frivillige aktiviteter kan komme av hvor åpen og inkluderende organisasjoner er, og hvordan det rekrutteres til organisasjonene(Friberg og Gautun 2007, Eimhjellen og Seggaard 2010, Ødegård 2010). Her viser Friberg og Gautun (2007) rekrutteringer skjer ofte gjennom venner og uformelle nettverk. Dersom det er lite kontakt mellom minoritets- og majoritetsungdommer, er det også mindre sannsynlig for minoritetsungdommene å kjenne noen som er innenfor dersom deltakelsen er lav i disse miljøene. Rapporten viser videre at i de gruppene som deltar minst, oppgir flere at de ikke tror de passer inn blant de andre som er med i organisert fritid, at de ikke kjenner noen som er med og at ingen har spurt dem. Friberg og Gautun (2007) argumenterer med at det tyder på at organisasjonene har rekrutteringspotensial ved å være mer inkluderende ovenfor grupper som nå deltar lite.

Frivillighet Norge, et samarbeidsforum for hele den frivillig sektor har blant annet utarbeidet en prosjektplan ”inkludering i frivillig sektor 2008-2009” hvor prosjektplanens mål er å bidra til større etnisk mangfold blant medlemmer og aktive i de frivillige organisasjoner, og bidra til at flere minoritetsorganisasjoner inkluderes i organisasjonsfelleskap. Prosjektplanen inneholder veiledning til hvordan inkludere innvandrere i frivillige aktivitet. Det kommer blant annet frem at Frivillighet Norge ønsker mer åpne og inkluderende frivillige organisasjoner. Dette kan blant annet skje gjennom at organisasjonene må være klare for å endre organisasjonsstrukturen, ønske om å innlemme etniske minoriteter i organisasjonene, og åpne opp for nye ideer og impulser, og ha positiv holdning til forskjellighet.

I en rapport av Frivillighet Norge *en erfaringsrapport om inkludering i frivillige organisasjoner* (2008) kommer det frem at mange av de frivillige er redde for å gjøre feil i møte med flyktninger og innvandrere. De er usikre på hvordan forholde seg til kulturforskjeller, alt fra språkbarriere til matvaner og av den grunn verger seg mot å rekruttere innvandrere. Også i Friberg og Gautun (2007) kommer det frem at redsel for at ”kulturforskjeller” ville føre til konflikter eller uenigheter og av den grunn ikke ønsker

personer med innvandrere bakgrunn.

I boken *Likhetens paradokser*(2001) argumenterer forskerne med at måten organisasjonene møter utfordringene med en ny og til dels ukjent medlemsmasse på, kan ha med hvordan *likhet* har blitt oppfattet og tillagt verdi i Norden, både som et regulerende prinsipp for velferdspolitisk institusjoner og som premiss for sosial samhandling(Vike, Lidén og Lien 2001).

Også Friberg og Gautun (2007) påpeker at en stor andel av organisasjonene synes at det er vanskeligere å rekruttere medlemmer med minoritets bakgrunn enn det er å rekruttere medlemmer med etnisk norsk bakgrunn. Noen av de etniske norske mener at innvandrere har for lite eller ingen kjennskap til hva organisasjonene driver med, innvandrene kjenner ikke noen som er med, de er ikke interessert i det organisasjonene holder på med, eller foretrekker aktiviteter med andre med samme etniske bakgrunn osv (Friberg og Gautun 2007).

Det er viktig å påpeke at årsakene til hvorfor det er vanskelig å rekruttere variere fra organisasjon til organisasjon. I erfaringsrapporten av frivillighet Norge om *inkludering i frivillige organisasjoner* (2008) kommer det frem det å inkludere personer med minoritetsbakgrunn som medlemmer er en fremmed tanke for en del organisasjoner. Også her pekes det på forskjeller og utfordringen med å ha medlemmer som ikke kjenner til organisasjonsstrukturen. Det pekes også på norsk møtekultur er preget av rigid møteplan agenda og av den grunn ville blitt kjedelig for medlemmer med etnisk minoritetsbakgrunn. Dermed forblir medlemmene med minoritetsbakgrunn utenfor beslutningsprosessene. Lidén (2001) skriver at mange organisasjoner mener de har en egeninteresse i å inkludere unge med minoritetsbakgrunn og at det er organisasjonens ansvar å rekruttere innvandrere til organisasjonene.

Innvandrerens deltakelse i frivillige organisasjoner kan skje på to måter, enten gjennom at innvandrere deltar i egne innvandrere organisasjoner eller ved at de deltar i tradisjonelle frivillige organisasjoner(Haugelund og Loga 2009, Lidén 2001). En videre distinksjon når det snakkes om innvandrerens deltakelse i frivillige organisasjoner, men som det ofte ikke gjøres et klart skille om man snakker om innvandrerens deltakelse i tradisjonelle frivillige organisasjoner som medlemmer, eller som bruker og mottakere av frivillig aktivitetstilbud i regi av et integreringstiltak.

Jeg skal først nedenfor ta kort for meg betydningen av innvandreres deltagelse i organisasjoner som de selv har dannet, før jeg ser på innvandreres deltakelse som medlemmer i frivillige organisasjoner og til slutt ser på innvandreres deltakelse i frivillige organisasjoner som mottakere av aktivitetstilbud.

4.3 Kort om innvandrersorganisasjoner

Innvandrer organisasjonene eller foreningene er ofte etablert for å styrke etnisk og religiøs tilhørighet, hvor medlemmene kan komme fra samme landsby i hjemlandet, eller de tilhører samme slekt, stamme eller kaste. Det finnes et store variasjoner av innvandrere organisasjoner de fleste er kulturforeninger basert på etnisk og/eller religiøs tilhørighet (Lidén 2007, Haugelund og Loga 2009, Ødegård 2010).

Et viktig spørsmål i integreringsdebatten er hva slags organisasjonstilhørighet som fremmer integrasjon. På den ene siden hevdes det at organisering basert på etnisitet fører til segregering og sementering av forskjeller. På den siden kan det hevdes at de etniske organisasjonene spiller en viktig rolle i å dekke kulturelle og sosiale behov, og at fellesskapet innenfor disse organisasjonene kan være plattformen som gjør videre deltakelse i det norske samfunnet lettere (Friberg og Gautun 2007, Lidén 2007, Ødegård 2010). Jeg skal ikke her ta for meg hele debatten om betydningen av innvandrers organisasjoner.

Gjennom innvandrers organisasjoner får innvandrere ta del i felleskaper der referanser til hjemlandets kultur, språk og samværsformer deles (Ødegård 2010), dette fører til dannelse av type "bonding" eller sammenbindende sosial kapital. Dette er sosiale bånd eller nettverk mellom mennesker som er like langs viktige dimensjoner, slik sosial kapital virker til å forsterke særegne identiteter og homogene grupper (Haugelund og Loga 2007, Lidén 2007, Ødegård 2010). Myndigheten ser på dannelser av egne innvandrersorganisasjoner som en viktig måte å integrere minoriteter i samfunnet på. Dette skjer ved at minoriteter blir del av organisasjonsstrukturen og bruker de påvirkningskanaler som er etablert.

Innvandrersorganisasjoner betraktes da både som interessegrupper rettet mot det øvrige samfunnet og en måte å videreføre sosiale, religiøse og kulturelle felleskap på (Lidén 2007). Det har derimot vist seg at innvandrers organisasjoner har i begrenset grad lykkes i å fungere som talerør for minoritetsinteresser overfor myndigheter og offentlighet. Dette kan komme av at det ikke finnes sentral organisering av innvandrers organisasjoner på nasjonalt nivå (Friberg

og Gautun 2007). Og at mange etniske foreninger har hovedsakelig sosiale formål der det er viktigst å møtes, utveksle informasjon og diskutere hverdagshendelser. De står for kulturelle arrangementer, feiringer av nasjonal dager og helligdager(Lidén2007). Ødegård (2010) påpeker at styrken til innvandrere organisasjoner først og fremst i evnen til å tilby felleskap, tilhørighet og hjelper sine medlemmer. Det kan være bonding i innvandrere organisasjonen og bridging mellom innvandrereorganisasjonen og tradisjonelle frivillige organisasjoner.(Ødegård 2010). Eller som Putnam (2000) påpeker kan man f.eks. gjennom en menighet knytte bånd mellom mennesker med samme religion og bygge bro over klasseforskjeller(ibid23).

4.4 Innvandrere som medlemmer⁹ i tradisjonelle frivillige organisasjoner

Myndigheten ser på dannelse av egne innvandrere organisasjoner som positivt, men det er en integrasjonspolitisk målsetting fra norske myndigheters side at etniske minoriteter skal delta i det tradisjonelle organisasjonslivet(Ødegård2010). For det første så forventes det at dersom innvandrere deltar i tradisjonelle frivillige organisasjoner vil dette bidra til samhandling mellom innvandrere og det resterende befolkningen. Noen av denne antagelsen er basert på det faktum at over halvparten av den voksne befolkningen i Norge deltar som medlem i en eller flere frivillige sammenslutninger, og dermed antas det at frivillige sammenslutninger utgjør en viktig integrasjonsarena i det norske samfunn(Haugelund og Loga 2009). Og at gjennom å deltakelse i tradisjonelle organisasjoner skal innvandrerne opparbeider seg blant annet relasjonelle ressurser som kan bidra til å øke minoriteters sosiale og politiske mulighetsstrukturer (Ødegård 2010).

Hilde Lidén (2001) påpeker at ofte når innvandrere deltar i eksisterende organisasjoner så forventes det at verdi grunnlaget skal være kjent, og vilkårene for å delta er relativt like. Disse aspektene ved organisasjonslivet blir tatt for gitt og betraktet som relativt problematiske. Men at gjennom deltakelse skal innvandrere tilegne seg etablerte prosedyrer og tenkemåter. Ved å

⁹ Med medlemmer mener jeg aktive medlemmer. Medlemmer som deltar i frivillig aktiviteter til forskjell fra passive medlemmer som betaler en sum, men ikke deltar i aktivitetene (Eimhjellen og Seggaard 2010).

delta, sosialiseres medlemmene til eksisterende koder og handlemåter(Lidén 2001, Ødegård 2010).

Hun påpeker videre at organisasjoner i de nordiske landene kjennetegnes nettopp av tendenser til å være konsensusorienterte. Engelsk mannen John Barnes (1954) påviste i sin studie *Class and Committees in an Norwegian Island Parish* hvordan avstemning nær sagt alltid var enstemmige, og uenigheter og kontroverser ble henvist til forbedrende prosesser. Denne tendensen gjenspeiles også i det faktum at nordisk foreningsliv har større uoverensstemmelse gjerne ført til dannelsen av nye foreninger. Dette forklares med at selv om foreninger formelt oppfatter som sammenslutning av folk med sammenfallende interesser er de i praksis sosialt strukturerende enighets- og likhetsorienterte, hvor de utgjør en enhet som ikke kan romme eksplisitt uenighet eller ulikhet. Foreningene blir dermed et sted for likesinnede. Når organisasjoner åpner opp for større mangfold kan dette bryte med den betydningen de har hatt som et sted for å bekrefte egen identitet gjennom å være sammen med likesinnede(Lidén2001).

Et trekk ved rekruttering av innvandrere til etablerte lag og foreninger blir derfor at dette skjer gjennom særlige tiltak (Lidén 2001). Erfaringen er at ved å sette i gang spesielle prosjekter rettet mot nye medlemsgrupper er det enklere å håndtere eventuelle forskjeller i moralske og innholdmessig forventninger til innhold og til medlemmenes bidrag til organisasjonens arbeid(Lidén2001).

Nedenfor skal jeg se på innvandreres deltakelse i frivillige aktivitetstilbud som er tiltak rettet mot innvandrere.

4.4.2 Innvandrere som mottakere av integreringstiltak i regi av frivillige organisasjoner

Integreringstiltak har i all hovedsak vært et statlig anliggende (Kjørmo2007). Et slikt integreringstiltak er introduksjonsordningen. Introduksjonsordningen skal bidra til en lettere og raskere integrering av nyankomne flyktninger til det norske samfunnet, introduksjonsprogrammene skal gi grunnleggende ferdigheter i norsk samt innsikt i norsk samfunnsliv¹⁰.

¹⁰ <http://www.imdi.no/no/Kvalifisering/Introduksjonsordning/>

Frivillige organisasjoner iverksetter prosjekter og aktiviteter som kan være et supplement til myndighetenes integrerings- og inkluderingsarbeid noe blir ansett som positivt fra myndighetens side. For det første fordi frivillige organisasjoner har kontakt med samfunnets grasrot og kan fange opp signaler blant folk på en helt annen måte enn det myndighetene evner, og er dermed viktige bidragsytere til myndighetenes arbeid. Samtidig kan organisasjoner sette i gang aktiviteter og tiltak på andre måter enn det myndighetene har mulighet til. Og det faktum at frivillige organisasjoner representerer mange ulike interesse- og kompetansefelt, og det blir derfor ansett å være av stor betydning at frivillige organisasjoner bruker sin spesialkompetanse, sin kontakt med ulike grupper i samfunnet og sine medlemmers ressurser på ulike områder(St.meld.nr. 49 og St.meld.nr 39).

Frivillig sektor har lenge vært engasjert i arbeidet med mottak av flyktninger og asylsøkere. Frivillige sektors ofte sett på som alternativ leverandører av tjenester og tilbud til befolkningen, og dette fremheves som et viktig supplement til det offentlige tjenesteapparatet, ettersom de er tettere på folks behov og kan sette i gang tiltak på en annen måte enn myndighetene kan(Haugelund og Loga 2009, Kjørmo 2007).

Organisasjoner får ofte tilført prosjektmidler fra stat og kommune som ledd i sosialpolitisk satsningsfelt(Kjørmo 2007,). Mange av disse tiltakene har som mål å være kompetanse hevende og uformelle møteplasser for nettverskbygging for individer, grupper, minoritets språklige og etnisk norske(Kjørmo 2007). En utfordring kan ligge å ta imot penge støtte og krav som er i strid med organisasjonens ideologi. Og en annen er når midlene tar slutt og aktivitetene legges ned(Manger 2008).

Fra 1953-1982 var Det Norsk Flyktningråd, på vegne av sosialdepartementet, ansvarlig for det praktiske arbeidet med mottak og bosetting av flyktninger. Frivillige organisasjoner som Røde Kors har drevet flyktning- og asylmottak siden 1980-tallet(Haugelund og Loga 2009, Kjeldstadli 2003). I de siste ti-femten årene har vi sett en tendens til at frivillig sektor trekkes inn i arbeidet med å integrere flyktninger som nylig er bosatt i en kommune. Dette er ofte prosjekter som er rettet mot å styrke nyankomnes nettverk; sosial kapital i lokalsamfunnet og vise flyktninger og innvandrere vei inn i det norske samfunnet. Gjennom konkrete kvalifiseringstilbud f.eks. språkpraksis og med tiltak som supplerer kvalifiseringsarbeid med

nettverksbyggende aktiviteter f.eks. vennefamilier eller flyktning guider (Haugelund og Loga2009, Kjømø 2007, Manger 2008).

Et eksempel på slike aktiviteter er Røde Kors flyktning guide. Her melder frivillige seg for å fungere som ”guider” inn i samfunnet for flyktninger som har blitt bosatt i kommunen , og kommunale flyktningarbeidere kan henvende seg til Røde Kors for å koble flyktninger med frivillige. Flyktningguide prosjektet har blitt drevet offentlig støtte og med ansatte koordinator(Haugelund og Loga 2009).

Andre kjente tiltak i frivillig regi av Røde Kors er leksehjelpen. Her får unge hjelp med skolearbeidet av frivillige ”leksehjelpere” samtidig som leksehjelpen også fungerer som et sosialt møtested. Kjømø (2007)skriver at leksehjelpen opprinnelig var et aktivitetstilbud for ungdomskole elever og elever i den videregående skole, hvor målet var å bidra til at elevene gjennomfører et utdanningsforløp fra grunnskolen til høyere utdanning. Det er en tendens til at tilbud som egentlig henvender seg til alle i praksis er et sted for minoritetsspråklige brukere og etniske norske frivillige hjelpere (Kjømø 2007, Manger 2008, Haugelund og Loga 2007).

Aktivitetene i Røde Kors har flere formål blant annet være kompetansehevende for brukerne, f.eks. gjennom leksehjelpen og norsk -og samfunnsopplæring. Aktivitetene skal være hjelp til selvhjelp, og bidra til at brukerne blir selvhjulpne. Det skal også være en nøytral arena hvor det skal oppleve at deres interesser blir satt i fokus og at de blir tatt på alvor(Kjømø 2007).

Andre frivillige organisasjoner har også prosjekter knyttet til integrering og inkludering. Blant annet har Redd Barna aktiviteter rettet mot enslige mindreårige asylsøkere som bor på mottak, og Norsk Folkehjelp har flere prosjekter som bidrar til å bekjempe diskriminering og fremme inkludering.

Noen aktiviteter starter som prosjekter og kan deretter gå over til å bli tiltak. Prosjekt er betegnelse på de aktivitetene som får støtte i et viss antall år og som der etter kan nedlegges, i motsetning til tiltak som blir etablert med sikte på lengre varighet. Et prosjekt kan gå over til å bli et tiltak hvis ledelsen anser at det er behov og dersom de får økonomisk støtte(Kjømø2007).

Når dette skjer blir ikke lenger aktivitetene drevet av frivillige, men av ansatt prosjekt leder. Noen av årsaken til dette er at enkelte av aktivitetene krever stor grad av faglighet og kvalitet og at det da ligger krav fra det offentlige at disse aktivitetene skal bli drevet av prosjektledere (Kjømø 2007). Eksempelvis var aktivitetene på Oslo Røde Kors Internasjonale Senter

ORKIS finansiert av Oslo kommune og Barne- familiedepartementet og ble opprettet ut fra offentlig vurdering om at ORKIS var den institusjonen som best kunne lede prosjektene.

Forskerne Christensen og Christensen (2006) påpeker at det er viktig å skille mellom aktiviteter *for* innvandrere og aktiviteter *med* innvandrere.

I aktiviteter *for* innvandrere står ofte hjelpefokus og offerrollen sterk. I disse type aktivitetene er det lite fokus på gjensidighet, i disse type aktiviteter og tiltak blir ofte integrering noe som innvandrere må gjøre, gjennom å delta i integreringstiltakene. Ofte er det også skarp skille mellom frivillige og brukere, hvor majoriteten av frivillige etnisk norske og brukere er innvandrere og minoriteter (Kjørmo 2007, Christense og Christensen 2006).

I aktiviteter *med* innvandrere er innvandrerne med selv med og planlegger, utfører aktivitetene og hvor brukernes medbestemmelse i fokus. Aktivitetene bærer preg av hjelp til selvhjelp, og skal bidra til at brukerne blir selvhjulpne. Eksempel på slike aktiviteter flyktning guiden, hvor bruker og guiden sammen planlegger de aktiviteten de ønsker å gjennomføre. Røde Kors bruker slagordet hjelp til selvhjelp som motto for sine aktiviteter. Videre vil det ofte være tidligere brukere blant de frivillige eller andre innvandrere.

Haugelund og Loga (2009) påpeker at til tross for at troen på denne type virksomhet er verdifull, har det vært lite formalisert samarbeid mellom frivillige organisasjoner og det kommunale flyktningarbeidet, og at det er stor variasjon mellom kommunene hvorvidt det potensialet som ligger i samarbeidet med frivillige sektor tas i bruk.

4.5 Oppsummering

Frivillige organisasjoner har hatt lang tradisjon og viktig funksjon i det norske samfunnet. De ulike frivillige organisasjonene blir ansett for å utgjøre en viktig kanal for politisk innflytelse, viktig arena for inkludering og fylle økonomiske funksjoner. Av den grunn blir det sett på med bekymring at innvandrere deltar mindre enn majoritetsbefolkningen i tradisjonelle frivillige organisasjoner. Og at underrepresentasjon i slike felleskap sees ikke bare som en indikasjon på svak sosial integrasjon, men også som svak politisk integrasjon. Og det antas at deltakelse i frivillige organisasjoner kan sikre innvandreres samfunnsdeltakelse og selvhjelpenhet og garantere at demokratiet også omfatter minoritetsgrupper. Det som det blir mindre fokusert på er om innvandreres deltakelse i tradisjonelle frivillige organisasjoner faktisk fører til integrasjon mellom innvandrere og etnisk norsk. Videre er det også lite fokus

på hvordan det tenkes at integrasjon skal foregå og på hvilken premisser. Mange innvandrere møte barrierer for deltakelse i frivillige organisasjoner, kulturelle, økonomiske, men også fra organisasjonens side. Det legges mindre vekt på endringer fra organisasjoners side for å inkludere nye medlemmer. Det gjøres kjeldent distinksjon mellom innvandrere som medlemmer i en frivillig organisasjon eller som mottakere av en frivillig aktivitet. Og videre om dette aktivitetstilbudet eller tiltaket er *for* innvandrere eller *med* innvandrere.

5.0 Tromsø Nordens Paris

I dette kapitlet skal jeg redegjøre for noen historiske og samfunnsmessige forhold som har bidratt og bidrar til å legge kontekst for samhandling mellom innvandrere og majoritetsbefolkning i Tromsø. Denne konteksten vil kunne ha betydning både implisitt og eksplisitt for type samhandlingsformer mellom brukere og frivillige under organisert frivillig aktivitet. Jeg starter med å gi en kort oversikt Tromsøs historie, før jeg deretter ser på utviklingen Tromsø har hatt gjennom de siste årene og slik Tromsø er i dag før jeg avslutter med Tromsø som by.

5.1 Kort om Tromsø historie

I 1794 ble Tromsø grunnlagt, den gangen var Tromsø kjøpstad hvor folk drev handel med fjern og nær. Det var et visst innsalg av finske innvandrere, russiske pomorer, en god del finsk, svensk og dansk arbeidskraft på mange arbeidsplasser særlig innenfor helsesektor (Tromsø kommune 1994). Tromsøværingene ikke vært ukjent med fremmede tungemål. Tromsø hadde også handelsforbindelse østover, russiske skip la turen til Tromsø området om sommeren. De hadde med seg korn som de ga i bytte for fisk og skinnvarer. Gjennom hele sin eksistens har Tromsø i stor grad vært en innflytter by. Fram til 1960 oppgav bare halvparten at de var født i kommunen. Etter 1960 gav ikke folketellingen lenger opplysning om fødested, men flyttestatistikken fortalte om en enorm bevegelse inn og ut av kommunen (Tromsø kommune 1994).

Tromsø har ofte blitt beskrevet som en møteplass for norsk og samisk kultur. Tromsø fikk etter hvert en viktigere plass i oppbyggingen av nye bevissthet om at det eksisterte et eget samisk folk. Blant annet med samiske sendinger fra Tromsø og en vitenskapelig stilling for samisk kulturforskning og samisk –etnografisk avdeling ved Tromsø museum som ble opprettet på 1940-tallet. Året 1972 ble universitetet i Tromsø opprettet dette førte til stor gjennomstrømming av studenter til byen. Studentene preger bybildet byen ser ganske tom ut når studentene reise hjem på ferie rundt jul og sommer.

Universitetet i Tromsø fikk et nasjonalt hovedansvar for samisk språk og kultur. Tromsø ble et kraftsenter for samiske intellektuelle og for forskning og formidling innenfor

samisk kultur, hvor det blant annet etter hvert vokste frem en samisk bevegelse på slutten av 1960- tallet. Utover på 1990-tallet ble Tromsø stadig sterkere fremhevet som et samisk samfunn og som et sentrum for artikulering av samiske interesser. Tromsø ble i 1994 fremhevet som senter for internasjonale urfolksspørsmål, og i løpet av 1990-tallet hadde det vært flere internasjonale konferanser i byen om dette temaet.

Tromsø ble nesten ikke berørt av den tidlige innvandringen før 1975. Siste året før innvandringstoppen kom det dette året 157 utlendinger til Tromsø. På 1980-tallet økte innflyttingen, i 1986 var det 802 utenlandske statsborgere i Tromsø(Tromsø kommune 1994). Frem til utgangen av 1994 steg tallet på utlendinger i Tromsø til 2021. Over 100 nasjonaliteter var nå representert i ”Nordens Paris”. I Tromsø som i andre byer med innvandrere ble byens handel- og restaurantliv beriket(Tromsø kommune 1994).

Tromsø har også hatt sterke tradisjoner for internasjonalt solidaritet særlig i forhold til palestinere, de helse personell som helt siden midten 1970- tallet gav sitt bidrag i Libanon og på okkuperte områder. I 1989 ble det opprettet internasjonalt informasjons- og veiledningssenter for Nord-Norge med sete i Tromsø. Fire år senere fikk muslimene sin moské i Grønnegata, og i 1995 åpnet flerkulturelt senter i Havnegata. Tromsøs befolkning hadde tatt godt imot flyktningene, og en stemningsrapport fra innvandrer miljøet i 1994 bekreftet at innvandrere følte seg hjemme i Tromsø- selv om det ikke var lett å få personlig kontakt med nordmenn. I 1992/1993 ble både Tromsø kommune og Universitetet i Tromsø erklært antirasistisk soner. Tromsø fremstod i 1990 som et åpent og tolerant samfunn(Tromsø kommune1994).

5.2 Tromsø i dag

På Tromsø kommunes hjemmeside beskrive Tromsø som en ”internasjonal kommune, som både nasjonalt og internasjonalt har en vilje og et ønske om å komme kraftigere på banen på det internasjonale arena. I løpet av de siste årene har kommunen markert seg sterkt gjennom en rekke internasjonale prosjekter og visjonære satsinger. Det kommer blant annet også frem at en intensivering av kommunens internasjonale engasjement. I kjølvannet av internasjonale aktiviteter og satsinger følger kompetanseheving, nye perspektiver, kulturmangfold og

kulturforståelse, åpenhet og solidaritet. Internasjonalt arbeid er dermed med på å forsterke kommunens omdømme”¹¹.

Tromsø Kommune åpnet i august 2003 Interinfo¹² interkulturelt informasjons- og servicesenter drevet av Tromsø kommune/Kultur og idrett. Dette er først og fremst et informasjonscenter rettet mot innvandrere, flyktninger, nyankomne til Tromsø og besøkende, men det kan brukes av alle som ønsker informasjon om aktiviteter og arrangementer. Interinfo tar i mot og gir videre informasjon om aktiviteter og arrangementer i hele Tromsø.

Utenom dette har Tromsø mangfold av både innvandrers organisasjoner, tradisjonelle frivillige organisasjoner og nye type organisasjoner. Et eksempel er Flerkulturelt forum Tromsø (FFT) som ble dannet 25. juni 2008. Forumet er et møtested for innvandrere/flyktning, innfødt, og for alle verdensborgere i Tromsø. FFT arbeide for å fremme integrering og inkludering i Tromsø, utvikle økonomisk, sosialt, faglig og kulturelt samarbeid i det flerkulturelle Tromsø, bidra til samarbeid og erfaringsutveksling og å bedre kontakten mellom minoritetsmiljøene og lokale og sentrale myndigheter¹³.

Noen av de tradisjonelle frivillige organisasjonene som Røde Kors, Redd Barna og Kirkens Bymisjon tilbyr blant annet aktivitetstilbud for innvandrere. Det offentlige biblioteket tilbyr blant annet strikkeklubb og høytlesning for innvandrere kvinner og utenom dette er biblioteket et populært møte sted for mange av Tromsøs innbyggere.

Utenom dette kan Tromsø tilby Tromsø internasjonale film festival TIFF, en del musikk festivaler som Buktafestival, Internasjonal musikk festival og Døgnvill musikk festival. Men den kanskje største begivenheten var i 2005 da Tromsø fikk besøk av Nelson Mandela i forbindelse med Mandela-konserten, hvor dette bidro til at Tromsø ble utnevnt som verdens første ambassadør by for 46664. Dette er en kampanjen som arbeider mot Hiv og Aid¹⁴. I forbindelse med Mandela-dagen som er den 11. juni er til minne om den store konserten i 2005, har det i ettertid blitt lagt til internasjonal uke som har blitt et fast innslag i Tromsø i juni. Formålet med Internasjonal uke er at ”uken skal gi økt kunnskap og forståelse om FNs tusensårsmål, bidra til økt internasjonalt og flerkulturelt engasjement, samt fremme

¹¹ <http://www.tromso.kommune.no/internasjonalt-arbeid.121701.no.html>

¹² <http://www.tromso.kommune.no/interinfo.121360.no.html> 28.03.2011.

¹³ http://www.flerkulturelforum.no/index.php?option=com_content&view=article&id=46&Itemid=59

¹⁴ <http://www.46664arctic.no/mandelas-tale.252853-36574.html> 28.08.2010.

forståelsen for ulike sider ved det å være en internasjonal by. Uka skal bidra til forsterking av de tiltakene som allerede gjennomføres i Tromsø, samt gi inspirasjon til videre utvikling”¹⁵. Gjennom uken kan man delta i ulike typer konserter, seminarer, utstillinger i regi av de ulike organisasjoner og foreninger i Tromsø.

Den kanskje største endringen i Tromsø de siste årene, var da asylmottaket ble opprettet. Før mottaket ble etablert i Tromsø var det en del media dekning og debatter om det burde opprettes mottak i Tromsø. Og det kan se ut til at det var en viss motsand fra Tromsø kommunens side¹⁶.

I en artikkel i Nordlys 18.09.2008 står det skrevet:

” Om det var i kommunens interesse å ta imot asylsøkere, burde det jo være større vilje til samarbeid med Hero. Er det faktisk mulig at Tromsø kommunes kamp mot Hero er et fordekt forsøk på å få tømt kommunen for asylsøkere? Har kommunen tenkt over hvilke holdninger den formidler med sin negative omtale av Hero og asylsøkerne i denne saken?”

Til tross for usikkerhet rundt opprettelsen av asylmottaket takket likevel Tromsø kommune ja til opprettelse av asylmottak i Tromsø etter at UDI og Hero inngikk avtale om etablering av mottak i Tromsø. Høsten 2008 ble det opprettet et nytt desentralisert asylmottak¹⁷. Juli 2008 lød avis overskriftene: ”Asylmottak i Tromsø”¹⁸ 19. Den fikk betydelig med media dekning, da særlig gjennom avisinnlegg.

I en senere skrevet avis artikkel i nordlys 30.12.2008 lød overskriften ”Takk til Tromsø innbyggere²⁰”. I artikkelen stod det skrevet:

” Da det på sensommeren ble kjent at mottaket skulle etableres i byen, lot ikke reaksjonene vente på seg. Fra mange hold ble det avfyrt kraftige salver om hvordan dette ville påvirke byen i negativ retning. Etableringen, som er slik at beboerne skal bo i boenheter nært andre boliger, skremte, og det var daglige innlegg og kommentarer i avisene om hvor trasig dette

¹⁵ <http://tromsoby.no/node/6307> 30.03.2010.

¹⁶ <http://www.nordlys.no/debatt/ytring/article3793720.ece>

¹⁷ Desentraliserte mottak skiller seg fra sentraliserte ved at beboerne bor i boliger spredt utover i en kommune. <http://www.udi.no/Sentrale-tema/Asylmottak/Ulike-botilbud-i-asylmottakene/>

¹⁸ Nordlys 03.07.2008

¹⁹ <http://www.itromso.no/nyheter/article142744.ece>

²⁰ <http://www.nordlys.no/debatt/ytring/article4017991.ece>

ville bli. Noen politikere heiv seg på bølgen, og det ble forsøkt å stanse eller forsinke etableringen av mottaket, ved påstander som krav om bruksendringer, osv.

Denne kraftige og gjentatte negative fokuseringen som media og enkelte personer kom med, kunne ført til en dårlig start for de nye innbyggerne. Men heldigvis ble det ikke sånn. Og det er her essensen i min betraktning kommer. Folket i Tromsø har vist beboerne en fantastisk velkomst og åpenhjertighet som det virkelig står respekt av. Alt fra frivillige lag og foreninger, kulturinstitusjoner, idrettsgrupper av forskjellige karakterer”.

Artikkelen avslutter med:” Det som har imponert meg mest er alle de nesten daglige henvendelsene fra private som ønsker å gi klær, leker og utstyr til mottakets beboere. Det viser at folket i Tromsø ønsker å hjelpe de som har lite, og dette er en stor kontrast til den profileringen som en rekke «forståsegpåere» hadde i forkant av etableringen. Nå i romjula tenker jeg og på alle postansatte som har ordnet rundt 200 julegaver til barna på mottaket. Etter over 100 dager med et betydelig antall beboere i byen har «stormen» stilnet. Ting har gått seg til, og de store overskriftene er borte. Jeg vil på vegne av alle beboerne og ansatte takke innbyggerne i Tromsø for den måten beboerne på mottaket er blitt mottatt på høsten 2008. Her vil de kunne føle seg trygge, i stor kontrast til den hverdagen de har måttet forlate i sitt hjemland – en hverdag som vi i Norge slipper å frykte.”

Denne avisartikkelen viser veldig tydelig at det ikke har vært lett å for verken, kommune, innbyggere, politikere med opprettelsen av asylmottaket i Tromsø, men til tross for dette har asylsøkerne ble tatt relativt godt imot. Og mange har åpent opp sine, og gitt asylsøkerne en sjanse.

5.3 Tromsø som by

Tromsø består av Tromsøya hvor byens sentrum, universitet og sykehus ligger. Kvaløya mot vest og fastlandet mot øst hvor de kan finne den berømte Ishavskatedralen. Tromsø er Nord-Norges største by og av den grunn blir ofte referert som ”the gate way to the north”, et annet

tilnavn byen har fått er ”Nordens Paris”. Dette navnet har byen fått pga de mange kafeer og restauranter og uteliv byen har å by på²¹.

Sentrum i Tromsø er konsentrert og du trenger ikke å gå langt før du er ute av sentrum, det finnes enkelte kjøpesentret som på fastlandet og på . Byen består av flere møteplasser, stortorget, lille torget, domskirken og Nerstranda hvor folk ofte møtes. Byen størrelse gjør den perfekt som møteplass, byens stortorg fungerer ofte som møte sted. Stortorget er den mest sentrale plassen, her holdes det ofte utekonsert og oppvisninger. Om sommeren er dette et av stedene du vil finne stor andel av byens befolkning. Utenom dette kan Tromsø tilby mange kafeer og restauranter med mye ulik mat.

I dag finnes tre shopping sentre og en del små butikken langs som ligger byen hovedgate, storgata og noe i gatene rundt.

I boken ”fremmed i det norske hus” viser Høgmo (1998) at byen størrelser har betydningen for integrering. Han påpeker innlemmes i en småby kan arte seg ulikt fra innlemmelse i en storby eller en i bygdesamfunn. Også blant flere av mine informanter fortalte de at de trodde de hadde det bedre i Tromsø ettersom Tromsø var ”akkurat passe”.

Byen er internasjonal slik at det er mer vanlig å se og være annerledes ut enn i et bygdesamfunn, hvor de sa de følte de utpekte seg mye mer. Flere av ”innvandrerne” jeg snakket med syntes Tromsø var bedre enn storbyer som Oslo pga av de korte avstandene, men også fordi de hadde hørt at det var mange innvandrere som bodde der, noe som førte til press på bolig og arbeidsmarkedet, men også at det blir mer konflikter. Noen av innvandrerne trodde også at det du lettere ”å bli sett” og at folk var hyggelige i Tromsø enn i stor byene. Noen av ”innvandrerne” jeg snakket med syntes derimot at det var vanskelig å få seg jobb i Tromsø og at det var få jobber.

5.4 Oppsummering

Det samiske har hatt stor betydning for Tromsøs innbyggere, samisk har i mange år blir ansett som likestilt med det norske hvor blant annet universitet i Tromsø har hatt nasjonalt hovedansvar for samisk språk og kultur. Tromsøværingene har i tillegg vært vant med

²¹ <http://www.hurtigruten.no/Norge/tema/Tema/Tromso-Nordens-Paris/>

forskjellige folkegrupper gjennom handel fra både sør og nord. Universitetet og sykehuset Tromsø har bidratt til økt tilstrømming av studenter som er både nasjonale og internasjonale. Tromsø kommune har vært en åpen, inkluderende og internasjonal kommune med mange ulike festivaler og arrangementer, i tillegg har Tromsø hatt en del internasjonal samarbeid gjennom årene som f.eks. 46664 kampanjen.

Mottaket som ble åpnet høsten 2008 har hatt stor media dekning og betydning for Tromsø som by. Dette har ført til at det er et større innslag av personer med bakgrunn fra flere nasjoner, noe som har ført til økt fokus på ”innvandrere” og en økning av internasjonale butikker, restauranter, kafeer o.l.

Tromsø sentrum og byen størrelse sees som perfekt i størrelse, folk slippe å gå lange avstander og ettersom sentrum er konsentrert rundt noen få gater gir dette større mulig for både bekjente og ukjente å treffe hverandre. I tillegg til dette finnes det flere offentlige møteplasser som torg, kafeer og bibliotek gjør det mulig for innbyggerne å treffe hverandre.

6.0 Glimt av innlemmelsesprosess i Tromsø

I dette kappitlet vil jeg presentere det empiriske materialet fra de ulike aktivitetene jeg gjorde feltarbeid i. Hovedfokuset i denne oppgaven har vært på samhandlingen og relasjonene mellom de ulike aktørene i felten. Dette fordi jeg anser relasjoner og samhandling mellom frivillige og brukere som avgjørende for integrasjon eller innlemmelse. Jeg begynner dette kapitlet med å ta kort for meg de ulike frivillige organisasjonene, og går der etter over til å presentere de ulike aktivitetstilbudene før jeg avslutter med en oppsummering hvor jeg trekke frem likheter og forskjeller mellom de ulike aktivitetstilbudene.

6.1 Kort om de frivillige organisasjonene

Redd Barna

Redd Barna er en frivillig medlemsstyrt rettighetsorganisasjon som er partipolitisk og religiøst nøytral. Alt arbeidet til Redd Barnas bygger på FNs barnekonvensjon. Både globalt og lokalt jobber Redd Barna med å kjemper mot brudd på barnas rettigheter.²² Internasjonalt jobber Redd Barna med større kampanjer i samarbeid med Redd Barna i andre land, f.eks. ABC redder barn som tilbyr skolegang for barn i krigssituasjoner og naturkatastrofer.

I Norge er Redd Barna delt inn regionalt og lokalt. Det varierer noe hvordan de ulike lokale aktivitetsgruppene jobber. Noen interesserer seg med å jobbe for asyl -og flyktning barn i Norge, hvor de ønsket å styrke asylsøker barns situasjon i Norge. Dette gjorde de blant annet ved å legge press på politikere til f.eks. å endre metode for aldersvurdering av enslige mindreårige asylsøkere. Andre lokale aktivitetsgrupper jobber med f.eks. skole, barnehager i nærmiljøet, for å informere om riktig bruk av internett for barn. Nasjonalt har Redd Barna holdt ulike kampanjer, som f.eks. vennligst forstyrr (mot vold i hjemme) og Rødnesse dagen (innsamlingsaksjon til forskjellige formål).

Røde Kors

²² http://www.reddbarna.no/default.asp?V_ITEM_ID=10162

Røde Kors er et av de største verdensomspennende frivillige organisasjonene, som er politisk og religiøs uavhengig. I utlandet er organisasjonen kjent for å drive med ulike former for nødhjelp som f.eks. i naturkatastrofer og i krigssituasjoner.

I Norge har Røde Kors hatt langt tradisjon og er mest kjent for å være beredskapshjelp i rasfare situasjoner. Organisasjonen er delt inn distrikt og lokale foreninger, de ulike lokaleforeningene tilbyr mye av de samme aktivitetstilbudene over hele landet. For eksempel kan man finne, aktivitetstilbud som leksehjelpe, flyktningguide, besøkstjeneste, nettverksarbeid for tidligere rusmisbrukere, mennesker med psykiske ustabile problemer og løslatte fra soning, nesten uansett distrikt du kommer til.

Kirkens Bymisjon

Kirkens Bymisjon er et nettverk av diakonale stiftelser fordelt over store deler av landet, med sentre i 10 byer i Norge. Organisasjonen ser på som sin oppgave å tale for de svakeststilte i samfunnet. Aktivitetene i organisasjonen er rettet mot mennesker med ulike livsutfordringer. I tillegg til dette er organisasjonen synlig i politiske debatter og høringer, hvor de ofte uttaler seg på vegne av de vanskeligstilte i samfunnet, og slik utøver press mot regjeringen²³.

6.2 Redd Barna - Aktivitet for asyl- og flyktningfamilier

I forbindelse med opprettelsen av asylmottaket og ankomsten av asylsøker familier til Tromsø høsten 2008, kontaktet Redd Barna Hero AS (mottaks driver) og la frem ideen om å tilby aktiviteter for asylsøker og flyktning barn og dermed ble aktiviteten satt i gang. Ideen var å tilby ulike typer aktiviteter for asyl -og flyktningbarn mens de ventet på at asylsøknaden skulle bli behandlet. Redd Barna trengte nå frivillige til å kunne drive aktivitetene og, de appellerte til storsamfunnet om å bidra til å bedre asylbarnas hverdag gjennom å delta som frivillig med asyl- og flyktningbarn. 9.september 2008 lød overskriftene i Nordlys: ”søker lekekamerater” og ”minst 200 asylsøkere til Tromsø”, på forsiden var det avbildet en av asylsøkerfamiliene som nettopp hadde ankommet Tromsø, mor, far og et barn fra Etiopia. For å kunne drive aktivitetene har Redd Barna mottatt økonomiske midlene til aktivitetene fra UDI, IMDi og Gjensidighetsstiftelsen.

²³ <http://www.bymisjon.no/>

Høsten 2008 var den første aktiviteten en velkomstfest, noe som har blitt en tradisjon siden. Ideen var å skape en avslappet sammenkomst hvor frivillige og brukere kunne presenterer seg for hverandre, og bli kjent over en mat bit. Under den første velkomstfesten ble det tatt i bruk tolk. Tolken snakket samme språket som enkelte av brukerne, av den grunn var det dessverre bare noen av brukerne som fikk med seg alt som ble sagt, og som fikk sjanse til å stille spørsmål om ting de lurte på.

Det har ikke i ettertid blitt brukt tolk siden den første aktivitetene, men enkelte frivillige med etnisk minoritetsbakgrunn har fungert som tolk, og i andre tilfeller oversatt barnene for foreldrene. Dette kommer jeg nærmere tilbake til i 6.10 og 6.11. Det at Redd Barna brukte tolk kan vise en vilje, og et ønske om å forstå og gjøre seg forstått av brukerne. Og dermed et ønske å innlemme brukerne i aktivitetene.

Fra høsten 2008 og ca frem til desember 2008 deltok en del norske familiene i de ulike aktivitetene som Redd Barna arrangerte. De fortalte at de hadde lest avisartikkelen i Nordlys om Redd Barnas søk etter lekekamerater til asylsøker barnene, og av den grunn ønsket de å delta. Videre fortalte de at de ønsket at barnene deres skulle få nye lekekamerater og bli kjent med nye kulturer. Det at de ønsket at barnene deres kulle får seg nye lekekamerater og bli kjent med nye kulturer viser ikke bare at de anså asylsøker barnene som verdige til å være lekekamerat for barnene deres, men også at de ikke bare ønsket at brukerne skulle lære noe fra dem, men også en motivasjon til å lære noen av brukerne, noe som kan indikere ønske om gjensidighet. En indikasjon på innlemmelse skriver Wadel (2008) er motivasjon til å lære til seg og lære fra seg. Videre skriver han at læringsforhold dvs. to typer komplementære læringsadferd, som det å lære til seg og lære fra seg alltid er en del av en sosial relasjon. Mange av brukerne fortalte i ettertid at de syntes det var veldig positivt at de norske familiene også deltok. Slik ble de kjent med norske familier, fikk ikke bare praktisert norsk, og fikk kjennskap til det norske samfunnet fra et familie perspektiv.

Stemningen under aktivitetene var ofte lett, spøkende og lekende, alle virket fornøyd, glad og småpratet sammen eller satt og fulgte med. Noen satt i større grupper, som bestod av frivillige, ansatte, brukere og etnisk norske, men andre satt to og to sammen, og selv om

brukerne ikke kunne norsk eller engelsk forsøkte både de, og de frivillige og norske familiene å kommunisere, dette ved hjelp av kroppsspråk, gester og mimikk.

De første månedene tok aktiviteten sted på en fast dag til en fast tid. Jeg antok at dette bidro til å skape stabilitet og kontinuitet for både brukerne og frivillige. Også i Christensen og Christensen (2006) sitt arbeid om etniske minoriteter, frivillig sosialt arbeid og integrasjon ble kontinuitet ansett som viktig for å skape trygghet mellom frivillige og brukere.

I begynnelsen ble aktivitetene holdt inne på Redd Barna kontoret, kontoret var ikke særlig stort, men dette gjorde at aktørene kom tettere inn på hverandre noe som skapte en intimt atmosfære.

Aktivitetene var i begynnelsen ofte enkle, de bestod av å male, tegne og spille spill, det var også noe ute aktiviteter som fotball og aking. Til tross for at aktiviteten først og fremst var rettet mot barnene deltok mange de voksne brukerne både, kvinner og menn aktivt i inne og ute aktivitetene. Ettersom en del av aktivitetene bestod av å sitte stille, fikk slik frivillige og brukere bedre mulighet til å snakke og lytte til hverandre, noe som jeg antar førte til en bedre og nærmere relasjon mellom frivillige og brukere.

En annen indikasjon på at det var nær relasjon mellom frivillige og brukere var bruken av fornavn. Selv om aktørene bare hadde deltatt i aktivitetene i kort tid (ca 3 måneder) hadde mange av dem lært seg navnene på hverandre. Wadel (1990) skriver at egen navn er den sosiale identiteten som trekker tanken i retning av individ. Så med andre ord, det kan tenkes at aktørene hadde begynt å anse hverandre først og fremst som individer og ikke som kategori og gruppe. Dette er interessant fordi i relasjonen mellom etniske norske og innvandrere blir innvandrere ofte homogenisert til en gruppe (Gullestad 2002, Engebrigtsen og Fuglerud 2009).

Flere frivillige fortalte at brukere ofte stoppet opp på gaten og spurte dem hvordan det gikk med dem, når neste aktivitet skulle være, og om det gikk bra med frivillige de ikke hadde sett på en stund. Det kan synes som det var en genuin interesse fra brukernes side å vite hvordan det gikk med de frivillige, dette kan ansees som et ønske om nærmere relasjon med frivillige.

En kvinnelig bruker fortalte at hun verdsatte det arbeidet de frivillige gjorde og hun syntes det var fantastisk. En annen gang fortalte en av de kvinnelige brukerne at flere av kvinnene hadde diskutert seg i mellom om at de ønsket å lage en middag for alle de frivillige som takk for innsatsen og alt de hadde gjort for dem. Dette syntes de frivillige var veldig koselig, men det ble aldri fulgt opp fra frivilliges side. I ettertid spurte en av de kvinnelige

brukerne om det var fortsatt mulig å sette i stand en middag for de frivillige, en av de frivillige svarte med at de fikk se på det, men det skjedde aldri. Etter dette spurte kvinnen aldri noe mer om det igjen. For det første tolket jeg det slik at kanskje frivillige så på det som sin jobb å ikke bare planlegge, men også å vite hva som var best for brukeren. Noe som kan indikere er at for det første var relasjon mellom frivillige og brukere ikke gjensidig.

Etter noen måneder med aktiviteter begynte flere av brukerne å falle fra, og gjentatte ganger måtte aktivitetene avlyses fordi ingen av brukerne møtte opp. En dag hadde de frivillige planlagt å spille fotball ute. Det møtte det opp ca 8 frivillige, men ingen brukere. Noen frivillige fortalte at de var kommet for å bruke sin tid på barnene og når de ikke kom var det bare til å dra hjem. Flere av de frivillige påpekte også at de hadde kom lang veis fra og brukte mye av sin tid på å gjøre dette, hvis det ble slik at det ikke kom noen så orket de ikke å fortsette å være med.

Dette kan for det første tyde på at aktivitetene ikke bare var noe frivillige gjorde for brukerne, men også for seg selv, og at den tiden de brukte var en knapp resurs som måtte brukes forsvarlig. Det kan jo det tenkes at dersom frivillige ikke fikk like mye igjen for det arbeidet de gav, ble dette sett på som en dårlig investering (Meling 2008). Det kan også synes som det at brukerne ikke møtte opp til aktivitetene ble tatt som et tegn på utakknemlighet fra frivilliges side, noe som førte til skuffelse blant en del av de frivillige. Det kan virket som anerkjennelse fra brukerne var like viktig som fra ansatte og organisasjonen. I Kvaals (2009) studie kom det frem at mange frivillige ikke sluttet fordi de var utilfreds med oppgavene sine, men fordi at innsatsen ikke ble lagt merke til.

Et interessant spørsmål vil være hvorfor frivillige følte at brukere var utakknemlig dersom de ikke møtte opp til aktivitetene? Det kan synes som det å lå en implisitt forståelse av at brukerne er forpliktet til å delta i aktivitetene, selv om dette var et fritt valg. Også brukerne følte at det var en "forståelse" at de måtte delta i aktivitetene. Dette kom frem særlig dersom brukerne ikke hadde mulighet til å delta på aktivitetene, følte at de måtte be om unnskyldning for at de ikke kunne komme, mens frivillige kom og gikk slik de selv ønsket. Dette kan ha sammenheng med en forståelse om at i bytte med rettigheter som innvandrere får når de får innpass til landet, må de underordne seg de pliktene som blir pålagt dem (Gullestad 2002).

Etter at brukerne begynte å frafalle begynte frivillige å revurdere aktivitetene og reflektere over årsakene til dette. Blant annet ble økonomi, nye nettverk bosted og aktivitetstilbudet sett på som mulige hovedårsaker til at brukerne ikke lenger møtte opp. I Christensen og Christensens (2006) forskning viser at et godt prosjekt tar utgangspunkt i de behovene som brukerne har, og at dersom prosjektet ikke utvikler seg og blir stående med å tilby de samme aktivitetene, og ikke gir brukerne en følelse av at de utvikler seg, risikerer det at brukerne mister interessen. Dette kan være tilfelle med aktivitetene i Redd Barna, de endret seg lite og mye av de samme aktivitetene gikk igjen.

I et forsøk på å få flere brukere til å delta, forsøkte frivillige å få barnene til å være delaktige i planlegging av aktivitetene, men uten suksess. Blant annet pga barnene ikke hadde godt nok norskkunnskap til å delta i prosessen. Gjennom årene har frivillige lært mye gjennom prøving og feiling og har forsøkt å bruke denne informasjonen til utvikle aktivitetene.

6.3 De frivillige

I Redd Barna har majoriteten av frivillige hele tiden vært studenter, både norske studenter, og internasjonale studenter²⁴. Den minste gruppen var frivillige med etnisk minoritetsbakgrunn, hvor bare noen var studenter. Av den grunn har alderen til de frivillige vært 20+. Det at mange av de frivillige var studenter har nok sammenheng med at organisasjonen har valgt å rekruttere frivillige fra universitetet, da særlig ved semester start hver høst. Det å bare ha studenter som frivillige har ført til mye utskifting av frivillige, noe som ble en utfordring for både organisasjonen, de frivillige og brukerne.

For ansatte har den store gjennomstrømningen og utskiftingen av frivillige vært frustrerende, de har aldri helt visst hvor mange frivillige de har hatt til en hver tid, og om det var nok frivillige til å kunne fortsette aktivitetene. Dette pga de anså stabilitet som en viktig faktor for kontinuitet og videre utvikling av aktivitetene.

Utskiftingen av frivillige bidrog også til at det ble vanskelig for frivillige, ansatte og brukere å bli bedre kjent med hverandre. For mange av brukerne var det vanskelig å forholde seg til stadig nye frivillige, og det var bare med de mest stabile frivillige de ble godt kjent med.

²⁴ et emisk begrep som brukes om studenter som ikke er norske og fra andre steder i verden.

Jeg har tidligere påpekt at mange av de frivillige var internasjonale som kom fra forskjellige land, dette gjorde at det ikke var like "selvsagt" hva det ville si å være frivillig, hvilken oppgave, rettigheter og plikter frivillig hadde overfor hverandre og brukerne. De frivillige snakket ofte forbi hverandre om oppgaver og plikter. Eksempelvis tolket en del av de etnisk norske frivillige at det å være frivillig innebar at alle deltok på lik linje med å planlegge møter, delta i aktiviteter og organisere. En av kvinnelig frivillige fortalte " *Ingen får jo betalt for jobben og alle er her på like premisser*". Denne uttalelsen kan vise at likhet i status, gir like rettigheter og plikter.

Mange av de internasjonale frivillige og frivillige med minoritetsbakgrunn så på de etnisk norske frivillige rolle å planlegge aktivitetene, de påpekte at de gjerne kunne delta på møtene, men at det var de etniske norske som visste best. En av årsakene til dette kan være at det var etnisk norske frivillige som hadde vært lengst med i aktivitetene, men også at aktivitetene fant sted i Norge, og dermed ble det "naturlig" at de etnisk norske frivillige visste best.

En tredje årsak til usikkerhet om rollene kan være at det ikke var godt nok opplæring fra organisasjoners side om hvilke oppgaver og rolle de frivillige skulle ha.

Det positive med at frivillige gruppen var sammensatte av personer med ulike nasjonaliteter og bakgrunn var at man alltid lærte noe nytt, og ting ble sett fra veldig forskjellig perspektiv. Og man i møte med andre lærer man noe om seg selv. Men jeg må ærlig innrømme at det til tider kunne være slitsom med mange ulike meninger, og det kunne ta tid før man kom til enighet. Men gjennom diskusjoner og møter klarte de frivillige å komme til enighet.

For at internasjonale frivillige også skulle få delta, forgikk frivillige møter både på norsk og engelsk, og all skriftlig informasjon gitt til de frivillige ble også skrevet på både norsk og engelsk. Dette var utfordring da særlig i begynnelsen, men ble etter hvert ble det en rutine for de frivillige. Noe som viste at frivillige og organisasjonene ønsket å innlemme internasjonale frivillige i aktivitetene.

Det syntes ikke å være noe særlig felleskap mellom de frivillig, de traff hverandre sjeldent utenom aktiviteten. Det var bare de som allerede var venner før, eller hadde jobbet sammen over lengre tid som traff hverandre utenom. I et forsøk på å skape felleskap mellom frivillige det ble arrangert frivillig pils en gang i måneden, slik at frivillige kunne bli bedre kjent med hverandre i en arena utenfor frivillig aktiviteter. Her kunne frivillige snakke fritt om tema som

ikke nødvendigvis trengte å være frivillig relatert. Dette var også en arena hvor de ansatte fikk mulighet til å bli kjent med de frivillige og fikk kjennskap til planlagte aktiviteter, ideer og oppdatere seg i hvordan prosessen med frivillig gruppen gikk. Men til tross for promotering av aktiviteten både fra ansatte og andre frivillige virket det som de fleste frivillige enten ikke var interessert eller ikke hadde tid til å delta. Også forskerne (Wollebæk m.fl. 2008, Meling 2008) påpekte at det har skjedd en økende individualisering blant de frivillige. De deltar bare på aktiviteter som interessere dem, og de føler mindre forpliktelse til organisasjonene.

6.3.1 Rolle som frivillig, å hjelpe noen som trenger hjelp og skape nettverk

I samtale og intervju med flere frivillige uavhengig av nasjonalitet og bakgrunn fortalte de at hadde startet som frivillige fordi de hadde tid og ønsket å bruke fritiden sin på å hjelpe noen som trengte hjelp, bruke en del av egen kunnskap, utvikle seg selv, komme i kontakt med ulike folk og skape nettverk.

Jeg var tidligere inne på at det var noe usikkerhet mellom frivillige om rollen, men at det ble etter hvert enighet blant dem. Blant annet skulle alle frivillige være med å planlegge noen av aktivitetene, være med gjennomføre dem og delta på møter. Frivillige kunne selv velge hvor mange aktiviteter de ønsket å delta i. Utenom dette deltok de også på ulike seminarer, regionsmøter og landsmøter i regi av den frivillige organisasjonen.

Det var også noe usikkerhet om hvor nær relasjon frivillige skulle ha til brukerne, om de kunne tilbringe tid utenom aktivitetene med brukerne, besøkte dem eller ha individuell oppfølging av brukerne. Også i Kvaal (2009) var det flere frivillige som syntes det var en utfordring å skille hvor nær de frivillige og brukere skulle komme hverandre, og hvor involvert man skulle være i hverandres liv.

En av de nye frivillige som tidligere aldri hadde jobbet som frivillig, eller med innvandrere fortalte: ”*vi kan ikke bli for involvert med familiene, at kanskje man skal skille... barn kan få hjelp sånn at det blir lettere, lærer litt norske og andre mennesker og se hvordan det fungerer... jeg tror at man kan påvirke barn ganske mye, de (voksne) har allerede normer som det er vanskelig å endre på, enn det er med barn*”. Det kan synes som for det første ønsket den frivillig å ha en mer ”profesjonell” rolle overfor brukerne, og skille mellom privat og

jobb. Hennes jobben, slik jeg tolker det var først og fremst å hjelpe barnene i prosessen for å bli ”norsk”. Hun valgte å fokusere på barnene ettersom hun syntes dette ville antageligvis bli vanskelig med de voksne.

En annen årsak til at en del frivillige ikke ønsket nær relasjon til brukerne kan synes å ha sammenheng med forestillinger og stereotypier de hadde om brukerne. Eksempelvis handlet samtalene ofte enten om hvor synd det var på brukerne, at de trengte hjelp eller hvor vanskelig og utfordrenes det ville være å jobbe med da særlig voksne brukerne, og om hvordan man skulle forholde seg dersom noen av de voksne brukerne slo barnene sine. Mange frivillige var også redde for at brukerne skulle bli ”avhengig” av dem, og av den grunn ikke ønsket å hjelpe dem for mye. Disse samtalene viser at ”hjelp” profilen står sentralt i denne forståelsen av egne roller. Forestillingen om ”hjelp” korresponderer med forestillingen om ”trengende”, statussett kan dette ligne på patron- klient relasjon.

Det kan synes som mye av frivilliges forutforståelse om asyl -og flyktninger kom fra media. Disse trekkene samsvarer med noen av dem som også Kapoor (1993) tar opp ved fremstillingen av innvandrere i norske aviser. Hvor innvandrere blir fremstilt i sterke kontraster enten som bøller eller som hjelpeløse. Flere forskere påpeker at massemedia har spilt betydningsfull rolle i å skape et negativt bilde av ikke-vestlige innvandrere (Manger 2008, Gullestad 2002).

Kjørmo (2007) påpeker at generelt sett er majoriteten av frivillige i norske organisasjoner etnisk norske, mens brukere av etnisk minoritetsbakgrunn, denne skillen bidrar ofte til en sterk skille mellom ”oss” og ”dem” En interessant observasjon i Redd Barna var at ettersom den frivillige gruppen var samme satt av både etniske norsk, person etnisk minoritetsbakgrunn og internasjonale frivillige gjorde dette det vanskelig å opprettholde homogenisert forestilling av mellom ”oss” og ”dem”. ettersom noen av ”dem” var en del av ”oss”.

6.4 Brukerne

Brukerne som har deltatt i Redd Barna aktivitetene gjennom sesongene og årene har variert i nasjonalitet, etnisitet, religion, bakgrunn, alder, botid i Norge og norskkunnskaper. Da aktivitetene startet høsten 2008 var majoriteten av brukerne fra Iran, Irak, Tyrkia, Afghanistan, Palestina og Etiopia. Familiene bestod av en eller to voksne med en eller flere

barn. Alderen på de voksne brukerne varierte fra 20 til 60 år, barnenes alder var fra 0 til 13 år.

Høsten 2009 endret bruker sammensetting seg, nå deltok både asylsøkere og bosatte flyktninger. Dette pga at en del av de som tidligere hadde deltatt som asylsøkere nå hadde fått oppholds tillatelse, men fortsatte å delta i aktivitetene. I tillegg kom flere nye bosatte brukere, og det økte med brukere fra afrikanske land, Uganda, Kongo, Eritrea, Etiopia og Rwanda.

6.4.1 Rolle som bruker, å motta hjelp og lære seg norsk

På første velkomstfest høsten 2008 fortalte flere av brukerne også at årsaken til at de kom til Norge var pga krig og ustabilitet i landet. Noen av brukerne påpekte også at de ikke var kommet for å gjøre det vanskelig for nordmenn ved å ta fra dem jobbene, men heller et ønsket om å leve i fred og muligheten til å gi barnene sine en fremtid. Det interessante var hvorfor brukerne må rettferdiggjøre sin tilstedeværelse i Norge. Det kan synes som om de ønsket å være tydelig ovenfor de frivillige og kanskje ført og fremst for de etnisk norsk og om sine hensikter, kanskje pga usikkerhet om hvordan de skulle forholde seg til lokal befolkningen, men også pga følelse av å være underordnet og minoritet (Berg og Valenta 2008).

Etter hvert som jeg hadde jobbet som frivillige en stund syntes jeg å ha observert en utvikling og en forskjell blant noen av brukerne. Det syntes å være en forskjell mellom brukere som hadde en kort stund og de som hadde bodd over en lengre periode. Jeg valgte å kategorisere brukerne i to grupper, ”nye” og ”gamle”. Med ”nye” brukere refererer jeg til brukere som hadde bodd en kort tid i Norge, fra noen måneder og maks 2 år, og som ikke tidligere hadde vært brukerne i aktiviteter.

Med ”gamle” brukere refererer jeg til de som hadde bodd i Norge i flere år, fra 2 år og oppover og som hadde deltatt over en lengre periode i ulike aktiviteter.

Jeg observert under aktivitetene at de ”nye” brukerne var generelt sett aktive i aktivitetene, dette gjaldt både kvinner og menn. De var alltid behjelpelig og mange ganger overtok de enkle oppgaver for de frivillige som for eksempel å dekke på bord, rydde, vaske o.l. noe som etter hvert bidro til at det oppstod en form for samarbeid og gjensidighet mellom frivillige og brukere. Noen av de frivillige syntes det var litt underlig, ettersom mange av dem anså de oppgavene som en del av deres arbeidsoppgaver, men de syntes det var positivt at brukerne

tok initiativ. Jeg tolket brukernes initiativ til å hjelpe som et ønsket om å bidra og gjenytte til de frivillige for deres innsats. En del av de ”nye” brukerne ble også stående igjen utenfor for å invitere frivillige, ansatte og de norske familiene hjem til seg. Det kan synes som om brukerne forsøkte å finne måter å bidra eller gjenytte de frivillige for deres innsats. De fleste av dem som ble invitert viste interesse, men fulgte ikke opp invitasjonen det eller inviterte brukere hjem til seg.

Mauss (1995) påpeker at dersom gjenyttelse av tjeneste ikke skjer kan dette forårsake en diffus gjeld til giveren, en gjeld som en eller annen gang må innfris. Han påpeker at gaveutveksling skaper sosiale forpliktelser og bånd, og er det normative grunnlaget for sosial fellesskap som samfunnet vedlikeholdes gjennom. Dette ligner på Putnams (2000) definisjon av sosial kapital som ”sosiale nettverk og de normer om gjensidighet og pålitelighet som er med på å opprettholde disse”(min oversettelse ibid:21). Også Wadel (2008) påpeker betydningen av gjensidighet for samhandlings relasjoner.

Det var bare noen frivillige som tok imot invitasjonen til å besøke brukerne. Frivillige fortalte at gjennom hjemmebesøk fortalte de historier fra hjemlandet, hvorfor og hvordan de hadde flyktet, reisen de hadde tatt fra hjemlandet og frem til Norge og de viste bilder av venner og slekt, de lagde middag og te til de frivillige og forklarte om matkultur og tradisjoner fra hjemlandet. Det virke som hjemme var et arena hvor brukerne var mer komfortabel, samhandlingen skjedde på deres premisser til forskjell fra ute i samfunnet og under aktivitetene(Berg og Valenta2008).

En dag jeg var på besøk hos en av bruker familiene, fortalte moren at hadde det ikke vært for den politiske situasjonen i hjemlandet så hadde de ikke vært i Norge, men moren var takknemlig for å ha kommet til Norge og syntes Norge var et fint og et fredelig land, men ønsket likevel å reise tilbake når situasjonen i hjemlandet hadde bedret seg, noe som de ikke trodde det kommer til å skje på mange år. Moren fortalte at selv om de kom til å bo mange år i Norge trodde hun at norsk kommer de aldri til å bli, hun følte seg for afghansk til det, og hun trodde ikke ”nordmenn” kom til å akseptere henne som norsk.

En annen dag jeg var på besøk spurte moren meg hva jeg syntes om dem. Jeg så spørrendes ut, hva mener du? Hun spurte meg igjen, og la til om jeg syntes de var så forskjellig fra nordmenn, om de gjorde ting veldig forskjellig fra dem. Jeg svarte ærlig at det syntes jeg ikke, de gjorde de samme tingene, de gikk på skole, jobb, de bekymret seg for mye

om det samme som nordmenn. Hun smilte, men virket ikke helt overbevist. På mange måter tror jeg det handlet om "å bli sett" som individer og ikke som kategorien brukere og innvandrere. Det kan synes som brukerne søkte etter relevante støtte spillere for å få bekrefte sin egen selvoppfatning og menneskeverd(Gullestad1992). Og relevante støttespillere blir i mange situasjoner personer som er villige eller i stand til å nedtone ulikheter og gi en bekreftelse av ønskeverdige identiteter som oppleves som likeverdige(Gullestad1992).

Berg og Lauritsen (2009) skriver også noe lignende i daglig er de fleste av oss vant til at noen "ser" oss og, på den måte er de våre speil. De fleste av oss får daglig tilbakemeldinger både positive og negative fra dem som vi omgir oss med. Dette er med på å bekrefte, forme og forhandle fram nye bilder av hvem vi er. Og at de som flykter mister i høy grad disse speilene. Mange opplever et tomrom rundt dem fordi ingen "ser" og verdsetter dem. Den tidligere status og rolle deres har gått tapt eller hadde ingen betydning.

Den franske sosiologen Pierre Bourdieu snakker om det som han kaller for kulturell, sosial og symbolsk kapital. Kulturell kapital handler i grove trekk om det som formidles på skolen, sosial kapital er de nettverkene man har, og symbolsk kapital er det som regnes for verdifullt i samfunnet. Utfordringen med kapitalene er at de har gyldighet i et avgrenset område, som Bourdieu kaller for sosiale felt. Han snakker om en type kroppsliggjorte erfaringer, som han kaller habitus og som er vanskelig å endre(Berg og Lauritsen 2009).

Når en person flykter, endres det sosiale feltet, og den sosiale, kulturelle og symbolske kapitaler er ikke lenger den samme. Yrke, utdanning, status, familie og omgangskrets kan beskrives som symbolsk kapital som den enkelte flykting hadde i hjemlandet eller lokalsamfunnet vedkommende bodde i. Store deler av kapitalen som var gyldig der, lar seg vanskelig flytte fra et sosialt felt til et annet. Det som er avgjørende med disse typer kapital eller ressurser er at de er skapes og vedlikeholdes i et samspill mellom folk, ikke noe enkelt personer besitter. Den er avhengig av hvem som ser deg, og den anerkjennelsen som medmennesker eller samfunn rundt deg er villig til å gi deg. Du kan til en viss grad forhandle om dette bildet av deg, men bare innenfor visse rammer (Berg og Lauritsen 2009). Det var kanskje denne anerkjennelsen og forhandlingen av selvbildet mange brukere jaktet etter.

For de "nye" brukeren var aktivitetene en viktig møteplass for å møte nordmenn. Flere av de voksne brukerne nevnte også hvilken positiv effekt aktiviteten hadde for barnene og dem selv. De nevnte blant annet at de har blitt kjent og kommet i kontakt med nye personer, de oppgav

f.eks. navnene på flere av de frivillige. Aktivitetene var noe de gledet seg til. De kunne f.eks. vise til at Redd Barna aktivitetene har vært veldig bra for en liten jente som før var veldig stille og innadvendt, men som nå var glad og lekte med mange forskjellige folk.

Det interessante var at selv da mange av de ”nye” brukerne slutte å delta i Redd Barna aktivitetene fortsatte de å invitere frivillige hjem til middag og chai (te). Brukerne gav inntrykk av at de ønsket å fortsette å holde kontakten og ha en relasjon til de frivillige selv om de ikke lenger deltok i aktivitetene. Dette ønsket om bygge nær stabil med de frivillige kan ha sees i lys av (Berg og Lauritsen2009) at flyktingers liv er kjennetegnet av mange brudd: flykt, eksil og kanskje tilbakevending. Samtidig er tilværelsen kjennetegnet av en streben etter å etablere en form for kontinuitet(Berg og Lauritsen2009).

De ”gamle” brukerne forholdt seg noe annerledes til aktivitetene, frivillige og brukerne. De deltok mer sporadiske på aktivitetene, f.eks. det kunne gå lang tid mellom hver gang de frivillige så brukerne igjen. En av årsakene til at de ”gamle” brukerne forholdt seg løst til aktivitetene hadde å gjøre med at de hadde god kjennskap til ulike aktivitetstilbud i Tromsø. Av den grunn kunne de lettere velge mellom de aktivitetstilbudene. En av årsaken til dette kan være at de først og fremst deltok på aktivitetene på bakgrunn av språkpraksis og får å innhente praktisk informasjon. Men brukerne stoppet frivillige på gaten for å ta en prat og spurte hvordan det gikk med de frivillige. De ”gamle” brukerne forholdt seg ganske løst i relasjon til de frivillige, f.eks. inviterte de aldri frivillige hjem til seg og de kunne ikke navnen på frivillige og frivillige kunne navnen på dem.

Berg og Lauritsen(2009) påpeker at flyktinger fortolker relasjonen til majoritetsbefolkningen på forskjellige måter. Relasjonene kan fremstå som et tegn på aksept, men det kan også fremstå som et anker til det norske samfunnet, som yter støtte til flyktinger i løpet av deres integrasjonsprosess. Dette samsvarer med noen av mine egne observasjoner, hvor ”nye” frivillige så ut å ønsker form for anerkjennelse fra frivillige, og da særlig etnisk norske, mens ”gamle” frivillige ønsker helst å innhente informasjon om det norske samfunnet. Jeg må her påpeker at forskjellen mellom ”nye” og ”gamle” brukere ikke var så tydelig som det synes å fremkomme her. Det fantes enkelte ”nye” brukere som ønsket nær relasjon til frivillige, tilsvarende enkelte ”gamle” brukere som kjente til navnene på de frivillige, men det generelle bildet synes å være delt inn slik.

Under aktivitetene hjalp de ”gamle” brukerne sjeldent med å oppgaver, de satt ofte å så på mens de frivillige ryddet og ordnet. Det virket som mange av dem forventet å få alt servert og ordnet, og til tider kunne de være kravstore, som f.eks. spørre om flere typer mat eller drikke til tross for at det var stor variasjon av mat og drikke.

I samtale med noen frivillige fra Røde Kors om aktivitetstilbud for innvandrere kom det fram lignende historier om noen brukere som de oppfattet misbrukte aktivitetene. I følge de frivillige deltok noen brukerne på aktivitetene bare for å få gratis mat, men de ønsket ikke å bidra med noe. Disse brukerne snakket ikke med noen av deltakerne tilstedet og drog med engang de hadde spist. Det kan virke som mange av de ”gamle” brukerne hadde tilpasset seg en rolle som ”klienter” og mottakere av aktivitetene.

I følge Berg og Lauritsen (2009) hender det at flyktningene lever opp til forventningene om det å være offer, dersom flyktningen selv og omgivelsen betrakter dem som offer. På 1990-tallet konkluderte flere studier med at asylmottakene er med på å produsere sosialklienter enn å fremme selvhjelpenhet blant asylsøkere (Berg og Valenta 2008). I følge disse studiene kan den umyndiggjorte klientposisjonen som beboerne på mottak havne i være et resultat av ordningen med passiv utbetaling av økonomisk hjelp. Og at det dermed ikke var til å unngå at asylsøkere som bodde på mottak fikk en klientstatus når de mottok tjenester og bidrag fra staten. Asylsøkere og flyktninger ble klienter med en gang etter ankomst, uten mulighet til selv å bidra på egne premisser. Dermed ble de sosialisert de inn i lært hjelpeløshet og det var vanskelig å komme ut av denne rollen (Berg og Valenta 2008).

Slaatsveen (2003) påpeker også at den moderne, vestlige klientifiseringen av innvandrere som klienter og ofre ikke bidrar til ansvar, plikt og respekt fra verken minoritetens eller majoritetens side. Disse perspektivene kan påvirke hvordan frivillige oppfatter og forholder seg til brukerne. Også Djuve (1999) påpeker at mye av integreringsarbeidet har foregått på en måte som sementerer samhandlingen i form av hjelper og klient, der flyktningen gis små muligheter til å til å bevare (eller gjenerobre) kontroll over sin egen tilværelse.

Blant de ”gamle” brukere som hadde bodd en stund i Norge virket det som om aktivitetene var viktig møteplass for bygge tettere med folk fra deres egen hjemland. Under aktivitetene traff brukere fra samme land hverandre for å oppdaterterte hverandre om hverdagslige

hendelser og situasjonene i hjemlandet. De fortalte blant annet at de hadde det for travelt i hverdagen til å snakke med hverandre og av den grunn brukte aktivitetene som en anledning til å oppdatere seg i hverandres liv.

De frivillige aktivitetene så ut til å bidra til å skape overbyggende sosial kapital mellom de ulike aktørene, og sammenbindende sosial kapital blant brukere fra samme land. Putnam (2000) viser at forholdet mellom sammenbindende og overbyggende sosial kapital ikke trenger å være enten -eller, men kan være begge deler.

6.4.2 Relasjon mellom brukerne

Relasjonen mellom brukerne bar preg av svake bånd, dvs. relasjoner til individer som er ulike en selv og som beveger seg i andre kretser (Granovetter1973). Brukere fra ulike land snakket lite sammen, noe som kan ha å gjøre med at de hadde vanskelig for å kommunisere på norsk. De fleste som samhandlet mest med hverandre var brukere fra samme land. Men også blant dem var det en del som ikke samhandlet. Noe av årsaken til dette var gjerne at det var konflikt i hjemlandet innad ulike etniske grupper. Flere av de frivillige kjente ikke til konfliktene og forstod ikke hvorfor brukerne ikke samhandlet.

Et slikt eksempel var mellom to familier, hvor den ene var fra Kurdistan og den andre var fra Tyrkia. Til tross for at de begge var kommet som flyktninger til Norge virket de veldig skeptiske og usikre på hverandre. Den kurdiske familien kunne fortelle om grusomme ting som kurdere i Tyrkia hadde blitt utsatt for og at de ikke likte å omgås med tyrkere. Og noen ganger oppstod det diskusjoner om legitimiteten til ulike kulturelle tradisjoner, og om hvor de opprinnelig stammet fra.

Dette kan tyde på at det viktig å være observant på at noen brukere kommer med etniske konfliktene fra hjemlandet noe som man burde ta hensyn til når man skal plassere brukere fra ulike land sammen. Og at dette kan påvirke utfallet av aktivitet, men også stemningen under aktivitetene.

Sosial status så også ut til å ha hatt betydning for kommunikasjon eller fravær av kommunikasjon mellom da særlig de nye brukere. Mange av brukerne som nettopp hadde

kommet fra hjemlandet levde fremdeles under de samme forutsetningene som i hjemlandet, hvor regler for adferd mot bestemte grupper var normene for adferd. I følge Anh Nga Longva (1992) skriver hun at innvandreres (vietnameseres) tidligere sosiale status hadde betydning for kommunikasjonen mellom innvandrerne av samme gruppe etniske. Forskjellene innad i den etniske gruppen var stor særlig med hensyn til sosial status og grad av kulturell tilpasning. Flyktingene brukte selv uformelle kriterier for å klassifisere hverandre innbyrdes som for eksempel utdanning, yrkestittel, materiell velstand, hvor utdanning hadde høyest status.

Hun skriver videre at graden av kulturell tilpasning er hovedsakelig, men ikke utelukkende, avhengig av hvor lenge vedkommende har oppholdt seg i Norge. I denne oppgavens kan det se ut som brukerne hadde bodd i Norge en stund aksepterte hverandre mer, de som nettopp hadde kommet. Etter hvert som brukere fra samme land hadde bodd over lengre tid i Norge var ikke lengre den tidligere sosiale statusen like relevant i samhandling med hverandre som da de kom.

En annen årsak til at ”nye” brukere ikke snakket like mye med brukere fra samme land kan komme av at de var mest opptatt av å etablere kontakt med etnisk norske for å lære seg norsk og for å få kjennskap til det norske samfunnet. I boken *Eksil og livsløp* (2009) skriver Berit Berg og Kirsten Lauritsen at i den første tiden i eksil har mange flyktinger behov for informasjon. Flyktingene trenger svar på konkrete og praktiske spørsmål, når det gjelder språk og leve vis. Dette kan også ha å gjøre med at de søkte økt kulturell kapital eller etter personer med kulturell kapital. Dette kan ha å gjøre med at de nye brukerne hadde generelt sett ingen eller lite sosiale nettverk i byen og de ønsket først å fremst å skaffe sosial og kulturell kapital og av den grunn ikke søkte personer som var i samme posisjon som dem.

6.4.3 Relasjonen mellom frivillig og brukere

Kommunikasjonen mellom frivillige og brukere gikk mye gjennom barnene i begynnelsen. Barnene ble brukt som bro byggere mellom frivillige og brukere og samtalene handlet ofte om dem. Hvor gammel de var, hva de het, om de gikk i barnehage eller på skole men etter hvert som brukere og frivillige ble bedre kjent gikk kommunikasjonen direkte mellom dem..

Relasjonen mellom frivillig og bruker bar preg av skepsis, usikkerhet og stereotypisering. Generelt ble brukerne stereotypisert som blant annet ressursvake, hjelpeløse, traumatiserte og hjelpetrengende. Brukerne på sin side stereotypiserte ofte frivillige (særlig norske) som kalde og uinteresserte. En mannlig bruker fortalte at han syntes det var vanskelig å komme i kontakt med nordmenn, fordi at de først viste interesse også plutselig hadde de aldri tid. Dette synes å ligne på det som Gullestad (1992) kaller for symbolske gjerder, når personer trekker seg tilbake og unngår hverandre, etableres sosiale grenser (symbolske gjerder). Hun skriver at det å unngå hverandre er en typisk strategi både før en viss likhet er fastlått og når likhet ikke lenger kan vedlikeholdes. Og at personer definerer seg lik en annen ved å være tilgjengelig. Og at tilgjengelighet er ofte det samme som gjensidig bekreftende sosial samhandling.

Mange av de frivillige fortalte at de verget seg mot å bli for involverte med brukerne. En av årsakene til dette var at brukerne ble sett på som traumatiserte og psykiske ustabile personer som man ikke helt visste "hva de kunne finne på". Dette kan komme av stereotypisering i media av asylsøkere som traumatiserte.

Også i (Kvaal2009) sitt studie om frivillighet, motivasjon og engasjement syntes mange frivillige besøksvenner i Røde Kors at det var en utfordring å trekke et skille mellom hvor nær eller ikke nær de kunne ønsket å være brukerne. Dette kan synes å handle om hvilken rolle de frivillige ønsker å ha ovenfor brukerne, enten rolle som profesjonell eller som venn og balansegeange mellom disse to.

Noen frivillige ønsket nær kontakt med brukerne, og fulgte opp invitasjonen til brukerne og drog på besøk. De holdt jevnlig kontakt og det utviklet det seg etter hvert vennskapsforhold, hvor brukere og frivillige besøkte hverandre og inviterte hverandre til middag og chai (te), de frivillige hilste på brukerne ved navn, de hadde hverandres telefon nummer og utenom aktivitetene besøkte de hverandre av og til. Stor tilgjengelighet viser at personene anerkjenner hverandre som like og dermed som likeverdige(Gullestad1992).

6.6 Språk og kulturelle utfordringer

Språk har en stor betydning for at mennesker skal kunne forstå hverandre og uttrykke seg. Å snakke samme språk vil kunne lette kommunikasjonen mellom personer slik at begge kan

uttrykke seg akkurat slik de måtte ønske. Det at brukerne hadde nesten ingen eller lite norsk kunnskap gjorde kommunikasjonen vanskelig, de kunne verken uttrykke seg eller gjøre seg forstått. Dermed foregikk mye av kommunikasjonen i form av kroppsspråk, mimikk, miming og tegning.

Det var også en del kroppslig kontakt i form av klapp på skulder, klemmer og kyss på skinnene ved ankomst eller avslutning av aktivitet, fra brukernes side. Wadel(2008) skriver at følelsene er nært knyttet i den relasjonen vi har til andre mennesker, og at innlemmelse blir bekreftet i form av hvordan vi klarer å følelser overfor hverandre og hvordan vi håndterer hverandres følelser. Det kan synes som majoriteten av brukerne ikke syntes det var vanskelig å vise sine følelser overfor frivillige, og de fleste frivillige syntes å håndtere brukernes følelser.

Til tross for at man kan kommuniserer mye gjennom kroppsspråk så ønsket frivillige at brukeren kunne snakke norsk. En av de frivillige fortalte at: *”man kan si mye gjennom kroppslig kommunikasjon, men det er veldig vanskelig å vite akkurat hva de snakker om og forklare brukerne konkrete ting. Så det hadde vært best hvis de kunne lære seg norsk.* Flere av de voksne brukerne fortalte at de syntes det var vanskelig å lære seg norsk og at de følte seg som barn igjen, men de forsøkte allikevel å snakke norsk under aktivitetene. De fleste av de voksne brukerne opplevde at barnene deres lærte språket raskere enn dem og at de ikke klarte å holde følge. Til tider brukte barnene dette mot foreldrene sine, enten ved å nekte å oversette for foreldrene eller oversette galt, og dermed var de ofte i kontroll av samtalen.

Ved å lære seg språket kommer de voksne brukerne mer i kontroll i eget liv, de slipper å være avhengig av barnene sine og eller andre og kan slik klare seg selv. Det å kunne mestre norsk tror jeg vil gi de voksne brukerne mye selvtillit. Ved å lære norsk vil dette gi dem større mulighet ytre egne tanke og ønsker dersom de skulle ønske det. Flere forskere har påpekt at dersom innvandrere lærer seg norsk vil dette gi dem mulighet til å skape nettverk og vennskaps relasjoner utenfor egen etniske gruppe og dermed også gi dem en større muligheter både økonomisk og kulturelt(Brox 1995).

Både frivillige og bruker anså språk som viktig for å kunne delta i samfunnet. Jeg opplevde at de frivillige var mer forståelsesfull ovenfor brukerne når det gjaldt å kunne norsk språk. De frivillige presset ikke brukerne til å snakke norsk, og dersom brukerne snakket engelsk, var det dette språket de frivillige valgte å snakket med brukerne på. Å snakke norsk var noe brukerne selv tok initiativ til, og de frivillige var der for å hjelpe. For det første hadde

kanskje dette å gjøre med at de frivillige var ofte yngre enn brukerne, og så det som vanskelig og ubehagelig å presse brukerne til å gjøre noe de ikke hadde lyst til. En del frivillige med internasjonal bakgrunn snakket engelsk og holdt selv på å lære seg norsk, og var av den grunn var mer forståelsesfull overfor brukerne.

6.7 Frivillige med etnisk minoritetsbakgrunn

Da Redd Barna startet opp aktivitetene høsten 2008 var det ingen frivillige med etnisk minoritetsbakgrunn. Høsten 2009 startet det to frivillige med etnisk minoritetsbakgrunn de snakket samme språk som flere av brukerne, og endelig kunne noen av brukerne stille de frivillige spørsmål som de hadde ønsket å spørre de om lenge og fikk svar på ting de lurte på. De frivillige med etniske minoritetsbakgrunn hadde selv kommet som asylsøkere til Norge da de var yngre og kjente til noe av de prosessene som brukerne måtte gjennom. Av den grunn ble de frivillige med etnisk minoritetsbakgrunn brukt som både tolker og guider i relasjonen mellom de resterende frivillige og noen av brukerne.

De frivillige med etnisk minoritetsbakgrunn gav uttrykk for at de likte å hjelpe til, men at de syntes det noen ganger var vanskelig og utfordrenes. De var redde for at det ville bli for mye forpliktelse og forventninger til dem spesielt fra brukernes side. Blant annet fordi de hadde bodd lenge i Norge og kjente til systemet, noe som de antok brukerne ville utnytte. Videre gav noen av de frivillige med etnisk minoritetsbakgrunn uttrykk for å ikke å bli fremstilt som representanter for ”sin etniske gruppe” og ”kultur”, dermed de insisterer på at deres meninger var en av mange.

Senere startet det flere frivillige med etnisk minoritetsbakgrunn med bakgrunn fra flere forskjellige land, noe som gjorde at enda flere av brukerne fikk ”tolker” og ”guider”, dette lettere gjorde kommunikasjonen mellom frivillige og brukere. Av og til kunne det oppstå rolle dilemma for de frivillige med etnisk minoritetsbakgrunn, fordi noen av brukerne som deltok enten var familiemedlemmer eller bekjent fra eget land, og det ble utfordrenes for de frivillige å balansere mellom frivillig rollen og vennskap rollen. Og ofte distanserte de seg fra situasjoner hvor de kunne komme i rolle konflikt. Dette var noe som de fortalte i ettertid da de andre frivillige begynte å legge merke til at de distanserte seg under de aktivitetene hvor som de kjente deltok.

Til slutt vil jeg påpeke at ingen av de som tidligere har vært brukere i Redd Barna ble i ettertid frivillige. Dette kan ha sammenheng med at ingen av de tidligere brukerne ble oppfordret til å delta som frivillige. Noe som kan komme av brukernes dårlige norskkunnskaper ble ansett som barriere for deltakelse som frivillige. Kanskje ble ikke brukernes potensial og ressurs ansett som relevant.

6.8 Røde Kors Leksehjelpen

Leksehjelpen er lekse tilbud et supplement til undervisningen i offentlig skole, og ble startet som et som et verktøy for sosial utjevning, hvor målet med leksehjelpen var å bidra til at elevene skulle gjennomføre et utdanning forløp fra grunnskolen og til høyere utdanning (Kjørmo 2007, Haugsbakken og Buland 2007). Leksehjelpen i Tromsø ble startet høsten 2005 som et prosjekt, og gikk deretter over til å bli fast aktivitet. Leksehjelpen støttes av Troms Fylke, Tromsø kommune, Norges Røde Kors, IMDi og Barne –og Familie departementet. Målgruppe for var ungdomstrinnet, elever i det videregående skole og voksenopplæringen²⁵. Intensjonen med leksehjelpen var at ungdommen som trengte hjelp med leksene skulle jobbe selvstendig med lekser under leksehjelpen, og spørre om hjelp dersom det var behov (Haugsbakken og Buland 2007).

Tilbudet var opprinnelig var intendert for ungdomsskole elever, men ble etter hvert overtatt av voksne innvandrere, særlig av dem som deltar i voksen opplæring(Kjørmo 2007). Leksehjelpen tok sted 2 dager i uken på ca 5 timer hverdag. Etter hvert som etterspørselen økte har utvidet leksehjelpen seg i både timer og dager. De frivillige jobbet på skift, to skift for dagen hvor det jobbet 2-4 frivillige på hver skift. Til hver aktivitet ble det satt frem frukt, kaffe og te slik at både frivillige og brukere kunne forsyne seg. Måltidet ble ikke bare ansett som viktig for at elevene skulle konsentrere seg med skole arbeid, men det var med på å skape trivsel, og gjorde leksehjelp også til en sosial arena (Haugsbakken og Buland 2007). Og over en te kopp og en matbit, ble frivillige og bruker enda bedre kjent med hverandre.

²⁵ Rapport fra Røde Kors Leksehjelpen i Tromsø 2009.

6.8.1 De frivillige

De frivillige på leksehjelpen var en gruppe sammensatt av kvinner og menn med ulike bakgrunn i aldre av 18 og oppover, alle var etnisk norske, med unntak av svensk dame. Også i Kjømoss(2007) feltarbeid fremkommer det at de frivillige var etnisk norske. Det som syntes å skjenne tegn en del av de eldre frivillige var at flere av dem hadde bakgrunn som lærer eller hadde undervist en gang. De yngre frivillige var studenter eller nettopp ferdig utdannet, noen av dem holdt også på å utdanne seg som lærere. Dette samsvarer og med rapport som (Haugsbakken og Buland 2007) har gjort om leksehjelpen.

Flere av de frivillige fortalte at årsaker til at de hadde begynt som frivillig var bedre tid, et ønske om å hjelpe noen som trengte hjelp, de anså skole som viktig, de ønsket å bruke egen kunnskap, lære bort og føle at de selv fikk noe ut av aktiviteten. På den ene siden virket det som mange frivillige hadde hatt eller hadde bakgrunn som lærere bidrog til å motivere frivillige til å delta oftere, samtidig som det også kunne være med på å demotivere dem. Dette kommer jeg nærmere tilbake til nedenfor. 6.8.2.

Flere av de frivillige virket engasjerte og de fortalte at de også var engasjert i andre frivillige aktiviteter både i og utenom Røde Kors. Til tross for at de frivillige var engasjerte i arbeidet, fortalte flere frivillige at de ikke kjente hverandre så godt, og de traff hverandre kjeldent på fritiden. Når de traff hverandre var dette som regel pga frivillige møter, hvor de planla kommende aktivitet, og gjennomgikk hvordan tidligere aktiviteten hadde gått. Det kan virke som om det var lite felleskap mellom de frivillige. Årsaken til dette kan ha vært den store aldersforskjellene mellom de frivillige, hvor alder rangerte fra 18- 60. En kvinneligfrivillig fortalte at det var vanskelig å være venner med mange av de andre frivillige ettersom mange av dem var en del år eldre enn henne. Men av og til når det var få brukere som trengte hjelp fant de tid under aktiviteten til å snakke sammen.

6.8.2 Rolle som frivillig, å ønske om å bidra og utvikle seg selv

Ettersom leksehjelpen var en veldig konkret aktivitet, antok jeg at det var mindre usikkerhet blant de frivillige om hva deres rolle skulle være. Det var alltid en gruppe leder blant de frivillige. Lederen rapporterte til koordinator ved kontoret til Tromsø Røde Kors. Etter hver

økt ble dagen oppsummert, med ønske om å forbedre tilbudet og innsatsen. Målet var at de frivillige skulle være selvstyrte og føle eierskap til aktiviteten. En annen årsak til at frivillige virket sikre på sin rolle, kan komme av at de fikk skoling gjennom kurs og møter²⁶.

Brukernes oppmøte kunne være nokså svingende, noen ganger var det mange brukere på aktiviteten, mens andre ganger nesten ingen og de frivillige måtte dele på å hjelpe de få brukerne som var tilstedet. En kvinnelig frivillig fortalte: *”man mister liksom motivasjonen når man sitter her en tirsdagskveld og det ikke kommer folk”*. En annen mannligfrivillig fortalte at han kom for å hjelpe, dersom ikke brukere følte han at han *”kastet bort tiden”*.

Til tross for dette fortalte en kvinnelig frivillig: *” jeg synes det er koselig å være her. Selv om det ikke er mange å hjelpe er det alltid sosialt”*. Hun smilte og lo når hun sa. En annen frivillig fortalte noe lignende: *”... i går var det høst ferie for voksenopplæringa og da satt fem leksehjelpere der med en person som trengte hjelp til leksene og da fikk vi tid å sitte der og prate, veldig spennendes”*. Ettersom de frivillige generelt sett var opptatte under aktiviteten og fikk kjedent tid til å snakke med hverandre.

En annen utfordringen frivillige hadde var at majoriteten av brukerne trengte hjelp med norsk språk. Noen frivillige fortalte de at dette gjorde aktiviteten ensformig og noen ganger skjedelig, blant annet fordi de ikke alltid fikk brukt egen kunnskap i fagområder utenom norsk, og ikke fikk videreutviklet seg selv.

En mannlig frivillig fortalte: *”det er mange som slit med norsken, det blir første prioritet, det beste er å kunne hjelpe noen som er litt i overkant av det jeg kan, slik at jeg kan strekke meg, hvis det er lavt faglig nivå så er det ingen utfordring, det pedagogiske er kanskje litt utfordring, hvordan man skal hjelpe, mens det faglige blir ikke så utfordrenes. Men man må vel tenke slik at man må bidra der man kan, hvis det er norsk opplæring som etterspørres så kan man vel gjøre det”*. En kvinnelig frivillig fortalte tilsvarende: *” jeg syns, skole er en bra tiltak, jeg syns det er der jeg kan bidra. Kanskje det er negativt at mange trenger hjelp med norsk, og det kan ikke jeg hjelpe så mye med, men det er bare fordi jeg ikke har kompetanse”*. Det som synes å fremkomme her, er at frivillige helst ville ønsket å ta i bruk egen kunnskap og utfordret seg selv, men de var allikevel villig til å hjelpe.

²⁶ Rapport fra Røde Kors leksehjelp i Tromsø 2009.

I tillegg til å hjelpe brukere med lekser, hjalp frivillige også brukerne med etnisk minoritetsbakgrunn med tips og råd om f.eks. og hvor de skulle gå for å søke jobb, hva som var viktig å tenke på i den prosessen. Det kan synes som om frivillige hadde rolle som samfunns guide og rådgiver. Dette var som oftest initiativ fra brukerne med etnisk minoritetsbakgrunn, men dersom frivillige fikk inntrykk gjennom samtalen at brukerne så etter arbeid eller lignende, så hjalp den frivillige brukeren med dette.

For eksempel overhørte jeg dag en samtale mellom en kvinnelig frivillig og en mannlig bruker. Den mannlige brukeren fortalte at han tidligere hadde jobbet på sykehus i utlandet, og han ønsket å jobbe på sykehus i Norge, og av den grunn ønsket å lære seg norsk. Den frivillige gav brukeren en liste over ord som hun mente han burde lære seg dersom han ønsker å jobbe på sykehus. Den mannlige brukeren nikket og takket. Dette eksemplet viser ikke bare et frivilliges ønske om å hjelpe brukerne, men at den frivillige tok utgangspunktet i brukerens egne ønsker og behov. Det andre som også var interessant her, var at den frivillige kunne ha valgt å lære brukeren generell norskkunnskap, men valgte heller å rette norskopplæringen yrkesmessig, kanskje i håp om å motivere og kanskje gjøre det lettere for brukeren å skaffe seg jobb. Jeg observerte også andre frivillige som hjalp brukerne på lignende måte. Ikke bare indikerte dette at brukernes kontakt med frivillige førte til økt kulturell og sosial kapital (Valenta 2008) men også at frivillige fungerte som "innlemmelsesagenter" (Wadel 2008).

Utenom å være rådgivere og samfunns guider, så mange frivillige som sin rolle å hjelpe brukerne med å "integre" seg. Dette kan blant annet ha sammenheng med offentlig forståelse om at norskspråk som nøkkelen til integrasjon (Brox 1995, Høgmo 1998, Døving 2009). Og at frivillige organisasjoner blir sett på som arena for integrering av innvandrere (Haugelund og Loga 2009, Kjørmo 2007, Lidén 2007).

En dag satt en eldre mannlig frivillig og diskuterte med en ung mannlig bruker: *"du hadde lært fortere norsk dersom du ikke hadde bodd sammen med bare folk fra ditt eget hjemland, tror du ikke?"* brukeren svarte at jo, kanskje det, men at det ikke var så lett. De var hans venner og han foretrakk å bo med dem. Det interessante med denne samtalen var at brukerne bare hadde bodd i Norge i 3 år, i løpet av den tiden hadde han lært seg flytende norsk og engelsk. I tillegg ønsket han å gjøre det bra i matte og biologi, og det var disse fagene han kom for å få hjelp med på leksehjelpen. Det kan synes som den frivillige fokuserte mer på at brukeren kunne ha lært seg raskt norsk, enn hva brukeren hadde oppnådd. Den

frivillige virket ikke helt fornøyd med at brukeren hadde brukt så ”lang” tid på å lære seg norsk, og implisitt kan dette også tolkes som om han syntes at brukerne ikke hadde jobbet hardt nok med å lære seg språket, for dersom brukeren ”virkelig” ville lære seg norsk fort hadde han ikke valgt å bo med folk fra eget land. Det kan virke som den frivillige ikke helt forstod hva det innebar å flytte til et nytt land og tilpasse seg uten støtte fra venner og bekjente. Og at t det å tilegne seg en levemåte, og enda viktigere en subjektivitet, som integrert del av det norske samfunnet er en prosess som tar tid, i de fleste tilfeller minst én generasjon (Engebrigtsen og Fuglerud2009).

Et interessant hendelse under leksehjelpen var at jeg gjentatte ganger ble antatt for å være bruker og ikke frivillig, dette var både fra frivillige og brukeres side. Flere av brukerne virket usikre på å ta imot hjelp fra meg, og fra frivilliges side, ble jeg gjentatte ganger spurt om jeg trengte hjelp. Og det virket som utseende var markør for klassifisering. Hvor jeg først og fremst ble klassifisert som bruker og ikke som frivillige.

En dag gikk en av de frivillige gikk rundt med et ark hvor alle brukerne skulle føre seg opp, slik at de frivillige skulle få oversikt over hvor mange brukere som deltok på aktiviteten. Da den frivillige kom til bordet hvor jeg satt å hjalp en bruker, rakte han arket til oss og sa at vi måtte føre oss opp. Brukeren som jeg satt å hjalp skrev seg på, det gjorde ikke jeg ettersom jeg kjente til listen. Den frivillige virket litt irritert og sa at jeg også måtte skrive meg på, jeg svarte at jeg ikke trengte det. Den frivillige virket enda mer irritert og svarte med at jo, det måtte jeg. Da spurte jeg han om ikke det var listen var for deltakerne, svarte den frivillige med at jo, det var det. Jeg svarte: ”men jeg er jo ikke deltaker, jeg er her for å hjelpe”. Den frivillige så bare rart på meg, ble litt rød snudde seg og gikk.

Det var tydelig at frivillige status var forbeholdt etnisk norske, noe som også betydde at ”hjelper rollen” som også frivillige blir kaldt, var forbeholdt etnisk norske. Jeg tror også at dette bidrog til at både brukerne ikke identifiserte seg som mulige frivillige. Dette kommer jeg nærmere tilbake til nedenfor 6.9.1

6.9 Brukerne

Brukerne på leksehjelpen bestod av kvinner og menn alder av 17 og oppover, som kom fra mange ulike land, Afghanistan, Eritrea, Tyrkia, Iran, Irak, Etiopia, Norge, og enkelte Latin Amerikanske land. Majoriteten av brukerne kom fra voksenopplæringen, av den grunn kom de ofte med seg norsk bøker, oppgaver fra skolen eller egne ting som de ønsket hjelp med. den største gruppen av brukerne så ut til å være unge gutter fra Afghanistan. Den nest største gruppen var en blanding av unge gutter og jenter fra Eritrea og Etiopia. Selv om leksehjelpen var åpen for alle, var det få etnisk norske brukere til stede under aktiviteten. Kjømø (2007) påpekte at noe av årsaken til det kan ha å gjøre med at etnisk norske følte at aktiviteten ikke var rettet mot dem. Også i Haugsbakken og Bulands (2007) rapport om leksehjelpen fremkom det at selv om ingen av de minoritetsspråklige prosjektene eksplisitt ekskluderer etnisk norsk elever, var det klart at noen prosjekter i praksis var rene minoritetsspråkprosjekter.

6.9.1 Rolle som bruker, kan jeg hjelpe?

Som jeg tidligere nevnte var majoriteten av brukerne som deltok på aktivitetene kom fra voksen opplæringen, og de kom for å hjelp med norsk. Flere av brukerne fortalte at de likte å komme til leksehjelpen fordi de følte de fikk bedre hjelp der enn på skolen, ettersom var en til en situasjon. Flere av brukerne fortalte gjennom samtale at leksehjelpen var veldig positivt. De fikk den hjelpen de ønsket både i norsk og andre fag som de hadde på skolen. De hadde lært mye og hadde blitt kjent med andre personer, både elever og lærere (frivillige).

Ingen av brukerne kunne ikke nevne noe direkte negativt om leksehjelpen. En kvinneligbruker fortalte noe lignende: ”Nei, jeg finner ikke noe negativt...alle trenger jo hjelp, så hvis folk har lyst de går dit, ingen tvinger oss til å gå dit, men hvis vi ønsker hjelp vi går dit, jeg synes det er positivt”. Det kan synes som brukerne så det som positivt at tilbudet eksisterte. Det kan også synes som brukerne fokuserte på hva de fikk ut av aktiviteten og ikke på at de trengte hjelp. I den siste brukerens perspektiv syntes hun at det å ta imot hjelp ikke nødvendigvis å bety at hun var ressursvake eller hjelpeløs. Dette var også noe som en av de frivillige påpekte, han anså aktivitetene som eliten og de mest ressurssterke av brukerne fordi de turde å komme å vise sine mangler. Dette kommer jeg tilbake til 6.10.

En mannligbruker fra Afghanistan fortalte: *”jeg ser ikke noe negativt, man lærer noe nytt. Jeg har lært norsk, matematikk, engelsk og samfunnsfag. Det er annerledes og kjempe gøy med hjelp fra lærerne (frivillige). Vi sitter sammen to og to, jeg lærer mye mer enn i klassen. De har veldig god erfaring og kan lære på en veldig god måte”*. Mange av brukerne trengte hjelp hele tiden, og ofte ble den frivillige sittende å hjelpe den samme person over en lengre periode og dermed ikke rakk å hjelpe så mange. En kvinnelig bruker fra Etiopia fortalte: *...”det kan være tre til fire av dem (frivillige) og det kan være ti til elleve elever som trenger hjelp, det blir jo veldig travelt der, så noen ganger du får ikke hjelp som du tenkte på, pga lite folk (frivillige)”*.

Det interessante blant majoriteten av brukerne som deltok ”hjelper rollen” eller ”lærer rollen” som også enkelt brukere kalte frivillige syntes å være forbehold de etnisk norske. En dag satt et par mannlige brukere sammen, og ventet på å få hjelp. En av de mannlige brukerne tilkalte meg og ønsket å få hjelp. Da jeg kom bort gjenkjente jeg den andre brukeren han satt med. Jeg visste at han snakket godt norsk og kunne hjelpe brukeren like bra, og kanskje bedre enn jeg kunne ettersom han snakket godt norsk og kunne forklare til den andre brukeren på dens eget språk. Da spurte jeg brukeren som kunne godt norsk om hvorfor ikke han hjalp vennen sin med norsk. Så den mannlige brukeren forskrekket og pekte på seg selv og spurte: *” kan jeg hjelpe?”* jeg ble veldig overrasket, og svarte: *”ja, du snakker jo samme språk som han og du er flytende i norsk. Det må jo være mye letter å hjelpe ham, når du kan forklare ham på sitt eget språk. Og dersom han lurert på noe kan han spørre deg”* svarte jeg. Den mannlige brukeren smilte, og snudde seg til kompisen og sa noe på sitt språk, vennen så litt overraskende på meg, begynte å le litt, men begynte så å spørre vennen sin om det han trengte hjelp til.

Det som var interessant med denne hendelsen var at det var så overraskende for en bruker kunne hjelpe. Det kan synes som for noen av brukerne hadde vanskeligheter med å se på seg selv som mulige bidragsytere. Og at dette på synes implisitt å tilsi at rolle som bruker først og fremst innebar å være mottaker og ikke giver. En annen årsak til denne reaksjonen kan selvsagt også være at begge var kommet dit for å få hjelp, og grunn ikke tenkte på at de også kunne være til hjelp. Eller at ettersom brukerne kom fra samme land og var venner, snakket de mest sannsynlig sitt eget språk mellom seg, og av den grunn ikke kjente til hverandre norskkunnskaper.

6.9.2 Relasjon mellom brukerne

Jeg observerte at generelt sett snakket ikke brukere fra ulike land sammen under aktivitetene, bortsett fra å si hei, i det de kom inn, og bare dersom de kjente hverandre fra før. Noe av årsaken til at brukerne ikke snakket mye sammen kan komme av at det de fleste som de var kommet dit, var kommet for å få hjelp, og hadde ikke tid til å snakke med andre bortsett fra kanskje når de satt å ventet på å få hjelp. En annen årsak kan være at majoriteten av brukerne hadde dårlige norskkunnskaper, noe som gjorde det vanskelig å kommunisere med hverandre.

Dette tror jeg også var noe av årsaken til at brukerne fra samme land satt ofte å snakket sammen. Jeg observerte grupper av både gutter og jenter og bare gutter fra samme land ofte satt og snakket sammen, og diskuterte mens de ventet på å få hjelp. Samtalene syntes å handle seg om mye forskjellig, men ofte ulike om råd og tips, om hvor man kunne finne jobb, hvordan man gikk frem osv. Av og til kunne de snu seg til en frivillige og stille den frivillige spørsmål om ting som de satt å snakket og diskuterte om.

Det virket også som de oppdaterte hverandre om uken som hadde gått ting som hadde skjedd i Norge, i utlandet, og i hjemlandet. Leksehjelpen så ut til å ikke bare ut til å fungere som et sted hvor brukerne fikk hjelp med lekser, men også som en informasjonsarena og en møteplass for mange av brukerne. Og det kan synes som aktiviteten bidrog til sammenbindende sosial kapital mellom brukere fra samme land og overbyggende sosial kapital mellom frivillige og brukere, og mellom brukere fra ulike land.

6.9.3 Relasjon mellom frivillige og brukere

Relasjonen mellom frivillige og brukere bar preg av å være giver og mottaker, og læringsforholdet mellom dem var asymmetrisk det var de frivillige som skulle lære brukerne, men var fordelen at brukerne selv valgte hva de ønsket å få hjelp med. De tok seg god tid til brukerne, det ble brukte både kroppsspråk og miming til hjelp der norsk språk ble for vanskelig. En mannlig frivillig fortalte: ”*det er kjempebra med leksehjelp, det er fantastiske hjelpere og fantastiske personer som mottar hjelp. Det er vanskelig å komme hit og utlevere seg, vise alle manglene du har, de (brukerne) som du finner her inne er eliten*”. Det interessante var at den frivillige ikke anså brukerne som ressursvake, men heller som

ressurssterke og til og med eliten, og at han anerkjente brukerne for deres evne til å ta imot hjelp. Kanskje dette har sammenheng med at det å få hjelp med skole var erfaringsnær for erfaring for mange frivillige, og av den grunn forstod at det å motta hjelp ikke var så lett. Også Manger(2008) påpekte at de som deltok i frivillige tiltak var blant de ressurssterke som var klar over nytten av å ta imot hjelp og ønsket å lære seg språket.

Den mannlige frivillig fortsatt med å fortelle: *”de som hjelper er i en maktposisjon, de som mottar hjelp er et offer... det er mye makt inni det her... den som mottar hjelp er i en underposisjon. Hjelpere er i en høystatus posisjon, vi gir overskudd. Jeg synes det er ubehagelig, kompis er en behagelig situasjon”*. Det interessante var at den frivillige reflekterte over, hvilken posisjon han som frivillig hadde, og hvordan dette kunne få betydning for brukerne. Det kan virke den ”overposisjonen” han hadde fått var ubehagelig og at av den grunn ønsket å utjevne denne ulikheten gjennom å gjøre brukere til en venn, altså en som han anså som lik, og slik ble de likeverdige(Gullestad2002).

Noe senere i intervjuet fortalte han at han trodde at smerte med å motta hjelp ble mindre dersom man trodde at den frivillige tok betalt. Det kan virke som han trodde at det ville være lettere for brukeren å motta hjelp dersom de frivillige fikk betalt, ettersom betalingen ville fremheve, det som de frivillige gjorde som en arbeid. Og noe som også ville bidra til å gi et mer sterkere skille mellom å være profesjonell og venn.

Majoriteten av frivillige og brukere gav de uttrykk for at relasjonen mellom frivillig og brukerne var god. Frivillige syntes det var koselig å hjelpe brukerne. De fleste frivillige viste en interesse for brukerne, f.eks. hjalp de også brukerne utenom aktivitetene. Mange brukere på sin side fortalte at de frivillige var koselige og flinke, takket ofte for seg når de gikk fra leksehjelpen. Dette syntes å skape en form for komplementaritet og gjensidighet dem.

En mannlige frivillig fortalte: *”Det er helt fantastisk, det er nesten som man blir forlegen, er det noe å takke for? Tenker jeg. Man får en ubehagelig følelse, som er særnorsk kanskje, men så er det jo bra å bli takket”*. Det kan virke som den frivillige syntes at å hjelpe var en selvfølgelighet, men syntes allikevel det var positivt å få anerkjennelse for jobben han hadde utført.

En kvinnelig bruker fortalte: *”jeg har en venn på leksehjelpen ”Simon” heter han. Han er veldig grei, når jeg treffer han og når han treffer meg i byen, hilser han på meg, han spør etter meg. Det er jo greit, sånn man kan bruke som venn, selv om du ikke har samme alder”*.

Hun forteller videre at året før hadde hun en venninne som gikk på bioingeniør ”*hun var leksehjelp, vi ble venner etter hvert, hun sa når du trenger hjelp du må bare si ifra. Vi brukte å være på skolen hver tirsdag, når jeg trengte hjelp på fredag, vi avtalte...vi møttes på bibliotek eller på kafé når vi jobbet sammen. Hun inviterte meg hjem til henne og hun kom når det var min høytid, det var jo greit*”.

Også frivillige fortalte at de hadde møtt brukere på kafé eller på biblioteket for å hjelpe dem med norsk lekser, og at de bare syntes det var koselig. Gullestad (1992) skriver at ved å formidle stor tilgjengelighet, definere personene seg som like og dermed som likeverdige. Også Wadel(2008) påpekte at å vise positive følelser kan bli ansett som bekreftelse på at man er ”inne i” relasjonen og dermed innlemmet. Her vise en form for gjensidighet mellom brukeren og den frivillige, som kan indikere ønske innlemmelse.

Jeg antar at noe av årsaken til at majoriteten av frivillige og brukere hadde gode relasjoner var fordi det gjerne var de samme frivillig og brukerne som deltok på leksehjelpen på fast dag til en fast tid. En kvinnelig frivillig fortalte: ”*dem avtaler at dem kommer tilbake neste uke hvordan dag jeg er på for eksempel også kommer de neste uke. Æ har jo de samme folka uke etter uke, så dem husker jo det, det gjør jo dem. Så de planlegger jo å komme kl halv tre på onsdager, noen av dem*”. En annen ting som også indikerte at relasjonen mellom frivillige og brukere var god, var at flere av frivillige og brukere kjente hverandre ikke bare ved utseende, men også ved navn. Flere av brukerne kjente også til hvem av de frivillige som var flinke i de ulike fagene. Når brukere kom eller gikk de hilste på de frivillige. Dette kan indikere at frivillige og brukere hadde bekjentskap på et mer personlig nivå.

En kvinnelig frivillig fortalte:” *hadde det ikke vært for frivillig aktivitet hadde vi aldri snakket til hverandre, det er liksom ikke vanlig å stoppe opp på gaten å snakke med folk*”. Dette viser at i ”norsk” kultur ikke er vanlig å snakke med fremmed på gaten, og dermed blir frivillige aktiviteter én mulig møte plass mellom minoritet og majoritet.

6.11 Språk og kulturelle utfordringer

Ut ifra de ovenfor nevnte eksemplene anså både frivillige og brukerne som deltok på leksehjelpen at det å kunne norsk som viktig og nødvendig for å delta i samhandling, og at det var for å lære seg bedre norsk at mange brukere deltok. En kvinnelig bruker fortalte: ” *frivillige sier det er viktig å lære seg norsk, men det er veldig viktig for oss, hvis man ikke kan*

norsk, kan man ikke kommunisere med folk, eller kommunisere på butikken, eller på jobb. Du får heller ikke jobb hvis du ikke kan norsk. Jeg synes det er veldig viktig å lære norsk, det er nøkkel for å komme inn i samfunnet". Brukernes forståelse lignet veldig den offentlige forståelse av "integrasjon", og det kan synes som brukeren var blitt påvirket av de generelle forståelsene av "integrasjon".

Til tross for at frivillige forsøkte å hjelpe brukeren, fortalte de at det å hjelpe noen som nesten ikke kunne norsk være en utfordring. En kvinnelig frivillig fortalte: " *leksehjelpen så er det jo særlig så er det jo voksenopplæringa asylsøkere som trenger norsk hjelp, og det er veldig vanskelig. Det er mange som ikke kan norsk og som ikke kan engelsk også. Når man skal sitte å forklare ord med å bare veive og peike med armene, Og kanskje tegne det opp, ja det kan være vanskelig*". Men til tross for dette brukte frivillige den tiden de trengte på å forklare og hjelpe brukeren.

Av den grunn brukte frivillige mer tid på hver enkelte og det ble ofte til at noen ikke fikk hjelp. Det var tydelig at det var stort behov og ønske om språkopplæring. Det så ikke ut til å være noen direkte kulturelle utfordringer mellom frivillige og brukere. Dette kan for det første ha å gjøre med at det ikke var noe særlig, men mat servering som av og til kan skape utfordringer dersom noen ikke spiser svin eller lignende. For det andre så var brukerne som deltok kommet først og fremst for å få hjelp og det var gjerne dette som ble det viktigste.

6.12 Frivillige med etnisk minoritetsbakgrunn

I løpet av den tiden som jeg gjorde feltarbeid på leksehjelpen var det bare en kvinnelig frivillig med etnisk minoritetsbakgrunn, hun var fra Sverige, men de fleste regnet henne ikke som utenlandsk, ikke hun selv heller, hun var jo nabo. Helt på slutten av feltarbeidet begynte det en gutt fra Eritrea som var student, gjennom ham var det flere av brukerne fra da særlig Eritrea som fikk bedre hjelp med norsk. matte og biologi.

Det interessante var at ingen av de som tidligere hadde vært bruker ble oppfordret til å bli frivillige, dette til tross for at det var flere brukere som kunne godt nok norsk til å hjelpe nye brukere. En av brukerne som jeg snakket med sa at han kunne tenke seg å bli frivillig, og syntes det ville være positivt å være med å hjelpe, men at han aldri hadde blitt spurt og av den grunn tenkte at det ikke var mulig.

6.13 Kirkens Bymisjon - Kvinneloftet

Kvinneloftet var et prosjekt som ble startet 2005, og ble finansiert ved hjelp av nasjonal innsamling 2004. Midlene ble fordelt mellom Kirkens Bymisjon og Mental Helse, Norge. I aktivitetenes prosjekt beskrivelse stod det skrevet at dens mål/visjon var å skape møteplass for kvinner i Tromsø som opplevde å være i vanskelige og krevende livssituasjoner. Aktiviteten skulle være møte plass som skulle gi vekstraff og glede, og bidra til gode felleskap mellom kvinner i ulike situasjoner...målsettingen var å drive helsefremmende arbeid blant kvinner i svært usatte og krevende livssituasjoner. Og at løsningsfokustert tilnærming og empowerment som målsetning hadde vært sentralt. Videre kom det frem at de hadde vært opptatt av å legge forholdene til rette for at brukerne kunne være delaktige i driften og utviklingen av verkstedet, og at allmøte ble vært holdt jevnlig²⁷.

Kvinneloftet tilbød ulike former for håndarbeid, som f.eks. strikking, syng og hekling, dette var aktiviteter som også frivillige deltok i. Aktivitetene varte ca 5 timer, og underveis ble det tilbudt middag. I tillegg til dette ble brukerne tatt med på kino, museum utstillinger, og ulike reiser. En av brukerne fortalte at hun syntes det var veldig positivt å bli tatt med rundt i Tromsø, slik ble hun kjent med stedet hun skulle bo i en stund.

Kvinneloftet var en veldig populære aktivitet og det var fullt hus hver gang. Det kunne møte opp mellom 15-20 brukere og en del ganger mer, i tillegg til de frivillige som var mellom 5-7 totalt kunne det være opp til 30 personer i samme aktivitet. Noen som til tider kunne være både trangt, varmt og høylytt, men til tross for dette var stemninger under aktiviteten veldig positiv. En av de frivillige fortalte: ” *hadde jeg ikke syns det var ålreit å være der hadde jeg ikke blitt, ikke sant?*”.

Under aktiviteten satt kvinnene rundt omkring i lokalet, enten tog og to eller i større grupper og holdt på med håndarbeid mens de snakket sammen. En frivillige viste en bruker hvordan en hel skulle strikkes. En dame fra Eritrea viser en dame fra Iran hvordan man strikker. To damer fra Etiopia sitter å snakker. Plutselig kunne noen av brukerne begynne å synge eller danse, de andre brukerne klappet og smilte. Også en frivillig påpekte dette:” *det er*

²⁷ Hentet fra revidert prosjektbeskrivelse kvinneloftet 2005 skrevet av

veldig koselig her, det er så koselig stemning, mange forskjellige kvinner fra forskjellige land".

Men til tross for dette var det noe usikkerhet rundt intensjonen med aktivitetene. En frivillig fortalte: *"...(jeg) har ikke helt vist hva intensjonene var. Vi har jo en del samarbeidsmøter, hvor vi legger frem planer for måneder av gangen, men man føler jo på en måte at tingene er litt løst, at vi gjør det som på en måte dukker opp akkurat da. Så jeg føler at planene ofte ikke blir gjennomført. Det har vært snakk om at i skulle ha dukke teater til å motivere språk utvikling, og at vi skulle ha mer malekurs som de hadde for ett par år siden. Også gjentar de (aktivitetene), jeg synes nok at det glir litt ut. Jeg synes at fordelene med at de (aktivitetene) retter seg etter de som er der. Vi burde forholde oss til språket deres, gjøre mer som de kanskje selv helst gjør og driver med i håndarbeid og sånn"*. Dette viser usikkerhet fra frivilliges side og uavklarhet og uenighet. Den frivillige ikke at aktivitetene ikke tok utgangspunkt i brukerne.

En frivillig fortalte at brukerne pleide å være med å lage middag, men det gjorde de ikke lengre. Også tidligere hatt marked med salg av tingene som brukerne laget, men det hadde de ikke gjort på en stund. Da jeg startet feltarbeidet observerte jeg at brukerne fikk beskjed om hva de skulle holde på med, men fikk etter hvert lov til å bestemme hvilken type håndarbeid de ønsket å holde på med. Også en av de frivillige påpekte dette. Hun fortalte at tidligere var det de frivillige som bestemte hvilke aktiviteter som skulle ta sted hver gang, nå fikk brukerne selv lov til å velge hva de ønsket å holde på med.

6.13.1 De frivillige

De frivillige på kvinneverkstedet bestod av kvinner fra 50 års alderen og oppover. Alle var etnisk norske med unntak av en svensk dame. De frivillige hadde veldig ulike bakgrunn og kom fra både Tromsø og andre byer i Norge og alle hadde bodd i Tromsø en stund. En del av de frivillige hadde jobbet sammen som frivillige i flere år. De kjente hverandre godt og flere av dem hadde jobbet sammen i flere år på kirkens bymisjon.

Utenom dette traff de frivillige hverandre en gang i uken på kafé og drog på besøk til hverandre. Flere av de frivillige deltok også i samme strikke klubb utenom aktivitetene. En av de frivillige fortalte: *"hun som er leder er varm, veldig inkluderende, og får oss som jobber der i hvert fall til å føle seg slik, ja hun gjør det meningsfylt for oss"*. Hun fortsatte med å

fortelle at de frivillige hadde vært en veldig stabil gruppe, som hadde jobbet sammen i flere år. Det var tydelig at det var sammenbinde sosial kapital mellom de frivillige.

6.13. 2 Rolle som frivillig, å hjelpe noen som trenger hjelp, å møte andre frivillige

Gjennom samtale og intervju med flere av de frivillige fortalte at de var blitt frivillige fordi de hadde pensjonert og slik hadde fått bedre tid. Flere fortalte også at de ønsket å hjelpe noen som trengte hjelp. Enkelte fortalte også at de var kommet som ny til byen og av den grunn ønsket å etablere nettverk og bli kjent med nye personer. En annen frivillig fortalte: *”jeg ønsker å få gjort noe for andre, hvis jeg kunne være til hjelp for noen, så må jo det å kunne være til hjelp for noen vært supert”*.

En annen frivillig fortalte om hvorfor hun var frivillig: *”det er tosidig, både de frivillige for det er også viktig og så har du selvfølgelig gjestene våre. Møte mennesker fra andre nasjoner med andre historier. Jeg synes har jeg har lært mer om andre nasjoner enn det jeg kunne før, jeg har lært mer om verden. Jeg synes det er hyggelig å være der. Det er mye humor, det er av og til er det noe som er trist, men det er humoren som går igjen. Jeg gjør det selvfølgelig også fordi at jeg får mye ut av det selv, jeg får godt utbytte av det. Den egoistiske delen av å være frivillig, man føler man får brukt seg”*. Her synes det som om det er en kombinasjon av å hjelpe noen og få noe ut av aktiviteten selv som motivere den frivillige til å delta. Av den grunn kan dette være en av årsakene aktiviteten virket som et viktig møte sted for frivillige, ofte satt de å snakke sammen om ting som hadde skjedd i løpet av uken eller felles interesser.

En av de frivilliges rolle var å planlegge aktiviteten, passet på at de ble gjennomført. Både før, under og etter aktiviteten var det de frivillig som bestemte hva som skulle skje, når og hvordan. Dersom det var større aktiviteter som skulle skje i fremtiden fikk brukerne beskjed på forhånd.

Det kan synes som ”integrasjon” var noe innvandrere skulle gjøre ut ifra frivillige premisser, av den grunn bar samhandlingsformen preg av og maktaspekter enn innlemmelse som samhandlingsform. Også Marianne Gullestad (2002) påpeker ”det ligger et maktforhold til

grunn når det hele tiden er medlemmer av majoriteten som avgjør når noen er tiltrekkelig integrert”(ibid:20). Wadel (2008) påpeker at innlemmelse handler om å innlemme og la seg innlemme. Innlemmelse vil alltid ha en form for gjensidighet, og samarbeid. Innlemmelse lar seg bare gjøre mellom medspillere. En av de frivillige fortalte at hun så kvinneloftet som en koselig møteplass og ikke som noe mer, dette fordi mange av brukerne hadde vært med i flere år, men de færreste hadde lært noe nytt eller fått noe konkret ut av aktiviteten som kunne hjelpe dem videre i livet. Enkelte av de frivillige fortalte at de hadde hjulpet en eller to av brukerne med skolearbeid og besøkt dem hjemme, men følte ikke stedet bidro direkte til integrasjon, men mente at det at brukerne virket som de koste seg kanskje var et implisitt tegn på integrasjon. Dette kan ha sammenheng med forståelse av integrasjon hvor blant annet språk og jobb blir ansett som kriterier for å være integrert, og at trivsel og positive følelse og trivsel ikke ble ansett som bidra til ”integrering”. Også i Mangers (2008) feltarbeid fremkommer det at frivillige organisasjoner ble ansett som direkte bidragsytere til integrering av innvandrere, da særlig aktiviteter som bidro til norskhjelp, leksehjelp, språkgruppe som gav direkte språk tilbud i tillegg til det offentlige tilbudet.

Men til tross for at enkelte brukere som snakket godt norsk, hadde bodd i Norge en stund og deltatt en i mer enn 3 år i aktiviteten ble de referert til som ”gjester”. Dette gav ikke bare inntrykk av at stedet der aktiviteten tok sted var de frivilliges ”hjem” og brukerne var ”gjestene”, men også at dersom brukerne var ”gjestene” ble de frivillige var ”vertene” i nasjonen Norge og at brukerne var gjester. Gullestad (2002) påpeker at kategorisering av ”innvandrere” som ”gjester” synliggjør noen problematiske aspekter med hjemmet som metafor for nasjonen. Og at denne metaforen bidrar til å selvfølgeleggjøre majoritet-minoritetsrelasjonene som en maktrelasjon. Også Høgmo (1998) påpeker også at i de etniske norske øyner blir innvandrere sett på som fremmede i det norske hus.

Det som syntes å komme frem blant en del frivillige var overkommunisering og fokusering på forskjeller og problemer, og mindre fokusering på brukernes potensialer og ressurser. En av de frivillig fortalte at mange av brukerne som deltok var analfabeter, dette var særlig kvinner fra Afrika og det var viktig å hjelpe dem. I samtale med noen av brukernes spurte jeg om de kunne skrive et norskord noe på norsk, her fikk de problemer med å skrive. Da jeg spurte om de kunne skrive tilsvarende ord på sitt eget språk, hadde de ingen problem. Det viste seg at mange av brukerne brukte et annet skrift system og noen av dem skrev fra høyre mot venstre noe som gjorde det mer krevende å omstille seg til å skrive fra venstre mot

høyre. Det kan virke som frivillige ikke hadde tatt seg tid til å bli kjent med hver enkelt bruker.

En annen ting som var veldig interessant, var at mange av de frivillige refererte til brukerne som enten ressursvake eller ressurssterke. Blant de ressurssterke var de russiske kvinnene, de ressursvake var afrikanske eller muslimske kvinner eller en kombinasjon av begge. Blant annet ble de russiske kvinnene ble ansett som ressurssterke fordi de klarte å utnytte det norske samfunnet, men også dette ble sett på som negativt, fordi noen frivillige mente at mange av de russiske kvinnen kom til Norge først og fremst for å finne seg norske menn. Det kan tolkes som om det å motta hjelp er noe som ressursvake personer gjør, mens de ressurssterke personene utnyttet og brukte systemet.

En del frivillige tolket sin rolle som jobb, var å hjelpe brukerne med å ”integre” brukerne. En annen frivillig fortalte tilsvarende: ” jeg har ikke så mye krefter, så jeg skiller mellom det å være frivillig på bymisjonen og hva som er mitt privatliv, men jeg hatt en del, vi har vært hjemme hos noen og hjulpet en av de, hun bodde i nærheten, og da var jeg en del ganger borte hos henne og hun inviterte meg bort til seg, men det er ikke noe jeg legger opp til. Jeg ønsker egentlig ikke det, jeg har ikke krefter til det. Jeg har nok med mitt privatliv, familie, barn, venner ...dette er noe jeg gjør som frivillig og det er ikke for å skaffe nye venner”. En annen frivillige fortalte tilsvarende: ” man kan jo ikke involvere seg med for mange heller for det krever jo tid og man kan jo bare finne hvem som passer mest for man sjøl og hvem som treng det mest”. Det kan synes skilte mellom profesjonelle og privat rolle. Det var dermed tydelig at mange frivillige så på sin relasjon med brukerne som en form for arbeid, mens relasjonen til andre frivillige som medarbeidere og venner.

Gullestad (1992) at et sentral trekk i norsk kultur er en spesiell vektlegging av likhet som likeverd. Hun skriver at i Norge man må føle en form for likhet for føle at man ”passer sammen”. Dette trenger ikke nødvendigvis å være en faktisk likhet, men at det som partene har felles (likhet) fremheves, og det som skiller dem ad holdes taktfullt utenfor samhandlingen. Også Wadel (2008) påpeker noe lignende, han påpeker at innlemmelse vanskelig la seg gjøre mellom individer som ikke anser hverandre som likeverdige. Han påpeker videre at vanligvis blir ikke sosiale relasjoner sett på som arbeid, ettersom det er noe man gjør sammen med medarbeidere eller medstudenter, noen man føler seg lik eller en form

for gjensidighet til. Men dersom innlemmelses arbeidet blir ”asymmetrisk” gjort, ved hjelp av en foresatte eller ”innlemmelsesagent” blir innlemmelse sett på som arbeid.

Det kan synes som flere av de frivillige så del av frivillig rollen å hjelpe brukerne med å ”integrere” eller inkluderende seg. For eksempel fortalte en av de frivillige at hun syntes at det var viktig å gi brukerne en innblikk i Norge. Hun fortalte videre at målsettingen er integrering, dess mer de frivillige kan bidra så kvinnen kommer inn i det norske samfunnet, så de kan lære seg norske regler som de trenger som de har nytte av. Hun fortsatte med at, å lære seg norsk, få seg norske venner var viktig for brukerne. Kjørmo(2007) påpekte at aktiviteter hvor frivillige og ansatte hjelpe brukerne med å ”integrere” seg bærer preg av å være klient rettede. Det kan synes som frivilliges forståelse av integrasjon tok utgangspunkt i den offentlige forståelsen av integrasjon, det er innvandrere som må tilpasse seg og lære det ”norske” samfunnet å kjenne(Døving, Gullestad 2002).

En annen frivillig fortalte om en av de kvinnelige brukerne:” *hun er liksom ikke interessert i å integrere seg etter mine øyner. Hun er jo slik at hun bare gjør det hun selv har lyst til. Hun har bodd her lenge, veldig lenge, og hun gidder aldri å gjøre noe hun bare gjør som hun vil. Hun drar en del goder ut av det... hun bidrar ikke til systemet. Hun er ikke slik som den andre kvinnen, jeg husker ikke hvor hun kommer fra. Hun har stått på i det norske samfunnet og fungerer bra*”. Det kan synes som å gjøre det man selv har lyst til betyr at man ikke ønsker å integrere seg, særlig dersom det skjer ikke samsvarer med forventningene. Det kan synes som om det var regler for hvordan brukere skulle integrere seg(Engebrigtsen og Fuglerud 2009). Det er ikke lett å forstå hva den frivillige mente at brukerne ikke bidro i ”systemet”. Ut ifra mine observasjon gjorde ikke brukeren noe mer eller mindre enn de andre brukerne til å bidra i ”systemet”. Det kan tenkes at hun mente at å bidra i systemet var å følge de frivilliges forslag under aktiviteten, dette var noe som brukeren ikke gjorde ettersom hun bare gjorde som hun selv hadde lyst til.

6.14 Brukerne

Brukerne bestod av kvinner fra 30 års alderen og oppover. De fleste hadde familier, men noen var også enslige. Kvinnen kom fra Rwanda, Uganda, Russland, Iran, Irak, Liberia, Etiopia, Afghanistan og Nepal, den største gruppen kom fra Eritrea. Majoriteten av brukerne hadde

dårlige norskkunnskaper, videre mens hadde majoriteten bare bodd i Norge fra noen måneder til ett par år. Enkelte hadde bodd i Norge i mange år. Noen hadde jobb, mens andre var arbeidsløse. Noen hadde høyere utdanning, mens andre hadde lavere utdanning. Noen av kvinnene som deltok på kvinneverkstedet deltok også i andre frivillig aktivitetstilbud. Noen brukerne kjente hverandre fra voksenopplæringen og gikk i samme klasse, eller gikk i samme kirke.

6.14.1 Status som bruker, hva synes du om oss, kan vi være med å bidra?

Under aktiviteten, fortalte en av brukerne at hun drog til kvinneverkstedet fordi hun bare satt hjemme, når hun satt alene hjemme tenker hun mye på familien i hjemlandet og av den grunn syntes det var positivt med det aktivitetstilbudet. Andre fortalte at de syntes det var å komme i kontakt med nordmenn og lære om norsk kultur. Andre igjen fortalte at å praktisere norsk var viktig.

Flere av brukerne kom med forslag til ting de ønsket å gjøre eller å bidra og de virket veldig engasjerte, f.eks. foreslo en bruker at brukerne kunne handle inn og lage mat de frivillige. En av de frivillige svarte at det hørtes koselig ut, men at de ikke kunne gi penger til brukerne for å handle. Brukeren foreslo da at de frivillige kunne handle, også kunne brukerne lage maten. Noen av de frivillige syntes dette var en god ide, men det ble aldri gjennomført.

Tilsvarende hendelse var da en annen bruker kom med forslag om hvorfor det ikke var data kurs for kvinnene, videre fortalt hun at hun syntes det var rart at det ikke var sy-maskin kurs der, mange av kvinnene kunne ikke sy og måtte hele tiden spørre frivillige om hjelp, det måtte være mye bedre at kvinnene ble lært opp slik at det ble mindre strev for frivillige å hele tiden skulle hjelpe kvinnen, og stoff kunne ikke være problemet for det var det masse av. det kan synes som brukeren ønsket selvstendighet og uavhengighet, og å bli sett på som ressurs. Wadel (2008) påpeker at å bli vist tillit vil kunne være en viktig bekreftelse på at en har tilhørighet og er innlemmet i et fellesskap.

En tredje bruker syntes at alle burde gjør noe sammen, og foreslo at brukerne og frivillige skulle vaske ned hele stedet der aktivitetene tok sted sammen. Ja, svarte en av de frivillige, men det ble aldri gjennomført.

Det kan synes som flere av brukerne syntes å ønske nære relasjoner til de frivillige f.eks. de forslø ulike aktiviteter som de kunne gjøre sammen. Her påpeker Gullestad (1992) at å unngå hverandre er en typisk strategi både før en viss likhet er fastslått og når likhet ikke lenger kan vedlikeholdes. Når personer trekker seg tilbake og unngår hverandre etableres sosiale grenser som hun kaller for ”symbolske gjerder”. Ved hjelp av symbolske gjerder formidles avstanskapning til en person som en ikke ønsker som samværs partnere uten verken å avvise dem direkte eller å måtte samhandle med dem som ulike. Gullestad påpeker at utestengning og symbolske gjerder etableres ikke først og fremst for å stenge noen ute, men for å beskytte og ta vare på sosial identitet, definert innenfor en referansegruppe.

Kanskje en av årsakene til at brukerne ønsket nære relasjoner til frivillige var fordi brukere var vant til fra hjemlandet, å motta hjelp fra familien og nære venner og ikke fra helt fremmede mennesker. Og at status frivillig er ukjent i flere av landene som flyktingene og innvandrere kommer fra (Christensen og Christensen 2006). Av den grunn er det kanskje vanskelig for brukere å forstå, dersom frivillige utfører en jobb. Det kan synes som frivillige så på den hjelpen de gav som en del av sin arbeidsoppgave, av den grunn skilte de mellom jobb og det private, hvor brukerne ble ansett som jobb og som ikke skulle blandes med det private, dette gjorde at det var vanskelig for brukerne å etablere vennskaps forhold med mange av de frivillige.

En dag jeg var på hjemmebesøk hos en av brukerne, spurte hun meg plutselig under middagen: ”*hva synes du om oss?*” jeg spurte henne hva hun mente med det? Hun svarte at hun syntes å merke at folk på gaten vek ifra henne på gaten når de så henne og at syntes å merker at folk så rart på henne. Hun spurte der etter hva jeg syntes om henne. Jeg svarte at det var måten media fremstilte asylsøkere og innvandrere på, og at det ikke hadde noe med henne å gjøre. Det virket som brukeren ønsket svar på hvorfor hun ble behandlet som annerledes og ønsket om bekreftelse identitet

6.14. 2 Relasjon mellom brukerne

Brukerkvinnene på kvinneløftet hadde generell sett en god relasjon, ofte virket det som det var bedre relasjon mellom dem enn det var mellom frivillige og brukere, dette til tross for at majoriteten av bruker kvinnene hadde dårlig norskkunnskap og kom fra mange ulike land og

bakgrunn. Også en frivillige påpekte at det var fantastisk hvordan kvinner fra forskjellige land klarer å komme over ens.

Ofte satt de å snakket sammen, spøkte, danset og sang, samtalene mellom dem handlet familie livet. Noen av brukerne gikk også på skole sammen, enkelte i klasse, når noen av brukerne ikke møtte opp til aktiviteten, kunne en av de andre brukerne fortelle at vedkommende var syk eller ikke hadde møtt opp på skolen. Det virket som det var gjensidighet mellom brukerne, de hjalp hverandre, de innlemme hverandre i aktivitetene. Til tross for at brukerne var fra forskjellige land, syntes det å være et kvinne felleskap mellom brukerne. Det var enkelte hendelser hvor noen av brukerne kom i konfrontasjon med hverandre. En av de frivillige fortalte: men konflikten ble løst. Det kan virke som brukeren var motivert til å innlemme hverandre.

Det var først å fremst kvinnen fra samme land eller som snakket samme språk som snakket mest sammen, de fortalte at det var lettere å snakke med noen på sitt eget språk.

Relasjonen mellom brukerne kan sees som både overbyggende og sammenbindende.

6.14.3 Relasjon mellom frivillige og brukere

Relasjonen mellom frivillig og brukere maktmessig asymmetrisk, brukere var mottakere av aktivitetene og frivillige var giverne.

Både brukere og frivillige holdt på med håndarbeid, men det var som regel frivillige som hjalp brukerne. Læringsforholdet mellom frivillige mellom frivillige og brukere var et asymmetrisk læringsforhold(Wadel2008). Og jeg observerte aldri noen bruker som lærte opp frivillige med håndarbeid, dette til tross for at det var flere brukere som var god med håndarbeid. Wadel (2008) påpeker at en viktig del av innlemmelse er å lære til seg og lære fra seg.

Brukerne ble aldri spurt om de hadde noe de ønsket å lære de andre opp. Dette til tross for at flere av brukerne hadde veldig gode i å hekle, sy og strikke. Til og med etter at brukerne ble lært opp i noe var det fortsatt frivillige som skulle lære nye brukere. Veldig kjeldent ble brukere oppfordret til å lære opp nye brukere, mange ganger var dette et initiativ fra brukerne selv. En annen årsak til dette hadde kanskje å gjøre med at det var strikking som var det

håndarbeide det ble lagt størst vekt på og håndarbeid som hekling og syng ble det lagt mindre vekt på.

Enkelte ganger ble det utført de større prosjekter hvor alle brukerne var involvert som f.eks. å sy et lappeteppe som skulle representerte alle brukerne sine land. Det interessante var at de frivillige var ikke med på lappe teppet og da jeg spurte hvorfor ikke Norge var representert som ett av landene svarte en av de frivillige at det visste ikke hvorfor, men var helle ikke interessert i gjøre noe med det. Det var lite samarbeid mellom frivillige og brukere. Jeg observerte at frivillige og brukere samarbeidet om små ting, som å dekke på bordet eller rydde vekk når det var middag. Når det gjaldt større oppgaver som planlegging av aktiviteter eller lage middag var dette noe som de frivillige utførte og samarbeidet. I følge Wadels(2008) teori om innlemmelse, så er det å gjøre ting sammen, og samarbeid er en indikasjon på innlemmelse.

En frivillige fortalte: *”jeg så en annonse i avisen som interesserte. Der stod det at det var frivillige på flerkulturelt verksted. Jeg har alltid likt håndverk, håndarbeid, syng, strikking og alt sånn. Det kunne være interessant for meg, jeg tenkte ikke at det var, det var. Og når jeg kom dit så forstod jeg at det ikke var på lik linje. Jeg trodde det var folk som vi kunne lære av hverandre sånn kreative ting...når jeg kom dit skjønte jeg at det var frivillige som skulle være assistenter og lærer dem språket og sånne ting, jeg trodde at det var folk som bodde i Norge og kunne språket og kunne håndarbeid”*. Det kan synes som den frivillige trodde at aktiviteten skulle være et sted hvor ulike,men likestilte kvinner møttes og utførte håndarbeid, noe som det ikke viste seg å være.

Relasjonene mellom frivillige og brukere bar preg av ofte overkommunisering av forskjeller fra frivilliges side. De påpekte da særlig Ofte hva brukerne ikke kunne eller var dårlige til. Kjørmo(2007) vektlegging av hva brukerne ikke kan, har en klientifiserende undertone som kan være med på å stakkarsliggjøre brukerne. Og at en slik klientifisering kan være med på å legitimere behov for undervisning. Hun påpeker videre at klientifisering av brukerne kan virke mot sin hensikt, og gjøre det vanskelig for individene i gruppene å se på seg selv som selvstendige og ressurssterke.

I Norge betyr det ”å passe sammen” i stor grad å være lik. Og at vi velger ofte venner og gode naboer blant dem som står for det samme som oss selv. På den måten kan vi spille ut og få bekreftet identiteter som er viktige for oss.

En av brukerne fortalte at hun gjentatte ganger hadde spurt om ikke de kunne få hjelp med norsk, og at kanskje å ha mer aktivitetene hvor de praktiserte norsk ville være bra. En annen brukerne fortalte at hun også gjentatte ganger hadde spurt de frivillige hvorfor de ikke kunne lære flere av kvinnen til å bruke sy-maskin, slik at de som ble lært opp igjen kunne lære andre frivillige, men at hun ikke hadde fått noe svar fra den frivillige.

I samtale med en av de frivillige fortalte jeg henne hva brukeren hadde fortalt meg svarte hun at: *”det er sånne ting som er viktig for oss å vite, det er en sånn toveis. Når vi har anledning så spør jo vi hva har du lyst til hva kunne du tenke deg å bruke dette halvåret til hva vil du gjøre da? Vi må få noen innspill på det. Det er klart at vi må hele tiden være oppdatert fordi gruppen forandret seg. Det er ikke alltid så lett for de frivillige alltid å kjenne hvor gruppen befinner seg nå”*. Det interessante var at var det få frivillige snakket med brukerne slike deres mening. Aktivitetene ble planlagt av de frivillige og brukerne ble informert om hva som skulle skje. Det ble ikke lagt opp til brukernes medvirkning.

Brukeren på sin side påpekte at hun hadde sagt det til dem flere ganger, men at de ikke hørte etter. Dette tolkes som en form for fravær av tillit fra frivilliges siden om brukernes kunnskap, at brukerne har evne til å klare den oppgaven. Wadel (2008) skriver at som oftest vil det å vise aktelse, tillit og positive følelser og etablering av aktelsesforhold, tillitsforhold og følelsesforhold, være nok til å bekrefte en fortsatt innlemmelse i et fellesskap. Innlemmelser som ikke blir regelmessig bekreftet på denne måten vil lett kunne oppleves av deltakere som at de ikke er «inne i» relasjonen. Det kan synes som dette var tilfelle med en av brukerne, hun fortalte at hun ikke likte mange av de frivillige. Hun syntes det var vanskelig å komme i kontakt med dem, de tok seg aldri tid til dem. Hun fortalte videre at hun ville mye heller ha et 1 frivillige som brydde seg om dem en 10 som ikke gjorde det.

En indikasjon på at det var svake bånd mellom frivillige og brukere var at tiltross for at både brukere og frivillige hadde deltatt i aktiviteten i over ett år kunne nesten ingen navnene på hverandre, frivillige derimot kunne navnene på hverandre. Jeg må her påpeke at dette endret seg noe etter hvert som det ble forsøk på starte kvinneløftet med navne lek. innført navneskilt og egne lagreplasser for både bruker og frivillige med navn på.

Til tross for at det syntes å være en del barriere i forholdet mellom frivillige og brukere, som språk, stereotypisering og homogenisering av brukerne oppstod det noen nære relasjoner mellom frivillig og brukere. Dette var brukere som kunne navnen på hverandre, og både

frivillige og brukere fortalte at når enkelte av brukerne eller frivillige ikke deltok på aktiviteten på en stund ringte de til hverandre for å høre hvordan det gikk. Dette var også frivillige som hjalp brukerne også utenom aktivitetene. Og det kan synes som det var en gjensidighet mellom disse aktørene. Frivillige kom på besøk. Det kan se ut som frivillige fungerte for det som Wadel kalte for ”innlemmelses agenter”.

6.16 Språk og kulturelle utfordringer

Språk var et av de store utfordringene i relasjonen mellom frivillige og brukere. Det ble sett på som barriere for samhandling særlig fra frivillige side. Majoriteten av brukerne hadde bare bodd i Norge i ett par år og eller mindre, og kunne av den grunn lite norsk. Samtalene mellom frivillige og brukere bestod ofte av veldig enkle og få ord. En frivillig fortalte at hun syntes det var vanskelig fordi mange av brukerne ikke snakket norsk, det ble ikke skikkelige samtaler. ”noen nikk, smil og klapp på skulderen, det ble veldig slitsomt”. En frivillige fortalte noe lignende: ”jeg synes det er utfordrenes man må hele tiden snakke med dem og gjenta og ja. men det går bra, også bruker man fingerspråk, du lærer teknikker hvordan du skal kommunisere med dem”. Det ble hele tiden under aktiviteten påpekt at brukere burde lære seg norsk og snakke norsk mens de var der.

Brukere som ikke hadde noen å snakke samme med på sitt språk, og følte seg ofte utelatt fra samtalene minnet også andre brukere på at de burde snakke norsk. En frivillig fortalte: ”tanken er jo at veldig mye vil gå lettere hvis de lærer seg norsk. Du kommer ikke innenfor hvis du ikke kan språket og du har det ganske tøft ganske lenge vis du ikke snakker språket. Jeg føler at det er slikt sted (kvinneloftet) de kan få øve seg på”.

En annen frivillige fortalte noe lignende: ”vi føler at de bør snakke norsk. Jo fortere de kan bli integrert, jo bedre er det for dem, så vi oppfordrer dem at når det er måltid bør de snakke norsk”. En tredje frivillig fortalte: ”man må ha noe norsk for å få jobb, det er derfor vi stresser litt det med å snakke norsk innimellom uten at det er så veldig vellykket nødvendigvis, får det går noen minutter også går det tilbake til sitt eget språk”. Og påpeker at dette var en av årsakene til at de forsøkte å innføre å snakke norsk under middagen.

Det kan synes som de frivillige mente at språket var nøkkelen til integrasjon og løsningen til alle ”problemene” til brukerne. Både i den politiske og den offentlige debatten om ”integrering” av innvandrere blir norskspråk sett på som et av kriteriene for

integrering(Brox 1995). Dette til tross for at det i Fafos ”skaff meg en jobb” rapport slår fast at ”det (er) ingen statistikk sikker selvstendig effekt av å ha gode norskkunnskaper”(Engebrigtsen og Fuglerud 2009:29). Det er med andre ord ingen sikker sammenheng mellom norskkunnskaper og deltakelse i arbeidsmarkedet.

Flere av de frivillige gav uttrykk for at trodde at brukerne brukte langt tid på å lære seg norsk fordi de ikke ønsket eller ikke jobbet hardt nok(Engebrigtsen og Fuglerud 2009). I forbindelse med en samtale om brukernes språkkunnskaper fortalte en av de frivillige meg om en russisk dame som bare hadde bodd i Norge 3 måneder og i følge den frivillige hadde klar å lære seg kjempebra norsk. Hun avslutter med ”*det handler om det som er mellom her*” sier hun mens hun legger en pekefinger på hver side av tinningen. Jeg tolket dette som den frivillige mente at det handlet om motivasjon, engasjement og hardt arbeid som måtte til for å bli god i norsk på en rask måte. og dermed implisitt mente at dem som ikke klarte å lære seg norsk på en rask måte ikke var motivert, engasjert eller arbeidet hardt nok. Dette samsvarer med noe av det som Engebrigtsen og Fuglerud (2009) skriver om norske holdninger om at innvandrere enten ikke ønsker eller ikke er i stand til å delta i samfunnet på lik linje med andre. Og det kan også virke som den frivillige ikke forstod at det kanskje skjedde eller hadde skjedd ting rundt brukerne som de ikke kunne hjelpe noe for om som kunne være med å påvirke brukernes fokus på for eksempel å lære seg norsk.

I samtale med brukerne fortalte de at de syntes det var veldig vanskelig å lære seg norsk, og at de følte det gikk veldig sakte. De fortalte at barnene deres klarte å lære språket mye fortere enn dem, og at dette var vanskelig for dem å akseptere. En bruker fra Iran fortalte at hun var 40år og for gammel til å lære norsk, men at datteren hennes derimot var flink i norsk.

Flere brukere påpekte at det var veldig slitsom å hele tiden forsøke å snakke på et språk som de var veldig begrenset i. Det tok ofte lang tid på å forklare enkle ting, og de følte seg som barn når de snakket. Av den grunn foretrakk de å snakket på sitt eget språk, slik klarte de å uttrykke se som de ønsket.

Noen av brukerne fortalte at det var også en utfordring å tørre å bruke språket, det ble særlig vanskelig å snakke når det var mye støy i rommet og frivillige som ikke tok seg god nok tid til å lytte etter hva brukerne forsøkte å si. De syntes det var anstrengende å måtte repetere mange ganger uten å bli forstått og ta det å ta feil var utfordrenes. Også i Kjermos

(2007) studie fortalte de kvinnelige brukere at de var engstelige for å ikke gjøre seg forstått. Og det kan synes som dette er noe som en del brukere bekymrer seg for, men som mange frivillige ikke tenker over eller ikke tar hensyn til.

Til tross for at mange av brukerne syntes det var utfordrenes å lære norsk seg og å bruke språket, uttrykte de at det var viktig å lære seg norsk. Ofte de kom med norskbøker, lekser eller ord og uttrykk som de ønsket å få forklaring eller hjelp med.

Noen av dem fortalte at ønsket at jeg skulle oversette, andre ønsket at jeg skulle hjelpe dem med uttalelsen, og andre igjen ønsket at vi skulle ha en samtale på norsk for å slik øve seg på å bruke norsken.

Flere av brukerne spurte om vi kunne fortsette, ”undervisningen” uken etter. Det var tydelig at det var et behov og et ønske fra mange av brukerne om å forbedre norskkunnskapene sine. I Manger (2008) sitt studie fortalte flere av brukerne (innvandrene) at de trengte mer språktrening og ønsket å treffe mennesker som kunne gi dem den sjansen. Og at praktisere språket med en nordmann ville gi en positiv effekt på deres språkutvikling. Tilsvarende trekke kommer også frem i Kjærmos (2007) studie mente alle brukerne at språk var viktig for dem, de mente at det var viktig å lære seg språk i forhold til utdannelse eller jobb, og for å få bedre kontakt med etnisk norske. Det interessante er at også innvandrere synes å forstå språket som nøkkelen og veien til integrasjon.

Under aktiviteten ble det tilbudt middag, og ettersom det ble tilbudt middag under kvinnefloktet kunne mat enkelte ganger bli en utfordring. Generelt sett var det ikke noe problem med preparasjon av mat, men enkelte av brukerne spiste ikke svin, enkelte ganger fastet en del av brukerne. En dag vi skulle spise middag var det flere av brukerne som ikke satte ned for å spise middag. En av de frivillige ble veldig irritert og sa at jo alle skulle spise middag. Brukerne forklarte at de fastet og kunne ikke spise, og at det var en del av hennes religion. Den frivillige sukket oppgitt og snudde seg og gikk. Det endte med at brukerne som fastet satt seg ned ved bordet og spiste brød. Det som var interessant var at istedenfor å prøve å finne en måte å inkludere brukerne på, sammen med brukerne, slik at brukerne også følte at de var innlemmet i fellesskapet virket det som om det var vanskelig for mange frivillige å håndtere forskjeller.

I artikkelen sin ”hvorfor er det så viktig å passe sammen?” skriver Gullestad (1992) skriver hun at begrepet likeverd er nært knyttet til likhet i Norsk kultur, og at verdibegrepet er

nært knyttet til likhet fordi likhet er et ideal i det norske samfunnet. Dette likhetsidealet gjør at vi tolker forskjell i levesett på en bestemt måte. Forskjeller i levesett oppfattes som utilgjengelighet, og at annerledeshet oppfattes som en mangel, det vil si at den som er forskjellig mangler noe vesentlig. Og når denne forståelsen om likhet/forskjell fremtrer i møte med innvandrere, bidrar den til å styrke et felleskap blant majoriteten og en avstand til minoriteter(Døving2009).

Ut ifra forståelsene nevnt ovenfor ble syntens brukernes opprinnelser å bli en enda større barriere for samhandlingen mellom frivillige og brukere. for det første ble brukerne ofte referert til som en homogen gruppe med én kultur. Frivillige snakket om brukernes kultur eller kulturen til brukerne (eller gjestene som de ble kaldt). ”Brukernes kultur” ble der slik kontrastert i forhold til ”norsk kultur”, ”de” og ofte kunne man høre utsagn som ”de gjør slik og slik”, eller ”de spiser ikke svin”.

Det som også synes å komme til uttrykk var at ofte ble ”Norsk kultur” referert til som blant annet være likestilling og demokrati, hvor likestilling og demokrati ble ansett for å være noe som var norsk kultur, i kontrast til ”brukerne kultur” som var, ikke like stilling. Og hvor den norske kulturen ble plassert hierarkisk, hvor den norske kulturen var høyest(Manger2008, Engebriksen og Fuglerud 2009). Når frivillige måtte dem om norsk kultur, som handlet om normer og regler. Derimot når de frivillige ønsket å lære noe om brukernes kultur handlet det ofte om matretter og musikk.

for eksempel ble brukerne ansett som undertrykte, en frivillig fortalte: ”de er så redde, jeg tror at de kommer til aktiviteten for å komme seg vekk fra mennene sine og barnene. Brukerne ble fremstilt som en homogen gruppe, som i overveiende grad fremstilt som ofre for kvinneundertrykkende praksiser. De frivillige fremstilte aktiviteten som et fristed for kvinnene.

Gjennom hjemmebesøk fortalte en kvinnelig bruker at mannen hennes var snill og at hun fikk lov til å gjøre det hun ville. Da jeg spurte henne hvorfor hun sa det, fortalte hun meg at hun hadde hørt at mange norske trodde at kvinner fra Iran ikke fikk lov til å gjøre ting av mannen sin. Det var tydelig at kvinnen var bekymret over hvordan hun ble oppfattet av de etnisk norske. Og forsøkte å etablere en form for likhet, eller at hun ikke var så forskjellig fra etnisk norske, og kanskje også bli sett på som individ.

6.17 Frivillige med etnisk minoritetsbakgrunn

Det var ingen frivillige med etnisk minoritetsbakgrunn på kvinneloftet. Det var heller ingen av de som hadde vært frivillige eller som var brukere som ble oppfordret til å delta som frivillig. Dette til tross for at både frivillige og brukerne kunne fortelle brukerne som hadde deltatt i kvinneverkstedet i mer enn 3 år. Disse brukerne kunne godt norsk og kjente godt til aktivitetene og programmet. Da jeg spurte en av de frivillige hvorfor det var slik fortalte at de hadde aldri jobbet mot det og derfor var ikke blitt slik.

Det kan synes som om frivillige og organisasjonen ikke anerkjente brukernes potensial, og at de hadde noe å bidra med. Dette kan komme av fokuseringen av brukerne som ressursvake. I en rapport om inkludering i frivillige organisasjoner gjort av Frivillighets Norge november 2008, kom det blant annet frem at rekruttering av etniske minoriteter som medlemmer er en fremmede tanke for mange, og en tanke som trenger modning.

En annen utfordring kan være det tette miljøet mellom de frivillige. De kjente hverandre godt hadde jobbe sammen lenge og trivdes med det. En frivillig fortalte:” Når gjelder de frivillige så synes jeg det samholdet mellom mange av oss har vært lenge. Og det å samarbeid, det er veldig enkelt, kan ikke den ene gjøre jobben kan den andre gjøre det. Det er ikke noe makt kamp, det er stabilt og fint miljø” og kanskje å rekruttere frivillige med etnisk minoritetsbakgrunn eller brukere til å bli frivillig ville skape ustabilitet og konflikter mellom de frivillige. I Friberg og Gautuns (2007) forsknings rapport kom det blant annet frem at mange organisasjoner verget seg mot å rekruttere etniske minoriteter som medlemmer og frivillige pga de var redde for at dette ville føre til konflikt. Også (Gullestad2002) påpeker at i likhetsperspektiv, at det å være lik betyr stabilitet og trygghet.

6.18 Oppsummering

De tre aktivitetstilbudene jeg har gjort feltarbeid i har en del felles trekk, men også noen ulikheter. Det som skinner gjennom i empirien er for det første at de ulike frivillige aktivitetene var viktige møteplasser for både frivillige og brukere. Blant annet fordi gjennom aktivitetene fikk de mulighet til å komme i kontakt og bli kjent med hverandre. Som en av de frivillige påpekte ”hadde det ikke vært for frivillige aktivitetene hadde vi aldri blitt kjent”. Det som var interessant var at også i alle tre aktivitetene var viktig arena for å oppnå

anerkjennelse både for frivillige og for brukere. forskjellen var gjerne at brukerne søkte anerkjennelse fra frivillige og da helst etnisk norske, mens frivillige søkte etter anerkjennelse fra andre frivillige, og av også og til fra brukerne. Både brukere og frivillige fikk nytte av deltakelse i aktivitetene, blant annet fordi aktivitetene ble viktige arena for innhenting av praktisk informasjon og språklæring, da særlig for brukerne, men det var også noen frivillige, som f.eks. i Redd Barna der en del frivillige var internasjonale studenter og etniske minoriteter.

Et fellestrekk mellom Leksehjelpen og Kvinneloftet var at de frivillige var etniske norske, mens brukerne var av innvandrerbakgrunn. Det bildet syntes å skape to fast fryste ”leirer” på den ene siden var de ”norske” og på den andre ”innvandrene”. Dette syntes å føre til økt kontrastering, stereotypisering og en overkommunisering av forskjeller, da særlig fra frivilliges side om brukerne.

Mye av relasjonen mellom frivillige og brukere bærer preg av å være giver og mottaker relasjon. Det var som oftest asymmetrisk læringsforhold mellom frivillige og brukere, mens det var symmetrisk læringsforhold mellom de frivillige. Det de frivillige som skulle lære og vise brukerne.

Dersom det var noe som samarbeidet under aktivitetene, var dette generelt sett å mellom de frivillige. Det var de som blant annet konsulterte hverandre om aktiviteten, fordelte oppgaver mellom seg, planla aktiviteten. Wadel(2008) påpeker at det vi «gjør» sammen som virker mest bekreftende på rettighetene og pliktene som en har innad i fellesskapet. Dermed kan det virke som for det første at det var de frivillige som hadde like rettigheter og plikter, men også at innlemmelse var noe som foregikk mellom de frivillige. Dette fordi Wadel(2008) også påpeker at en indikasjon på innlemmelse er samarbeid og gjensidighet.

Det som var interessant var at til tross for at en del av brukere hadde deltatt i lengre perioder, så var det få av de frivillige som refererte til brukerne ved navn. De refererte gjerne til brukerne til ut i fra nasjonalitet eller som ”gjester”. Det at brukerne ble referert ut ifra nasjonalitet og som ”gjester” kan for det første gi et inntrykk av at opprinnelsesstedet syntes å ha stor betydning for samhandlingen. Det andre som det også kunne indikere var at de var på besøk, ikke bare under aktivitetene, men også generelt i det norske samfunnet. Dette gjør at det er veldig vanskelig å føle tilhørighet til hverandre, fordi ”de” egentlig tilhørte et annet

sted. Noen som også flere av brukerne påpekte at de følte at frivillige gjorde relevant i samhandlingen med dem.

Til tross for de mange barrierer, med språk, stereotyper og lite kommunikasjon, utviklet det seg allikevel nære relasjoner mellom noen frivillige og brukere. Jeg antar at de så på hverandre som likeverdige individer blant annet refererte de til hverandre ved fornavn. De hadde en jevnlig personlig kontakt og var tilgjengelig for hverandre. Her påpeker Gullestad (1992) at en person definerer seg lik en annen, ved å være tilgjengelig. Det kan synes som personen fokuserte på det de hadde til felles og ikke på forskjellene. I tillegg til at kanskje så anså de ikke forskjellene mellom dem som kilde til konflikt, men som en berikelse i relasjonen. Jeg tror også at for mange av brukerne ble disse frivillige viktige støttespillere i bekreftelse og utvikling av egen identitet. Også Marianne Gullestad (1992) påpeker at for å bekrefte sin egen selvoppfatning og menneskeverd, må personen ha tilgang på relevante støtte spillere. Og relevante støttespillere blir i mange situasjoner personer som er villige eller i stand til å nedtone ulikheter og gi en bekreftelse av ønskeverdig identiteter som oppleves som likeverdig.

Det var også ved hjelp av disse frivillige at en del brukere fikk økt sosial kapital. De frivillige syntes å strekke seg lengre for brukerne, de hjalp dem med ting som brukerne selv ønsket hjelp med som å lære seg norsk, gi dem tips om hvor de kunne søke på om jobb og lignende. Disse frivillige kan bli sett på som ”innlemmelses agenter” for noen av brukerne. Dette er aktører som kan brukes til hjelp ved innlemmelsesprosesser (Wadel 2008).

Forståelsen av integrasjon var ut ifra de frivilliges premisser og forventninger, hvor ”Integrering” ble oppfattet som nærmest ensidig tilpasning fra brukernes side. Frivilliges press og krav til ”integrering” lignet mer på assimilering, til forskjell fra den politiske korrekte forståelse av integrasjon som gjensidig form for tilpassning mellom innvandrere og nordmenn (St. Meld. nr 49). Dersom brukerne ikke fylte de frivilliges krav ble dette sett på som om at brukerne ikke ønsket eller ikke arbeidet hard nok for å integrere seg. ”Integrasjon” skulle skje på kortest mulig tid (Engebriksen og Fuglerud 2009).

Det syntes å bli tatt lite hensyn til brukernes utfordringer med å tilpasse seg et nytt samfunn og nytt språk. Det som mange frivillige ikke tenkte på var at mange av brukerne

deltok i aktivitetene fordi de ønsket relasjon til ”nordmenn” og valgte å delta i aktiviteten for lære etnisk norske og det norske samfunnet bedre å kjenne.

Det kan synes som innlemmelse som samhandlingsform, først og fremst tok sted mellom frivillige. Dette fordi de anså hverandre som like. Videre var det en form for samarbeid og gjensidighet mellom dem, en sammenbindende sosial kapital mellom frivillige. Noe av årsaken til dette kan være overkommunisering av forskjeller fra frivillige.

Dette førte til asymmetrisk maktmessig relasjon, hvor brukerne nesten alltid kom i underposisjon, samtidig som det syntes dette forholdet legitimere implisitt de etnisk norske rett til å styre aktiviteten. Gjentatte ganger forsøkte en del brukeren å finne måte å bidra eller gjengjelde de frivillige for deres innsats, men dette ble ikke ansett som særlig viktig fra frivilliges side, og dermed ble det aldri fulgt opp. Og det kan synes som det forgikk avstanskapning fra frivillige siden. Avstanskapning innebærer et kontinuum, fra og med høflig avvisning (symbolske gjerder) til en begrenset kontakt (en viss utilgjengelighetsmarkering) til følelsmessig nære relasjoner (stor tilgjengelighet). Ved hjelp av symbolske gjerder formidlet via avstanskapning kan en person avgrense seg fra uønsket samværs partnere uten å verken å avvise dem direkte eller å måtte samhandle med dem som ulike (Gullestad 1992).

Det som også fremkommer var at generelt sett tok ikke aktivitetene ikke alltid tok utgangspunkt i brukernes egne ønske om hva de trengte hjelp med eller syntes var viktig, men heller ut ifra frivillige og organisasjonenes ideer, ønsker og kapasitet. Jeg er enig i at man må ta et utgangspunkt i noe, men etter hvert som aktiviteten en har vært en stund, burde bli mer involverte i gjennomføringen av aktivitetene, hvis ikke kan dette lett føre til at aktivitetene bidra til å klientifisering av brukere (Kjørmo 2007). Og ved å lytte til brukerne kan man anse dem som brukere og anerkjenne dem (Christiansen og Christiansen 2006).

Selv om brukerne kom med forslag til aktiviteter ble ikke dette generelt sett fulgt opp. Jeg er enig i at frivillige organisasjoner ikke kan ta på seg all ansvaret med hjelpe brukerne, pga både økonomiske kapasitet og fordi de er avhengig av å få frivillig til utføre aktiviteten. Men jeg mener likevel at ettersom aktiviteten likevel fant sted, kunne det blitt tatt mer i betraktning brukernes egne ønsker, og slik bidratt til økt brukermedvirkning.

Brukere og frivillige hadde veldig lite med hverandre å gjøre utenom aktivitetene, og dersom frivillige besøkte brukere ble dette som regel sett på som en del av de frivilliges

arbeidsoppgaver. Det var mange frivillige så på sin rolle som arbeid, og av den grunn skilte de mellom privatliv og arbeid. Dette gjorde det vanskelig for brukerne som ønsket å etablere nær relasjon til brukerne å forstå hvorfor frivillige ikke ønsket nær relasjon til dem.

Det synes å være lite forståelse og mye missforståelser i kommunikasjonen mellom de frivillige og brukerne. Noe som syntes å komme av dårlig kommunikasjon om rolle forventninger og regler. Dette hadde kanskje for det første å gjøre med at de færreste frivillige hadde fått opplæring. Og for det andre at brukerne ikke hadde fått ble informert om regler og forventninger.

Relasjon mellom brukere av ulike nasjonalitet eller etnisitet var generelt sett så å si fraværende, da særlig under aktiviteten for asyl –og flyktning familiene og leksehjelpen. I kvinneløftet derimot så det ut til at brukerne hadde god kontakt med hverandre. Dette hadde kanskje også å gjøre med at en del av dem tilbrakte tid sammen utenom aktivitetene, f.eks. gjennom skole og kirke. Men det kan også tenke at fellesskapet mellom frivillige bidrog til at brukerne kom sammen. Generelt sett var det likevel brukerne som kom fra samme land eller snakket samme språk som samhandlet mest sammen.

Til slutt vil jeg påpeke at ingen av brukerne som tidligere hadde deltatt eller som deltok oppfordret eller rekrutterte andre til å bli frivillig. Og det kan synes som brukernes potensial og ressurs ikke ble gjort relevant. Det var flere brukere som hadde gode norskkunnskaper, og hadde vært med en stund i aktivitetene og slik kunne fungert som tolk og veiviser for nye brukere. Men organisasjonene valgte heller rekrutterte nye frivillige som gjerne ikke kjente til aktivitetene og som hadde vanskeligheter med å kommunisere med brukerne.

7.0 Konklusjon

I denne oppgaven har jeg tatt for meg tre ulike aktiviteter i regi av tre ulike organisasjoner. Jeg har gjennom denne oppgaven sett på de trekkene aktivitetene hadde felles, men også trekk som de ikke hadde felles. Dette feltet har hatt høy grad av kompleksitet, og det har vært mange spennende funn, men jeg velger å trekke frem noen generelle og viktige mønstre.

Det som blant annet kommet frem i denne oppgaven er at frivillige aktivitetene fungerte som viktige møteplasser mellom innvandrere og nordmenn. Blant annet fordi dette gav dem mulighet til å treffes og bli kjent med hverandre, noe som ikke var så lett i hverdagen. De fikk gjennom frivillige aktiviteter ikke bare mulighet til å danne nettverk, men også til å utvikle seg og lært noe nytt.

Det som var negativt var at innenfor denne konteksten, av tiltak rettet mot innvandrere syntes samhandlingen generelt sett å bære preg av makt- /avhengighetsrelasjoner og bytte relasjon, enn innlemmelse.

Relasjonene i trusselsystemer har formen «hvis du ikke gjør som jeg vil, så skal jeg gjøre noe mot deg du ikke setter pris på». Relasjonene i byttesystemer har formen «hvis du gjør noe/gir meg noe, skal jeg gjøre/gi deg noe tilsvarende». Relasjonene i innlemmelsessystemer har formen «du gjør noe for meg fordi jeg er den jeg er og du er den du er»(Wadel 2008).

Det var frivillige som tok seg av planlegging, strukturering og gjennomføring av aktivitetene, og brukerne var lite eller ikke involvert i denne prosessen. Dette førte til at de frivillige ble giverne og brukerne mottakerne. Flere forskere har påpekt at dersom brukerne ikke får mulighet til å bidra på egne premisser, sosialisere de inn i lært hjelpeløshet, og det er vanskelig å komme seg ut av denne rollen (Berg og Valenta 2008, Engebriksen og Fuglerud 2009, Kjærmo 2007).

Også Djuve(1999) påpekte i sin rapport om integrering, etniske minoriteter og de nordiske velferdsstatene at mye av integreringsarbeidet har foregått på en måte som sementerer samhandling i en form av hjelper og klient, der flyktningen gis små muligheter til å bevare (eller gjenerobre) kontroll over sin egen tilværelse.

Noe som kan synes å være en av årsakene til at brukerne ble først og fremst ble sett på som mottakere, kan være at mange frivillig så på som sin rolle å ”integrere” innvanderne inn i det norske samfunnet. Også dette i seg selv var en utfordring, for det første fordi det var ulike meninger blant de frivillige hva ”integrasjon” skulle bestå i, og til hvilken grad. Men det var noen felles komponenter de var enige i, som språk, arbeid og lære seg om ”det norske samfunnet”.

Det andre som var problematisk var at disse forståelsene generelt sett lignet mer på en forståelse av assimilasjon, enn innlemmelse.

Fra de frivilliges side ble integrasjon generelt sett forstått som nærmest ensidig tilpasning fra minoritetenes side, hvor ”integrasjon” ble definert ut i fra de frivilliges premisser, og brukernes egen forståelse av ”integrasjon” eller deltakelse i samfunnet ble ikke tatt særlig i betraktning. Det synes å være en form for anerkjennelse at innvandrere skal innlemmes inn i ”norsk kultur”, men dersom innvandrere ønsker å innlemme nordmenn i sin kultur blir ikke dette like anerkjent.

En annen årsaken til at frivillige så det som sin rolle å ”integrere” brukerne, kan også komme av frivillige organisasjoner generelle rolle som problemløser. Noen som synes å ha kommet i kjølevannet av integrasjonspolitikken hvor myndigheten etter hvert har overlatt problemene til frivillige organisasjoner, men også at frivillige organisasjoner ønsker å dekke de behovene som myndigheten ikke klarer.

Det at frivillige anså som sin oppgave å løse brukernes ”problemer” og førte ofte til at brukernes medvirking ikke ble lagt vekt på. Det andre som også var interessant var at ved å fokusere på ”problemet” fikk erfaringen med forskjellige løsninger en tendens til å forsvinne, og noe som jeg antar bidro til at brukernes egen ressurser og potensialer ble overskygget av problemene.

En ide for å løse dette problemet ville kanskje være at hvert lokale lag kunne startet sin egen ”ide bank”. Her kunne de innført rutiner for dokumentering, og arkivering av informasjon om aktiviteter som hadde hatt suksess og aktiviteter som ikke hadde gått så bra, for å slik bygge videre og forbedre aktivitetstilbudet.

For å forbedret aktivitetene enda mer hadde kanskje vært en god ide om de tradisjonelle organisasjonene kunne samarbeid med de etniske minoritetsgrupper som deltok i aktivitetene eller med innvandrers organisasjoner om utveksling av f.eks. informasjon om de

ulike kulturene, og hvordan rekruttere nye innvandrere og frivillige. Og kanskje slik kunne de sammen kommet frem til løsninger på en bedre fremtid.

Frivillig arbeid kan bane vei for å skape personlige relasjoner, utvide nettverk, styrke ferdigheter og kompetanse som kan brukes i sammenheng med utdanning og arbeid både for brukere og frivillige. Deltagelse i frivillig arbeid kan være utgangspunktet for et fullt medlemskap i samfunnet og for en aktiv medborgerskap og gir mulighet innflytelse og beslutninger, som vedrører ens hverdagsliv. Frivillige arbeid kan være en av flere veier for å integrer borgere inn i samfunnet(Christensen og Christensen 2006). Flere forutsetninger som må være oppfylt for at innvandrere skal oppleve aktivitetene som arena for innlemmelse, den første er anerkjennelse av brukerne som likeverdige, den andre synes å være å åpne opp for at brukernes egne potensial og ressurser blir ansett som relevant, og slik vil dette bidra til økt fokus på brukernes medvirkning.

8.0 Epilog

Dette prosjektet har vært utrolig lærerikt, spennendes, utfordrenes og kan på mange måter sies å være veldig erfaringsnært for meg. Jeg har hatt den unike sjansen til å ta i bruk egne tidligere erfaringer fra både fra oppveksten min i Bergen, og som frivillig i Tromsø. Dette feltarbeidet er en kombinasjon av dem begge.

Gjennom min oppvekst lærte jeg hva det vil si å tilhøre og ikke tilhøre på samme tid. Som adoptert jente fra Colombia var jeg verken eller og både og. Jeg tilhørte ikke den etnisk norske befolkningen, men heller ikke kategorien innvandrere, samtidig som jeg følte meg hjemme i begge "leirer". Mine venner fra oppveksten har vært min store inspirasjonskilder og gjennom deres fortellinger om hverdagshendelser lærte jeg mye, og pirret min nysskjerrighet. Arbeidet mitt som frivillig i Tromsø har også bidratt til å gi meg et nytt innblikk og perspektiver i noen av den samme verden som jeg tidligere hadde kjennskap til. Disse to kombinert førte til et ønske om at forskningen faktisk skulle bidra til økt forståelse og kanskje til og med debatter rundt oppgavens tema.

8.1 Anvendt forskning

Dette prosjektet kan på mange måter sies å ha tatt i bruk anvendt forskning. Anvendt forskning innebærer å søke systematisk og metodisk etter ny kunnskap og ideer med en bestemt anvendelse i tankene²⁸.

Gjennom dette feltarbeidet har jeg fått en unik sjanse til å ta i bruk egen kunnskap i prosjektet og ved å fortsette å være en del av felten lenge etter at feltarbeidet tok slutt, slik har jeg også fått mulighet til å være med å videre utvikle aktivitetene gjennom å ta i bruk den kunnskapen som jeg opparbeidet meg gjennom feltarbeidet. Det er spennendes å kunne bruke forskningen finne løsninger på praktiske nåtids og fremtids samfunnsproblemer.

²⁸ <http://www.hit.no/nor/HiT/Forskning/Hva-er-forskning>

Litteraturliste

- Berreman, Gerald. D(1962): "Behind many masks: Ethnography and Impression Management in a Himalayan Village" reprinted from The Society for Applied Anthropology, Monograph Number 4.
- Berg, Berit og Lauritsen, Kirsten (2009): *Eksil og livsløp*. Universitetsforlaget. Oslo.
- Berg, Berit og Valenta, Marko (2008): *Flukt, eksil og flyktningers sosiale integrasjon*. Forskningsrådet. Internasjonal migrasjon og etniske relasjoner – IMER
- Brox, Ottar. Lindbekk, Tore og Skirbekk Sigurd (red.)(2003): *Gode formål- gale følger? kritisk lys på norsk innvandringspolitikk*. Cappelen Akademiske Forlag. Oslo.
- Brox, Ottar (red.)(1995): *Integrasjon av minoriteter. Kan Carmen og Khalid bli gode i norsk?* Tano. Norsk institutt for by- og regionforskning. Mesna Trykk as.
- Christensen, Gunvor og Christense, Stine Røn (2006): "Etniske minoriteter, frivillig sosialt arbeid og integration. Afdækning af muligheder og perspektiver". Socialforskningsinstituttet. København.
- Christensen, Gunvor(2006): *Veje til integration. Muligheder i frivilligt socialt arbejde*. Social Forskningsinstitutt. Danmark.
- Djuve, Anne Britt (1999): "Integrering, Etniske minoriteter og de nordiske velferdsstatene 34". Det 21. Århundredets velferdssamfunnet. Fafo rapport 304.
- Døving, Alexa Cora(2009): *Integrering. Teori og empiri*. Pax Forlag A/S. Oslo

Engebriqtsen, Ada og Fuglerud, Øivind(2009): *Kultur og generasjon. Tilpassningsprosesser blant Somaliere og Tamilere i Norge*. Universitetsforlaget. Oslo.

Engebriqtsen, Ada(2002): "Krafteltet mellom barken og veden. Feltarbeid som intervensjon." *Norsk Antropologisk Tidsskrift*, nr, 4, vol 13, Universitetsforlaget. Oslo.

Eikås, Magne(2007): "New Public Management og restrukturering av de nordiske velferdsstatene: Endrede roller og relasjoner for de frivillige organisasjonene?" I Henriksen, Lars Skov og Ibsen, Bjarne(2007): *Frivillighedens udfordringer- nordisk forskning om frivilligt arbejde og frivillige organisastioner*. Odense universitetsforlag.

Eimhjellen, Ivar og Seggaard, Bock, Signe (2010: "Etniske minoriteter og frivillige organisasjoner. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor". Bergen/Oslo.

Eriksen, Thomas Hylland(1998): *Små steder store spørsmål: innføring i sosialantropologi*. Universitetsforlaget. Oslo.

Field, John(2003): *Social capital*. Key ideas. Routledge. London.

Friberg, Horgen Jon og Gautun, Heidi (2007): "inkludering av etniske minoriteter i frivillige organisasjoner og fotballag for barn og ungdom i Oslo. Fafo-rapport 2007:16.

Goffman, Erving (1967): *Interaction ritual. Essay on face- to- face behavior*.Anchor books. USA.

Granovetter, Mark S.(1973): "The strenght in Weak Ties" *American Journal of Sociology*, Vol. 78, No. 6. pp.1360-1380.

Gullestad, Marianne (1993): "Hvorfor er det så viktig å passe sammen?"

I: *Perspektiver for sosiale nettverk*. Fyrand, Live(red.). Universitetsforlaget. Oslo.

Gullestad, Marianne (2002): *Det norske sett med nye øyner*. Universitetsforlaget. Oslo.

Haberman, Ulla(2007): "En nordisk frivillighet? Om motiver til frivillighet i fem nordiske land" I Henriksen, Lars Skov og Ibsen, Bjarne. *Frivillighetens utfordringer- nordisk forskning om frivilligt arbejde og frivillige organisasjoner*. Odense universitetsforlag.

Haugsbakken, Halvdan og Buland, Trond(2007): "Leksehjelp- hjelp til dem som trenger det?" Del Rapport2 fra evaluering av Prosjekt Leksehjelp. SINTEF Teknologi og samfunn. Gruppe for skole-og utdanningsforskning.

Haugelund og Loga(2009): "Frivillighet, innvandring, integrasjon". En kunnskapsoversikt. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillighet 2009-1.

Høegh, Martine (2009): "Frivillighet i Norges Røde Kors. – et sosialpedagogisk perspektiv". Det utdanningsvitenskapelige Fakultet. Universitetet i Oslo.

Høgmo, Asle(1998): *Fremmed i det norske hus: innvandreres møte med bygdesamfunn, småby og storby*.Gylendal akademiske.Oslo.

Jenkins, Richard (2004): *Social Identity*. Second edition. Routledge. London and New York.

Kjeldstadli, Knut (red.) Tjelmeland, Hallvard og Brochmann, Grete (2003): *Norsk innvandrings historie. I globaliseringens tid 1940-2000*. Pax Forlag A/S .Oslo.

Kjeldstadli, Knut (2008): *Sammensatte Samfunn. Innvandring og inkludering*. Pax Forlaget. Oslo.

Kjørmo, Linn(2007): "et integreringsarbeid i regi av frivillige organisasjoner, en forlengelse av statens nasjonaliseringsprosjekt? En case-study av Oslo Røde Kors Internasjonale

Senter. Universitetet i Oslo. Det samfunnsvitenskapelige fakultet. Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi.

Kvaal, Nybakk, Margrethe Julie (2009): "Frivillighet: motivasjon og engasjement. En kvalitativ undersøkelse av besøksvenner i Røde kors. Master i kultur-, samfunns-, og sosialpsykologi". Psykologisk institutt. Universitetet i Oslo.

Kvale, Steinar (2001): *Det kvalitative forskningsintervju*. Ad Notam Gyldendal.

Lidén, Hilde (2007): "Innvandrerorganisasjoner – integrering eller marginalisering?". I: Lars

Skov Henriksen og Bjarne Ibsen (red.), *Frivillighedens udfordringer – nordisk forskning om frivilligt arbejde og frivillige organisasjoner*. Odense: Odense Universitetsforlag.

Longva, Ahn Nga(1992): "Etnisk organisering blant vietnamesiske flyktninger I Woon Litt Long (1993). (red). *Felleskap til besvær? Om innvandring til Norge*. Universitetsforlaget.Oslo.

Lorentzen, og Opdalshei (1997): *Integrasjon gjennom frivillige organisasjoner*. Rapport for samfunnsvitenskapelig 1997 Nr 19.

Manger, Skar Mia (2008): "Frivillig organisert integreringsarbeid. Ein studie av frivillige organisasjoner sitt supplerande arbeid for integrering av flyktninger i Bergen". Master i geografi. Institutt for geografi. Universitetet i Bergen.

Meling, Marianne (2008): "Mennesker trenger mennesker- et studie om frivillighet og frivillige. Belyst gjennom frivillige gjennom Besøktjeneste, Hjelpekorpsset og Leksehjelpen i Stavanger Røde Kors". Master i kunst- og kulturvitenskap. Universitetet i Stavanger.

Putnams, Robert(2000): *Bowling alone: the collapse and revival of American community*. Simon & Schuster. New York.

Salamon, M. Lester, Sokolowski S. Wojciech og List, Regina (2004): "Global Civil Society : Dimensions of the Nonprofit Sector". Kumarian Press, Incorporated.

Selle, Per og Øymyr, Bjarne(1995): *Frivillig organisering og demokrati: det frivillige organisasjonssamfunnet endrar seg 1940-1990*. Oslo. Samlaget.

Sivesind, Henrik, Karl (2007): *frivillig sektor i Norge 1997-2004. Frivillig arbeid, sysselsetting og økonomi*. Rapport 2007:10. Institutt for samfunnsforskning.

Slaatsveen (2003) "Hvem hindrer integreringen?" I Brox, Ottar. Lindbekk, Tore og Skirbekk Sigurd (red.)(2003): *Gode formål- gale følger? kritisk lys på norsk innvandringspolitikk*. Cappelen Akademiske Forlag. Oslo.

Spradley, P. James (1979): *Ethnography interview*. Wadsworth. USA.

Spradley, P. James (1980): *Participant Observation*. Holt, Rinehart and Winston. New York.

Tjelmeland, Hallvard (red.) og Brochmann, Grete (2003): *Norsk innvandrings historie. I globaliseringens tid 1940-2000*. Bind 3. Pax Forlag A/S. Oslo.

Valenta, Marko(2008): Hindringer for sosial integrering av innvandrere i arbeidslivet. I: *søkelys å arbeidslivet*, 3/2008, årgang 25, 355-365. Institutt for samfunnsforskning.

Wadel, Cato (2008): "Innlemmelser i sosiale felleskap". I *Sosiologiske tidsskrifter*. Nr 3, s. 237-253.

Wadel, Cato (2005): *Samhandling og relasjoner*, Flekkefjord, Seek a/s.

Wadel, Cato (1991): *Feltarbeid i egen kultur*. Flekkfjord, SEEK a/s.

Vike, Halvard (red.), Lien, Marianne og Lidén, Hilde(2001): *Likhetens paradokser: antropologisk undersøkelse i det moderne Norge*. Universitetsforlaget. Oslo.

Wollebæk, Dag. Selle, Per og Strømsnes, Kristin (2008) Endringsprosesser i norsk frivillighet: en kunnskapsoversikt. Rapport til kultur- og kirke departementet i forbindelse med kunnskapsoppsummering knyttet til frivillighetsarbeid. Rokkansenteret. Rapport 6.

Ødegård, Guro(2010): Foreningsliv og et flerkulturelt lokalsamfunn. Et studie om integrasjon og sosial kapital. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.

Andre kilder

St. meld.nr. 49(2003-2004) Mangfold gjennom inkludering og deltakelse.

St. meld. nr. 39(2006-2007) Frivillighet for alle.

Tromsø kommune (1994): Tromsø gjennom 10000år. Handelsfolk og fiskebønder. 1794-1900.

Den frivillige sektor bidrag til integration af flygtninger og indvandrere i Norden. 2003. Nordisk ministerråd. Kultur.

Velkommen inn. En erfaringsrapport om inkludering i frivillige organisasjoner. Frivillighet Norge. November 2008.

Rapport fra Røde Kors Lekehjelpen i Tromsø 2009.

Samfunnspeilet nr2, 2001”Når ordene teller”.

Internett

www.NSD.no hentet: 24.09.2008.

<http://www.tromso.kommune.no/interinfo.121360.no.html> hentet 28.03.2011.

<http://www.tromso.kommune.no/internasjonalt-arbeid.121701.no.html> hentet 30.03.2011.

<http://www.reddbarna.no/om-oss/organisasjonen> hentet 20.04. 2010.

http://www.rodekors.no/Om_Rode_Kors/ hentet 18.02. 2011.

<http://www.bymisjon.no/Virksomheter/CORA/> hentet 27.03. 2011.

<http://www.udi.no/Sentrale-tema/beskyttelse/> hentet 03.03. 2010.

www.IMDi.no hentet 30.03.2011.

<http://www.ssb.no/emner/00/00/10/innvandring/> hentet 03.03. 2009.

Avisartikler

<http://www.nordlys.no/nyheter/article3649210.ece> Tilgjengelig fra:

<http://www.nordlys.no/nyheter/article5122106.ece?service=print> Tilgjengelig fra:

<http://www.nordlys.no/kronikk/article5200140.ece> Tilgjengelig fra:

<http://www.dagbladet.no/kultur/2005/05/09/431220.html> Tilgjengelig fra: